

ΑΡΧΕΙΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

ΤΟΜΟΣ 17.

ΕΤΟΣ 17. (1937)

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤ. Π. ΚΑΡΑΝΙΚΑ

Περιεχόμενα.—I. Εισαγωγή.—II. Ὁ χαρακτήρ τῆς ρωσικῆς οἰκονομίας.—III. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς.—IV. Ἡ περίοδος τῶν πενταετῶν σχεδίων.—V. Ἡ ἐξερεύνησις τῶν πλουτοφόρων πηγῶν τῆς Ρωσσίας.—VI. Ἡ στροφὴ τῆς Ρωσσίας πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς.—VII. Τὸ συγκοινωνιακὸν πρόβλημα.—VIII. Ἡ νέα κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ.—IX. Τελικαὶ παρατηρήσεις.

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς διάστημα ὀλίγων ἐτῶν, ἡ ὄψις τῆς ἀπεράντου χώρας ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Πολωνίας μέχρι τῆς Μαντζουρίας, ἤλλαξε ριζικῶς καὶ μεταβάλλεται ἀκόμη μὲ ταχὺν ρυθμὸν. Βιομηχανικὰ κέντρα ἀνέκυσαν εἰς χθесινὰς ἐρήμους, νέαι πόλεις ἐκτίσθησαν, μάζαι πληθυσμοῦ μετεκινήθησαν πρὸς νέα κέντρα διαβιώσεως, συστηματικὴ ἐξερεύνησις καὶ διαρκὴς προσπάθεια καταβάλλονται ὅπως ἀνακαλυφθοῦν, καταγραφοῦν καὶ δοθοῦν πρὸς ἐκμετάλλευσιν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις καὶ ὁ ἀνεξάντλητος πλοῦτος ἐνὸς ἐδάφους κατὰ ἑκατὸν ἐξήκοντα τρεῖς φορές πλέον ἐκτεταμένου τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τοὺς χάρτας τοῦ κόσμου δὲν ὑπάρχει πλέον «Ρωσσία». Εἰς τὸν στρόβιλον τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ τὰς καταστροφὰς τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ, ἡ χώρα μὲ τοὺς αἰωνίους πάγους πρὸς βορρᾶν καὶ τὰς τρεῖς ἐσοδείας εἰς τὴν Κολχίδα, δὲν ἔχασε μόνον τὴν πολιτικὴν, τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν τῆς ὑπόστασιν· ἔχασε καὶ τὴν ὄνομασίαν τῆς. Πράγματι, τὸ ὄνομα Ἐνωσις τῶν Σοβιετικῶν καὶ Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν, ἡ ἐπὶ τὸ συντομιώτερον Ε.Σ.Σ.Δ., δὲν ἀποτελεῖ ἐθνικὴν ἢ γεωγραφικὴν τινα ἐκφρασιν, ἀλλὰ εἶναι τὸ ἠθελημένον σύμβολον ἐνὸς Κράτους καινοφανοῦς πολιτικῆς διαρθρώσεως, καὶ τοῦ ὁποῖου τὰ σύνορα, μέχρι πρό τινος τοῦλάχιστον, θεωροῦντο ὡς προσωρινά (1).

1) Τὸ σύνταγμα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. τοῦ 1918 ὡς καὶ τὸ τῆς 6ης Ἰουλίου 1923, περιεῖχε τὴν περίφημον «Δήλωσιν τῶν δικαιῶν τοῦ ἐργαζομένου καὶ ἐκμεταλλευομένου λαοῦ», καταλήγουσαν ὡς ἑξῆς: «...τὸ νέον ὁμοσπονδιακὸν κράτος θὰ εἶναι ἐν στερεῶν φράγμα ἐναντίον τοῦ παγκοσμίου κεφαλαιοκρατισμοῦ καὶ θὰ σημεῖωσθ

Λέν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ περιγράψωμεν τὰ μόνιμα γνωρίσματα τῆς Ρωσσίας, ὅπως καθορίζονται ἀπὸ τὴν σύστασιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους, τὸ κλίμα, τὸν ζωϊκὸν καὶ τὸν φυτικὸν κόσμον καὶ τὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων της, αἵτινες ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν μακρὰν χρησιμοποίησιν τῶν ἀμέσων πόρων αὐτῆς. Ὑπάρχουν πράγματι πρωτότυπα χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιηρείζονται οὔτε ἀπὸ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου οὔτε ἀπὸ τὰς ἀλλαγὰς τῶν καθεστώτων. Οὕτω ἡ Ρωσσία χαρακτηρίζεται κυρίως ἀπὸ τὸ ἀπέραντον καὶ τὴν μονοτονίαν τοῦ ἐδάφους της καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν φυλῶν· παρὰ ταῦτα, ὑπάρχει εἰς πολιτισμὸς, μία ψυχολογία, μία ἀτμόσφαιρα ρωσική.

Εἰς τὸ περιθώριον τῆς Εὐρώπης, ἡ Ε.Σ.Σ.Α. εἶναι μία δύναμις περισσότερο ἀσιατικὴ παρὰ εὐρωπαϊκὴ, ὅχι μόνον διότι τὰ τέσσαρα πέμπτα τοῦ ἐδάφους της εὐρίσκονται ἐν Ἀσίᾳ καὶ μόνον τὸ ἓν πέμπτον εἶναι εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν πολιτισμὸν της, ὅχι μόνον διότι ἡ ἰδιοσυλία τῆς θέσεώς της εἰς τὸν κόσμον τὴν ὠθεῖ πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν ἀλλὰ καὶ διότι οἱ διάφοροι λαοὶ ποὺ τὴν κατοικοῦν εἶναι ὑπὸ τῆς φύσεως ὑποχρεωμένοι νὰ διαβιοῦν ὑπὸ συνθήκας ἐντελῶς διαφορητικὰς ἀπὸ ἐκείνας τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Κατὰ συνέλειαν, ὁ ὅρος *Εὐ ρ ο σ ί α* τὸν ὁποῖον

ἐν νέον ἀποφασιστικὸν βῆμα εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐνώσεως τῶν ἐργαζομένων ὄλων τῶν χωρῶν εἰς μίαν παγκόσμιον Σοβιετικὴν Σοσιαλιστικὴν Δημοκρατίαν». Βλ. *Mirkin-Guétzevitch: Les constitutions de l'Europe nouvelle* (Paris, Délagrave, 1928) σελ. 362. Εἶναι ἐν τούτοις χαρακτηριστικόν, ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ νέου συντάγματος τῆς Ε. Σ. Σ. Α. τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη καὶ ἐξητάσθη ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῶν Σοβιέτ, κατὰ τὴν σύνοδον τῆς 25ης Νοεμβρίου 1936, δὲν περιέχει πλέον τὴν εἰσαγωγὴν ταύτην. Ἀντιθέτως πρὸς τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις τοῦ Στάλιν, τὸ 1923 ἔθεωρεῖτο ἀδύνατον· ἡ οἰκοδόμησις τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν μόνον χώραν.

Τὸ πρῶτον σοβιετικὸν σύνταγμα, ἦτο ἓνα κείμενον προκλήσεως εἰς τὴν πάλην τῶν τάξεων. Φέρον τὰ ἰχνη τῶν ἐξωτερικῶν πολέμων καὶ τοῦ ἐμφυλίου σπαταγμοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων εἶχε κυρωθῆ, σύμβολον δικτατορίας καὶ ὄργανον καταπίεσεως, ἀντεκατεστάθη τὸ 1923 ὑπὸ νέου συντάγματος. Τὸ νέον ταῦτο σύνταγμα παρουσίαζε μίαν εἰκόνα εἰδυλλιακὴν τοῦ σοσιαλιστικοῦ Κράτους καὶ ἀντιθέτως· ἐξωγράφισε μετὰ τὰ μελινώτερα χρώματα τὰς κεφαλαιοκρατικὰς χώρας. Τὸ σχέδιον τοῦ νέου συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη τὴν 12ην Ἰουνίου 1936, ἀπέβαλε κάθε χαρακτῆρα προκλητικότητος. Τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ε. Σ. Σ. Α. συμμαχεῖ μετὰ τὰς ἀσιακὰς χώρας, δὲν δύναται συγχρόνως νὰ τὰς συκοφαντῇ. Ἡ «παγκόσμιος δημοκρατία τῶν Σοβιέτ» καὶ ὅλα τὰ ἰδεολογικὰ νεφελώματα τοῦ μαρξισμοῦ, παραχωροῦν τὴν θέσιν των εἰς ἓνα πραγματισμὸν ὅστις ἀπὸ ἀπίψεως τακτικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, προσεγγίζει τὴν Ρωσσίαν τοῦ Στάλιν πρὸς τὴν Ρωσσίαν τῶν Τσαρών. Βλ. τὸ κείμενον τοῦ σχεδίου τοῦ νέου συντάγματος τῆς Ε. Σ. Σ. Α. εἰς «*L'Europe nouvelle documentaire*», 1936. No 38. Βλ. ἐπίσης *Pierre Berland: La nouvelle constitution sovietique*, «*Le Temps*», 21 Juin, 4 Juillet 1936 καὶ τὴν ἐμπειριστικωμένην κριτικὴν μελέτην τοῦ *Joseph Barthélemy: La nouvelle constitution sovietique* εἰς «*Revue de Paris*», 1. Septembre 1936, σελ. 5—38.

τινὲς μεταχειρίζονται προκειμένου περὶ τῆς χώρας τῶν Σοβιέτ, ἀποδίδει γεωγραφικῶς καλλίτερον τὴν ὄντοτητα αὐτῆς (1).

Ἡ ραγδαία οἰκονομικὴ ἐξέλιξις μιᾶς χώρας ἣτις περιέχει εἰς τὰ ἔγκατα τοῦ ἐδάφους τῆς οἰκονομικῆς ὀρυκτῶν γνωστὸν ἐπὶ τῆς γῆς ἢ ἐκ νέου εἴσοδος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Εὐρώπης ἐνὸς κράτους τοῦ ὁποίου αἱ ἀνεξάντλητοι πόροι εἰς ἄνδρας καὶ πρῶτας ἴλας ἀποτελοῦσι σπουδαῖον πα-

1) Ὁ Luc Durtain μεταχειρίζεται τὸν ὄρον «ἡ ἄλλη Εὐρώπη» ἢ «ἡ ἄλλη Ἀσία». Βλ. L u c D u r t a i n : L'autre Europe (Paris, Éditions de la Nouvelle Revue Française, 1929). Διὰ τὴν γεωγραφίαν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἐν γένει βλ. πλὴν τοῦ βασικοῦ ἔργου τοῦ C a m e n a d' A l m e i d a εἰς τὴν συλλογὴν τῆς Géographie Universelle τῶν Vidal de la Blache et L. Gallois (τόμος 5ος, Paris, Armand Colin, 1932). M. D u b o i s et J. K e r g m a r d : Géographie économique (Paris, Masson et Cie, 1934) σελ. 471 καὶ ἐπ. A n d r é P i e r r e : U.R. S.S. (Paris, Delagrave, 1932). N. M i k h a y l o v : Soviet Geography (London, Methuen, 1936) καὶ A n d r é S i e g f r i e d : Cours (École libre des Sciences Politiques, 1927—1928) σελ. 70. Ἐπὶ τῆς περιέψεως θεωρίας τῆς Εὐρασίας βλ. εἰς André Pierre ἔνθ' ἀναγ. σελ. 16.

Ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. περιλαμβάνει σήμερον ἑπτὰ ὁμοσπόνδους δημοκρατίας (Ρωσία, Οὐκρανία, Λευκὴ Ρωσία, Ὑπερκαυκασία, Οὐζμπεκιστάν, Τουρκμενιστάν καὶ Τατζικιστάν). Δύο ἀπὸ τὰς δημοκρατίας ταύτας εἶναι αἱ ἰδία ὁμόσπονδοι : αἱ δημοκρατίαι τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Ὑπερκαυκασίας. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει ἔνδεκα δημοκρατίας καὶ 15 αὐτόνομα ἐδάφη. Αἱ διαφοραὶ αὗται εἰς τὴν μεταχείρισιν τῶν διαφόρων περιφερειῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ὀφείλονται (κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐκδοχὴν) εἰς τὸν ἄνισον βαθμὸν τῆς ὑλικῆς καὶ ἐθνικῆς των ἐξελίξεως. Ἐν αὐτόνομον ἔδαφος, σὺν τῇ προόδῳ αὐτοῦ, δύναται νὰ «προβιβασθῆ» εἰς αὐτόνομον δημοκρατίαν, κατόπιν δὲ εἰς ὁμόσπονδον δημοκρατίαν. Ἐν τῇ πραγματικότητι, ὁ χωρισμὸς τῆς Ρωσσίας εἰς δημοκρατίας καὶ εἰς ἐδάφη ὀφείλεται εἰς λόγους καθαρῶς πολιτικούς. Ὁπῶ, ἡ δημιουργία τῶν διαφόρων δημοκρατιῶν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. σκοπὸν εἶχεν ὅπως δημιουργηθοῦν κέντρα ἑλξέως καὶ προπαγάνδας διὰ τοῦ; κληθυσμοῦ; τῆς ἰδίας φυλῆς ἢ τῆς ἰδίας ἐθνικότητος, οἵτινες εὐρίσκοντο ὑπὸ ξένας κυβερνήσεις πέραν τῶν συνόρων. Εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς δημοκρατίας τῆς Καρελίας, ἀπέναντι τῆς Φινλανδίας, τῆς δημοκρατίας τῆς Λευκῆς Ρωσσίας, ἀπέναντι τῆς Πολωνίας, τῆς Μολδαβίας ἀπέναντι τῆς Ρουμανίας καὶ τῶν Ἀσιατικῶν δημοκρατιῶν αἰτινες, μολονδὶ ἐλάττωσα πολιτισμένοι, ἤχθησαν ταχέως εἰς τὴν τάξιν τῶν ὁμοσπόνδων δημοκρατιῶν ἵνα ἐλκύσουσιν τὴν Ἀνατολὴν εἰς τὰς σοβιετικὰς ἰδέας.

Τὸ σχέδιον τοῦ νέου συντάγματος τοῦ 1936 ἀναγγέλλει πλείστοις «προβιβασμοῦ», τόσον μεταξὺ τῶν δημοκρατιῶν ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν αὐτονόμων ἐδαφῶν. Ἀπὸ ἑπτὰ, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁμοσπόνδων δημοκρατιῶν αὐξάνεται εἰς ἔνδεκα διὰ τῆς προσθήκης εἰς τὴν ὁμόσπονδον Ἐνωσιν τῆς αὐτονόμου δημοκρατίας τοῦ Καζακιστάν, τῆς Κιργιζίας καὶ διὰ τῆς ἐκλείψεως τῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Ὑπερκαυκασίας, τῆς ὁποίας αἱ τρεῖς δημοκρατίαι (Γεωργία, Ἀρμενία καὶ Ἀτζερμπαϊτζάν) προβιβάζονται εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὁμοσπόνδων δημοκρατιῶν. Ἐξ ἄλλου, ὅπως αὐτόνομα ἐδάφη, περιλαμβανόμενά εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Ρωσσίας, προβιβάζονται εἰς τὴν τάξιν τῶν αὐτονόμων δημοκρατιῶν : εἶναι τὰ ἐδάφη ἀτινὰ κατοικοῦνται ὑπὸ τῶν Καλμούχων, Βοτιάκων, Ὀσσετῶν κλπ. Τέλος, δημιουργεῖται ἓν αὐτόνομον ἔδαφος : εἶναι τὸ ἔβραϊκὸν ἔδαφος τοῦ Μπιορμπατζάν, εἰς τὴν Ἄνω Ἀνατολήν. τὸ ὅποιον προστίθεται εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Ρωσσίας.

ράγοντα τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς, δὲν δύνανται παρὰ τὰ ἐλκύνουν ἀμέριστον τὴν προσοχὴν παντὸς μελετητοῦ τῆς γηραιῆς μας ἡπείρου. Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, στερηθεῖσα τῆς Φινλανδίας, τῶν Βαλτικῶν Κρατῶν, τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Βεσσαραβίας, ἡ Ρωσικὴ Αὐτοκρατορία εἶδεν ἀποκοπτομένης διὰ μιᾶς ὕλας τὰς γεφύρας αὐτῆς πρὸς τὴν Δύσιν. Ἡ Ρωσσία ἐστράφη πρὸς τὴν Ἀσίαν ἐνῶ συγχρόνως ἡ Εὐρώπη διέκοπτε πᾶσαν μετ' αὐτῆς ἐπικοινωνίαν. Ὁ φόβος τῆς μεταδόσεως τοῦ μπολσεβικισμοῦ ἠνάγκασε τὰς νικητρίας τοῦ παγκοσμίου πολέμου δυνάμεις νὰ ὑψώσουν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἰσχυρὸν φράγμα καὶ νὰ ἐπιχειρήσουν, ἐνισχύουσαι τὰς προσπάθειάς τῶν λευκορώσων, νὰ ἀνατρέψουν τὸ νέον καθεστῶς. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς πολιτικῆς, ὑπῆρξεν ἡ προσέγγισις μεταξὺ Μόσχας καὶ Βερολίνου διὰ τῆς ὑπογραφῆς, διαρκούσης τῆς διασκέψεως τῆς Γενούης, τῆς συνθήκης τοῦ Ραπάλλο τὴν 16ην Ἀπριλίου 1922.

Ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ δὲν ἐγκατέλειπεν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον τῆς εἶχον προδιαγράψει οἱ Τρότσκι καὶ Ζηνόβιεφ : τὴν ἐξέγερσιν τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας ἐναντίον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ τῆς Εὐρώπης Ἐδείχθη μάλιστα τόσον δραστηρία εἰς τὴν Περσίαν, εἰς τὸ Ἀφγανιστάν, ἐπὶ τῶν συνόρων τῶν βρετανικῶν Ἰνδιῶν, ὥστε ἡ Ἀγγλία ἀνησύχησε ζωνῶς συγχρόνως, ἡ προπαγάνδα αὐτῆς εἰς τὴν Κίνα καὶ τὴν Μογγολίαν διήγειρε τὰς καχυποψίας καὶ τὰς φιλοδοξίας τῆς Ἰαπωνίας. Οὕτω, τὰ Σοβιὲτ ἀνελάμβανον ἐνιστικωδῶς διὰ λογαριασμόν των τὴν πατροπαράδοτον ἰμπεριαλιστικὴν πολιτικὴν τῶν Τσάρων εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀὐτὴν ἐχρησίασθη τίποτε ὀλιγώτερον διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς πολιτικῆς ταύτης, ἀπὸ τὴν ἄνοδον τοῦ χιτλερικοῦ καθεστώτος εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ γερμανικὸς ἐθνικοσοσιαλισμὸς ὤρθουτο ὄχι μόνον ὡς ὁ ἀποφασιστικὸς ἀντίπαλος τοῦ μαρξισμοῦ, ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ πρωταγωνιστὴς μιᾶς παγκοσμίου ἀντι-μπολσεβικικῆς σταυροφορίας. Τὸ γεγονός τοῦτο ὠδήγησεν εἰς τὴν κατάρρευσιν τῆς ρωσο-γερμανικῆς συνεργασίας καὶ τῆς συνθήκης τοῦ Ραπάλλο.

Τότε ἡ Γερμανία ἐστρεψε ἐκ νέου τὰ βλέμματα αὐτῆς πρὸς ἀνατολὰς πρὸς τὰ Βαλτικὰ κράτη τὰ ὁποῖα προώριζε, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, διὰ τὸν γερμανικὸν ἀποικισμὸν καὶ πρὸς τὴν Οὐκρασίαν, ἣς ὁ φυσικὸς πλοῦτος θὰ ἐπρομήθευεν εἰς τὴν Γερμανίαν τὰς πρώτας ὕλας τῶν ὁποίων στερεῖται (!).

1) Ἀπειλούμενη ἀπὸ δυσμῶν, ἡ Μόσχα στρέφεται καὶ πάλιν πρὸς τὴν Εὐρώπην. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς 26ης Ἰανουαρίου 1934, ἡ Γερμανία εἶχε προσεγγίσει πρὸς τὴν Πολωνίαν. Ἡ κυβέρνησις τῶν Σοβιὲτ ἐπιτυχῶς τὴν ἀναγνώριαν αὐτῆς παρὰ τῶν κρατῶν τῆς μικρᾶς Ἀνατῆς (9 Ἰουνίου 1934), ὑπογράφει ἡ ἀναγεώνας τὰ σύμφωνον μὴ ἐπιθέσεως μετὰ τῆς Λεττονίας, Λιθουανίας καὶ Ἐσθονίας καὶ ζητεῖ δῶν· εἰσέλθῃ εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ὅπου ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. γίνεται ἀποδεχτὴ τὴν 18ην Σεπτεμβρίου 1934. Ἀκολουθοῦν τὸ σύμφωνον ἀμοιβαίας βοήθειας τῆς 2ης Μαΐου 1935 μετὰ τῆς Γαλλίας, «διὰ τὴν περίπτωσιν ἐπιθέσεως μὴ προκληθείσης· ἐκ μέρους ἐνὸς κράτους· εὐρωπαϊκοῦ», καὶ ἀνάλογον σύμφωνον μετὰ

Εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύτην τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἀντιστοιχεῖ μία ριζικὴ μεταβολὴ εἰς τὰς κατευθύνσεις τῆς ἐσωτερικῆς τῆς πολιτικῆς. Ὁ προσηλυτισμὸς τοῦ κόσμου εἰς τὸν μαρξισμόν φαίνεται ὀλιγώτερον ἐπείγουσα προσπάθεια ἀπὸ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν ρωσικῶν δυνάμεων. Διὰ τὴν προσεγγίση πρὸς τὴν Εὐρώπην κατὰ τρόπον ἀποτελεσματικόν, ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὀφείλει, ἀνακτῶσα τὸν ἀπολεσθέντα χρόνον, νὰ προσπαθῆσῃ νὰ φθάσῃ τὸ ἐπίπεδον τῶν μεγάλων κρατῶν τῆς Δύσεως. Ἐξ οὗ ἡ καλοσσιαία προσπάθεια αὐτῆς ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν συμπληρώσῃ καὶ τελειοποιήσῃ τὸν οἰκονομικὸν ἐξοπλισμὸν τῆς χώρας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀμυνάν της διὰ τῆς συγκροτήσεως ἰσχυροτάτου στρατοῦ — ἰκανοῦ ἄλλως τε καὶ πρὸς ἐπίθεσιν — ἐφοδιασμένου διὰ τῶν πλέον συγχρόνων πολεμικῶν μέσων.

II. Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ

Πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν τὴν προσπάθειαν τῆς σημερινῆς Ρωσσίας, ἣς ἴδωμεν ἐν ὀλίγοις ποία ἴητο ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις αὐτῆς πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ εἰς ποῖν θέσιν εὐρίσκατο ὅτε τὸ νέον καθεστῶς, ἔδραωθὲν πλέον, ἠθέλησε νὰ τὴν βελτιώσῃ.

Πρώτῃ διαπίστωσις εἶναι ὅτι ἡ Ρωσσία ἔπασχε κατὰ τὴν οἰκονομικὴν της ἀνάπτυξιν ἀπὸ ἑλλείψιν μέσων συγκοινωνίας. Ὅδοι ὀλίγαι καὶ κακῶς συντηρούμεναι, ποτάμιοι ἀρτηρίαὶ περιορισμένης χρονικῶς ποταμοπλοίας, δίκτυον σιδηροδρόμων συνολικοῦ μήκους 90.000 χιλιομ. περίπου, ἦτοι ἐντελῶς ἀνεπαρκῆς διὰ τὰς ἀπεράντους ἐκτίσεις τῆς χώρας καὶ κακῆς ἀποδόσεως. Ἡ κυκλοφορία τῶν ἐμπορευμάτων παρέλυε πρὸ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων. Συχνάκις, ἐνῶ μία περιφέρεια δὲν κατῴρθωνε νὰ διοχετεύσῃ τὰ περισσεύματα τῶν ἐσοδειῶν της, ἄλλη ἐλιμοκτόνει. Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον εἶναι ζήτημα ἐὰν τὸ τρίτον τοῦ ρωσσικοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου ἦτο ἀκόμη ἐκμεταλλεύσιμον. Ἡ φθορὰ τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ, λόγῳ ἐντατικῆς χρήσεως καὶ κακῆς συντηρήσεως, καὶ ἡ ἀπειθαρχία τοῦ προσωπικοῦ τῶν σιδηροδρόμων παρεκώλυε εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν κυκλοφορίαν τῶν προϊόντων.

Χώρα κατ' ἐξοχὴν ἀγροτικὴ μὲ βιομηχανίαν ὀσημέραι ἀναπτυσσομένην, ἡ Ρωσσία κατὰ τὸ 1912 δὲν ἐχρησιμοποιοῖε παρὰ ἐν μέρει τὰς ἀγροτικὰς καὶ βιομηχανικὰς της δυναμικότητας. Παλαιότερον ὑπερεῖχε πολλῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ὁμως ταχύτατα ἀναπτυχθέντα οἰκονομικῶς κατὰ τὴν

τῆς Τσεχοσλοβακίας, τὴν 16ην Μαΐου 1935. Ὀθουμένη ἀπὸ τὴν γερμανικὴν ἀκλήν ἡ Ρωσσία λαμβάνει ἐκ νέου θέσιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Τέλος, ἡ συνθήκη τοῦ Montreux (20 Ἰουλίου 1936) διανοίγει εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐγῶσιν τὴν ὁδὸν τῆς Μεσογείου καὶ τῆς διδοὶ ταλαιπωρικῶς τὴν θέσιν της ὡς μεγάλης εὐρωπαϊκῆς δυνάμεως, τὴν ὁποῖαν εἶχε πρὸς συγγῆν ἀκωλέσει.

διάρκειαν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἔθεσαν αὐτὴν εἰς ἴσσονα μοῖραν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος π.χ. ἡ παραγωγή χυτοσιδήρου τῆς Ρωσσίας ἦτο σχεδὸν ἴση πρὸς τὴν παραγωγὴν τῆς Ἀγγλίας· τὸ 1830 ἀντεπροσώπευε ἀκόμη 12 ο]ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς χυτοσιδήρου, ὑπερβαίνουσα τὴν παραγωγὴν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ βιομηχανία τοῦ βάμβακος ἀπασχόλει ἤδη τὸ 1894 περὶ τὰς 240.000 ἔργατῶν καὶ δὲν ὑπελείπεται παρὰ μόνον τῶν βιομηχανιῶν βάμβακος τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Πότε ὑπολειπομένη ἐνώπιον νέων συναγωνιστῶν καὶ πότε κατακτιῶσα ξένας ἀγοράς, ἀμφισβητοῦσα εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν πετρελαίου ἢ εἰς στιγμὰς εὐφορείας κατακλύζουσα τὸν κόσμον μετὰ τὰ δημοτριακί της—τὸ 1911, μόνον ἡ ἔξαγωγή σίτου ὑπερέβη τὰ τέσσαρα ἑκατομμύρια τόννων—ἡ Ρωσσία παρουσίαζεν ἐν τούτοις μεγάλην δυσαναλογίαν γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Ἡ κατανομή τῆς βιομηχανίας ἦτο ἐπὶ πλέον ἀντι-οικονομική, οἱ δὲ διάφοροι βιομηχανικοὶ κλάδοι ἦσαν ἀνίσως ἀνεπτυγμένοι. Ἐξαιρέσει τῶν βιομηχανιῶν τῆς Πολωνίας, τὰ δύο μεγάλα βιομηχανικὰ συγκροτήματα τῆς Πετροπόλεως καὶ τῆς Μόσχας εὐρίσκοντο μακρὰν τῶν γαιανθρακοφόρων περιοχῶν. Ἐνῶ ἡ κλωστοῦραντοουργία ἦτο ἀνεπτυγμένη εἰς βιθιὸν ἀξιοζήλευτον, αἱ χημικαὶ βιομηχανίαι ἦσαν τελείως ἀνεπαρκεῖς.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, ἡ Ρωσσία ἦτο ἠναγκασμένη νὰ ἀγοράζη εἰς τὸ ἔξωτερικὸν βιομηχανικὰ προϊόντα ἀντεπροσωπεύοντα εἰς ἀξίαν τὰ 75 ο]ο περίπου τοῦ συνόλου τοῦ εἰσαγωγικοῦ τῆς ἐμπορίου. Ὅλα σχεδὸν τὰ μηχανήματα πρὸς παραγωγὴν προϊόντων ἀμέσου καταναλώσεως εἰσήγοντο ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ ὅπως ἐπίσης καὶ μέγα μέρος τῶν γεωργικῶν μηχανῶν. Παρὰ τὸ εὐνοϊκὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον, ἡ κατανάλωσις βιομηχανικῶν προϊόντων εὐρίσκειτο εἰς ἐπίπεδον ἰδιαιτέρως χαμηλόν. Σημειωτέον ἐξ ἄλλου ὅτι ἐνῶ γενικῶς ἡ Ρωσσία ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ αἰτοβολὸν τῆς Εὐρώπης, οἱ κάτοικοι αὐτῆς διετρέφοντο ἀνεπαρκῶς (1).

Ὁ γενικὸς χαρακτὴρ τῆς ρωσικῆς οἰκονομίας ἦτο συνεπῶς ἡ ἀνισορροπία μεταξὺ τῆς γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς παραγωγῆς, ἔχουσα ὡς ἀπο-

1) Ἡ ἐτησία κατανάλωσις σιτηρῶν καὶ γεωμῆλων εἰς τὴν Εὐρώπην ἀνῆρχετο εἰς 500 περίπου χιλιόγραμμα κατὰ κάτοικον· εἰς τὴν Ρωσσίαν δὲν ὑπερέβαινε τὰ 360 χιλιόγραμμα κατὰ κάτοικον. Ἡ κατανάλωσις χυτοσιδήρου κατὰ κάτοικον ἦτο δέκα φορές μικροτέρα τῆς ἐν Γερμανίᾳ, ἡ κατανάλωσις βάμβακος τρεῖς φορές μικροτέρα. Ἡ γεωργικὴ καὶ ἰδίως ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή ἦσαν κατὰ πολὺ κατώτεροι τῶν παραγωγικῶν δυνατοτήτων τῆς χώρας. Εἰς τὰς παραμονάς, ἐν τούτοις, τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἡ ρωσικὴ παραγωγή σίτου ἀντεπροσώπευε τὰ 18 ο]ο τῆς παγκοσμίου τῆς αὐτῆς καὶ ἡ παραγωγή κριθῆς τὰ 42 ο]ο τῆς παγκοσμίου. Διὰ τὸ πετρέλαιον καὶ τὰ προϊόντα αὐτοῦ ἡ Ρωσσία εἶχε τὰ 16 ο]ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Ὡς πρὸς τὸν γαιάνθρακα δὲν ἐξῆγε παρὰ 2,4 ο]ο τῆς παγκοσμίου ἔξαγωγῆς γαιανθράκων καὶ καρῆγε 5,3 ο]ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς χυτοσιδήρου καὶ 5,6 ο]ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς χάλυβος. Βλ. καὶ C u s t a v e M é q u e t : Les leçons du plan quinquennal (Paris, Félix Alcan. 1934) σελ. 20.

τέλεσμα τὴν ἐξίρτησιν τῆς Ρωσσίας ἀπὸ τὰ μεγάλα βιομηχανικά κράτη τῆς Δύσεως. Εἰς τὴν περίπτωσιν ἄρα διακοπῆς τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἢ Ρωσσία θὰ εὗρισκετο εἰς δύσκολον θέσιν· ὁ παγκόσμιος πόλεμος τὸ ἀπέδειξε: ἡ ἀποκοπὴ τῆς Ρωσσίας ἀπὸ τῶν προμηθευτῶν τῆς ἐστέρησε τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς πλείστων ἀναγκαίων βιομηχανικῶν εἰδῶν καὶ ἐξήντησε ὅλα τὰ ἀποθέματα βιομηχανικῶν προϊόντων τρεχούσης χρήσεως, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ὁ βιομηχανικὸς ἐξοπλισμὸς τῆς χώρας, λόγῳ τῆς ἐνταικῆς χρήσεως καὶ τῆς μὴ ἀνανεώσεως αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐφθάρη εἰς μέγαν βαθμὸν.

Ἡ ἐξίρτησις τῆς Ρωσσίας ἀπὸ τὰ μεγάλα βιομηχανικά κράτη ἐξηγεῖ τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τῆς ζωῆς τοῦ ρώσσου χωρικοῦ. Ἀσχέτως τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀπαθείας αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκτακτικῆς καλλιέργειας, οὔτως ἐστερεῖτο ἐνὸς μέρους τῶν προϊόντων του, τὰ ὅποια ἄλλως θὰ κατηγάσκε, διὰ τὴν πληρῶνῃ τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα βιομηχανικά προϊόντα. Ἡ δυστυχία ἐπομένως τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπιτεινομένη ἀπὸ τὸ καθεστῶς τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας, ἐδημιουργεῖ τὴν ἐπαναστατικὴν ἀτμόσφαιραν τῆς Ρωσσίας: τὸ 1914, παρὰ τὰς διαφόρους ἀγροτικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ κυρίως τὴν ἀγροτικὴν μεταρρυθμίσιν τοῦ Στολύπιν, αἱ μεγάλα ἰδιοκτησιαὶ ἐκάλυπτον 62 ο]ο τῆς ἐπιφανείας ταῦ ἐδάφους.

Οἱ ἐσωτερικοὶ καὶ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι τῆς Ρωσσίας διήρκεσαν μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1920, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης καὶ μόνον ἡ κυβέρνησις τῶν Σοβιέτ, ἐδραιωθεῖσα, προσπαθεῖ νὰ ὀργανώσῃ τὰς οἰκονομικὰς δυνάμεις τοῦ νέου κράτους (*). Ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι τοῦ 1921 ἐφαρμόζοντα

1) Νικήτης τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1917, ὁ Λένιν ἔχει ἀκόμη νὰ παλαίῃ πρὸς μυρίας δυσκολίας πρὶν ἢ ἐδραιώσῃ τὸ σοβιετικὸν Κράτος. Τὴν συνθήκην τοῦ Μπρέστ-Λιτόβσκ, τῆς 3ης Μαρτίου 1918, μετὰ τῆς Γερμανίας τὴν ὅποιαν εὐεχρῶς διὰ τὴν Ρωσσίαν ἀνατρέπει ἡ νίκη τῶν Συμμάχων, ἀκολουθοῦν πόλεμος πρὸς τοὺς Τσεχοσλοβάκους, ἐξέγερσις τῆς Σιβηρίας ὑπὸ τὸν Κολτσάκ, τῆς Οὐκρανίας, πόλεμος πρὸς τοὺς λευκορώσσους, πρὸς βορρῶν καὶ πρὸς νότον, πόλεμος ἐναντίον τῆς Πολωνίας κλπ. Μετὰ διαφόρους δραματικὰς φάσεις τοῦ ἀγῶνος τῶν μπολσεβίκων (ἤττα τῶν Τσεχοσλοβάκων, τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος τῶν Συμμάχων καὶ τῶν λευκορώσων τῆς Φινλανδίας, τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς Οὐκρανίας, συνθήκη τῆς Ρίγας τῆς 18ης Σεπτεμβρίου 1920 μετὰ τῆς Πολωνίας) ἡ Ρωσσία ἐξήρκετο νικήτρια ἀλλὰ καθημαγμένη καὶ ἀκρωτηριασμένη. Αἱ ἐπαρχίαι τὰς ὁποίας ἡ Ρωσσία ἀπώλεσεν ἀντιπροσωπεύουν 3,8 ο]ο τοῦ ἰδάφους τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορίας, ἔχουσαι ὡς ἐξῆς τὸ 1921 :

	Τετρ. χλμ.	Κάτοικοι
Ρωσικὴ Πολωνία	218.500	16.022.000
Φινλανδία	286.500	3.348.000
Λεττονία	61.000	2.500.000
Λιθουανία	51.500	2.246.000
Ἑσθονία	36.000	1.750.000
Βεσσαραβία	39.000	2.213.000
Κάρς	17.500	492.000
Σύνολον	710.000	28.571.000

αύστηρῶς αἱ ἀρχαὶ τοῦ ὀλοκληρωτικοῦ κομμουνισμοῦ: ἐθνικοποίησις τῆς γῆς, τῶν ἐργοστασίων, τῶν τραπεζῶν, τῶν ἀκινήτων κλπ. Τὸ ἐμπόριον μονοπωλεῖται ὑπὸ τοῦ κράτους. Τὸ ἄτομον θεωρεῖται παραχωροῦν εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν κράτος ὀλόκληρον τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας του· εἰς ἀντάλλαγμα τὸ κράτος ἀναλαμβάνει νὰ φροντίῃ διὰ τὴν πλήρωσιν ὅλων τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀτόμου. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν δελτίων τοῦ ἄρτου, τῆς αὐστηρῆς ἀπαγορεύσεως παντὸς ἰδιωτικοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς κατασχέσεως τῶν ἐσοδῶν, ἐξαιρέσει ἐνὸς ἐλαχίστου πρὸς συντήρησιν τοῦ χωρικοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του. Τὰ γεωργικὰ προϊόντα ἐξαφανίζονται ἐνῶ τὰ χωρία, πρὸς κατάσχεσιν τῶν ἐσοδῶν, τίθενται εἰς κατάστασιν πολιορκίας.

Τὸ 1921, ἡ κατάστασις τῆς ρωσικῆς οἰκονομίας εἶχεν ἀποβῆ κρίσιμωτάτη. Ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ εἶχε καταπέσει εἰς ὀλιγώτερον τῶν 2/3 τῆς προπολεμικῆς, ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ εἰς τὸ 1/5 περίπου τῆς παραγωγῆς τοῦ 1913. Ἡ ἐξαγωγή γαιάνθρακος ἦτις ὑπερέβαινε τὰ 29 ἑκατομμύρια τόννων τὸ 1913, εἶχε κατέλθει εἰς 9 ἑκατομμύρια τὸ 1920. Ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος εἶχεν ἐκμηδενισθῆ καὶ ἡ ὅλη προσπάθεια τῶν Σοβιέτ, πεισμόνως θυσιαζόντων τὴν πραγματικότητα εἰς τὴν θεωρίαν, ὠδήγει ταχύτατα πρὸς ἓνα νέον ἐμφύλιον σπαραγμόν: οἱ χωρικοὶ εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ ἐξεγερῶνται.

Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν κατάστασιν, ὑφειλομένην ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἄλληπαλλήλους ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς πολέμους, τὰς δηλώσεις καὶ τὰς ἐπιδημίας ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐφαρμοσθέντος κομμουνιστικοῦ συστήματος προσετέθη ὁ φοβερὸς λιμὸς τοῦ 1921—1922 ὅστις ἐξηφάνισε ἑκατομμύρια ὀλόκληρα ἀνθρωπίνων υπάρξεων.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξόδου ἀπὸ τὸ χάος τῆς περιόδου τῶν ἐτῶν 1917—1921, ἀποκληθείσης περιόδου τοῦ πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ, τῆς ἀποκαταστασέως ποιᾶς τινος ἰσορροπίας μεταξὺ βιομηχανικῆς καὶ γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν κυβερνώντων ὅπως ἀποσποῦν ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς ἀρκετὸν σίτον διὰ τὴν διατροφὴν τοῦ ἐρυθροῦ στρατοῦ καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων, ἠνάγκασαν τὸ νέον καθεστῶς νὰ στραφῆ πρὸς μίαν νέαν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν ὁ Λένιν ἔσπευδε νὰ προαναγγεῖλη γράφων: «σήμερον πού ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐτελείωσε, προσκρούομεν εἰς μίαν μεγάλην ἐσωτερικὴν κρίσιν, τὴν μεγαλειτέραν τὴν ὁποίαν ἐγνώρισε ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία. Πρέπει νὰ ὑπολογίζωμεν μὲ τὴν θέλησιν τῶν μεγάλων μαζῶν τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ καὶ εἴμεθα ἀρκετὰ νοήμονες πολιτικοὶ διὰ νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι κάτι ὑπάρχει πρὸς μεταρρυθμίσει» (1).

1) «Αἱ κυριώτεραι παραγωγικαὶ δυνάμεις μας—ἐγραφεν ἀκόμη ὁ Λένιν—οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ ἐργάται εὐρίσκονται εἰς τοιαύτην κατάστασιν πτωχείας, ἐρειπώσεως καὶ θανάτωσης, ὥστε τὸ πᾶν δέον προσωρινῶς νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὴν βασικὴν ἀνάγκην τῆς διὰ παντὸς μέσου ἀβξήσεως τῆς ποσότητος τῶν προϊόντων μας». Ἀναφύεται δὲ ὑπὸ τοῦ Jean Marguès - Rivière: L' U.R.S.S. dans le monde (Paris, Payot, 1935) σελ. 50. Σαφῆ ἀνάλυσιν τῆς περιόδου τοῦ πολε-

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1921 ἡ Ρωσσία ἀλλάσσει κατεῦθυνσιν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν νέαν περίοδον τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ἣτις διαρκεῖ μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1928.

III. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ἡ νέα οἰκονομικὴ πολιτικὴ, ἣ ἐπὶ τὸ συντομώτερον ΝΕΠ, μετέβαλε ἄρδην τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς Ε.Σ.Σ.Α. Τὸ κράτος διετήρει τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔμπορίου, τὰς βιομηχανίας, τὰς μεταφοράς, ἀλλὰ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἀνεφαίνετο ἐκ νέου. Τὰ δελτία ἄρτου καὶ ἄλλων προϊόντων καταγοῦνται, ἡ κατῴχσεις τῶν ἐσοδεῶν ἀντικαθίσταται ἀπὸ καταβολὴν φόρων εἰς εἶδος. Ἡ κυριότης τῶν παραγομένων γεωργικῶν προϊόντων ἀναγνωρίζεται εἰς τοὺς χωρικοὺς ὡς καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἔμπορεύεσθαι. Ἡ νομισματικὴ οἰκονομία ἐπανιδρύεται. Εἰς ἀντίλλαγμα τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν μαρξιστικῶν θεωριῶν, τοῦλάχιστον ἐν μέρει, ἡ ρωσικὴ οἰκονομία δυκνεῖει σημεῖα ταχέως βελτιώσεως.

Ἡ σοβιετικὴ οἰκονομία δὲν παραιτεῖται μάλιστα τῶν θεωρητικῶν τῆς φιλοδοξιῶν παραλλήλως τῶν 25 ἑκατομμυρίων ἰδιωτικῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων, τὰ, ὁποῖα ἡ ΝΕΠ ἀνεγνώρισε χεῖριν τῶν χωρικῶν, παραμένει ἐθνικοποιημένη ἡ βιομηχανία. Τομεῦς ἰδιωτικὸς καὶ τομεῦς σοσιαλιστικὸς.

Παρὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν χωρικῶν ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ΝΕΠ, εἰς τοὺς κόλπους τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ἐξακολουθεῖ πάντοτε ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν δύο παρατάξεων, τῶν μὲν περισσότερον πραγματιστῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Λένιν, τῶν δὲ ἄκρως ἀριστερῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Τρότσκι, τοσοῦτον μᾶλλον καθόσον καὶ μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ΝΕΠ, ἡ βιομηχανία δὲν εἶχεν ἀναλάβει ἀμέσως (1).

Ἡ βελτίωσις τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας ἤρχισε κατὰ τρόπον ἀνώμαλον: τὸ 1923, κατόπιν μιᾶς ἐξαιρετικῆς ἐσοδείας, αἱ τιμαὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων, διὰ τῆς ἀπλῆς λειτουργίας τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητή-

μικοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τῆς στροφῆς τῆς ρωσικῆς οἰκονομικῆς, πολιτικῆς κατὰ τὸ 1921 βλ. εἰς Jacques Lyon: La Russie soviétique (Paris, Félix Alcan, 1927) ἰδίως σελ. 47 καὶ ἐπ. Βλ. ἐπίσης L. — M. Teitelbaum: La situation économique de U. R. S. S. εἰς «L'Europe nouvelle», 1935 σελ. 450. Gustave Méquet ἐνθ. ἄνωκ. σελ. 34 καὶ ἐπ. καὶ The Communist Policy towards the Peasant and the food crisis in the U.S.S.R. (Birmingham Bureau of Research on Russian Economic Conditions — Memorandum No 8, 1932) σελ. 3 καὶ ἐπ.

1) Αἱ διαρκεῖς ἀβαραίαι τοῦ καθεστώτος εἰς τὴν οἰκονομικὴν του πολιτικὴν, ἐδημιούργουν σφοδρὰς ἀντιδράσεις εἰς ὠρισμένους κύκλους ἀδιαλλόκτων τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Ὁ ἐσχάτως τυφεκισθεὶς μετὰ 15 ἄλλων γνωστῶν ἀρχηγῶν τοῦ κομμουνισμοῦ Καμένεφ, ἔγραφε χαρακτηριστικῶς ἵνα καθηουχάσῃ τοὺς φόβους τούτους: «...τὸ σοβιετικὸν καθεστῶς κατέχει πάντοτε τὰ πέντε κυριαρχοῦντα ὑψώματα τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ ἐθνικοποίησις τῆς βιομηχανίας, ἡ ἐθνικοποίησις τῆς

σεως, έπρεσαν κατά 40 ο]ο και πλέον. Κατά την ιδίαν έποχήν, αί τιμαί τών έμπορευμάτων ύψώθησαν κατά 60 ο]ο περίπου (1). Τò επόμενον έτος ή ίσορροπία τών τιμών άπεκατεστήθη, χωρίς όμως διά τουτο να πάυση ο άγών μεταξύ τής δεξιᾶς και άριστερᾶς πτέρυγος του κομμουνιστικοῦ κόμματος όσον άφορᾷ τά μέσα και την έκτασιν τής προσπαθείας προς έξύψωσιν του οικονομικοῦ επιπέδου τής Ε.Σ.Σ.Δ. Ο άγών ούτος κατέστη βιαίότερος μετά τόν θάνατον του Λένιν (Ίανουάριος 1924) και την εμφάνισιν, χάρις εις την ΝΕΠ, τής τάξεως τών χωρικών οίτινες είχον πλουτίσει, γνωστών υπό τò όνομα «κουλάκοι».

Δύο όδοι παρουσιάζοντο ένώπιον τών κυβερνήτων κατά την μεταβατικήν ταύτην περίοδον. Η πρώτη ήτο ή όδός τής προωθήσεως τής ΝΕΠ. Η δευτέρα, αντιθέτως, ήτο ή όδός του σοσιαλισμοῦ από την όποίαν είχεν εκφύγει τò νέον καθεστώς διά τής εφαρμογής τής ΝΕΠ. Προς την δευτέραν αυτήν όδόν ήρχισε να στρέφεται ή κυβέρνησις τών Σοβιέτ από τού 1927, ότε επανήρχισε τόν άγώνα της εναντίον του ιδιωτικοῦ έμπορίου και τών κουλάκων. Μοιραίως δέ διότι προς ίκανοποίησιν τών αναγκών τής καταναλώσεως, τò νέον καθεστώς δέν ήδύνατο να επανέλθη εις τò προεπαναστατικόν σύστημα τής προμηθείας έμπορευμάτων εκ του έξωτερικοῦ.

Πράγματι, άλλοιτε ή ανάπτυξις τής έξαγωγής γεωργικῶν προϊόντων ήτο όπωσδήποτε άρχετή διά να καλύπτονται αί ανάγκαι τής χώρας εις

γῆς, ή ένθιτικοποίησις τών τραπεζῶν, ή ένθιτικοποίησις τών μεταφορῶν και ή ένθιτικοποίησις του έξωτερικοῦ έμπορίου». Αναφέρεται υπό του Anatole de Monzie : Petit Manuel de la Russie nouvelle (Paris. Firmin - Didot, 1931) σελ. 171.

Βαθεινάν ανάλησιν τής εξέλιξεως τής οικονομικῆς πολιτικῆς τής Ρωσσίας από τής εγκαθιδρύσεως του νέου καθεστώτος μέχρι τής εφαρμογής του δευτέρου πενταετοῦς σχεδίου βλ. εις Boris Brutzkus : Economic planning in Soviet Russia (London, George Routledge and Sons, 1935) σελ. 97—194.

1) Εάν παρουστήσωμεν επί του αύτου διαγράμματος την καμπύλην τών τιμών τών γεωργικῶν προϊόντων και την καμπύλην τών τιμών τών βιομηχανικῶν προϊόντων από τού Σεπτεμβρίου 1922 μέχρι του Σεπτεμβρίου 1928, βλέπομεν ότι αί δύο γραμμαι άπομακρύνονται ή μία τής άλλης και τò διάγραμμα λαμβάνει τήν μορφήν έννοικῆς ψαλλίδος. Είναι ή κρίσις ήτις έννομάσθη «κρίσις τής ψαλλίδος».

Προς άποκατάστασιν τής ίσορροπίας τών τιμών, ή σοβιετική κυβέρνησις προσέφυγεν εις τās συνήθεις μεθόδους : ήγόρασε τόν πλεονάζοντα σίτον και τόν επώλησεν εις την Ευρώπην. Συγχρόνως προσέβη εις την αναθεώρησιν τών δαπανῶν τών κρατικῶν βιομηχανιῶν αίτινες είχον ύψώσει τά γενικά τών έξοδα, ένλεισε τās πολυεξόδους βιομηχανίας και άνεπιδοργάνωσε τās ύπολοίπους. Τò άποτέλεσμα υπήρξεν άμεσον. Εις τās άρχάς του έπομένου έτους, αί καμπύλαι τών τιμών τών βιομηχανικῶν προϊόντων και τών προϊόντων τής γεωργίας προσήγγισαν και ή ψαλλίς σχεδόν έκλείσθη.

Τò 1928, ύπολογίζοντες ως βάσιν τò έτος 1913 και τόν αριθμόν 100, ο τιμάριθμος τών γεωργικῶν προϊόντων ήτο 170,3 και τών βιομηχανικῶν προϊόντων 187,4. Βλ. Calvin Hoover : The economic life of soviet Russia (New York, Macmillan, 1932) σελ. 77.

μηχανὰς καὶ ξένα προϊόντα. Ἐπίσης τὸ ξένον κεφάλαιον ἐνίσχυε σημαντικῶς τὴν ρωσικὴν οἰκονομίαν. Τὸ 1927, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ νέου καθεστῶτος δλοκληρωτικὴν διαγραφὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ χρέους, οὐδεὶς λόγος ἠδύνατο νὰ γίνῃ δι' ἐνίσχυσιν ἐκ μέρους τοῦ ξένου κεφαλαίου. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἴξησιν τῆς ἐξαγωγῆς γεωργικῶν ἢ ἄλλων προϊόντων δὲν ὑπῆρχον μεγάλαι πιθανότητες ἢ θέσις τῆς Ρωσσίας εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ σίτου εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ Καναδᾶ καὶ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, εἰς τὴν ἀγορὰν ξυλείας ὑπὸ τῶν βορειο-εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν πετρελαίων ὑπὸ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῶν νέων πετρελαιοπαραγωγῶν χωρῶν. Πλὴν τῶν λόγων αὐτῶν, καθαρῶς οἰκονομικῶν, ὑπῆρχον καὶ λόγοι ψυχολογικοὶ καὶ κυρίως ἡ ἐπαναστατικὴ νοοτροπία τῶν κυβερνήτων.

Ἐμενε ἄρα ἡ λύσις τῆς βαθμιαίας ἐκβιομηχανήσεως τῆς χώρας διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς δυνάμεων καὶ ὑπελείπετο μόνον νὰ καθορισθῆ ἡ μέθοδος καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς μελλούσης προσπάθειας. Πρωταρχικὸν ζήτημα ἐτίθετο ἔαν ὡς πρῶτον σταθμὸν τῆς γιγαντιαίας προσπάθειας τῆς, ἡ κυβέρνησις τῶν Σοβιέτ θὰ ἔθετε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας εἰδῶν ἀμέσου καταναλώσεως πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς μεγάλης μείζης τοῦ πληθυσμοῦ, ἢ θὰ ἐστρέφετο πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν μέσων παραγωγῆς. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. θὰ ἐξηρτᾶτο ἀκόμη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν διὰ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ βιομηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς χώρας θὰ ἐγένετο εἰς βάρος τῶν ἀναγκῶν τῆς καταναλώσεως καὶ τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ.

Ὁ παράγων τῆς ὀργανώσεως τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., ὅστις ἀπῆτει τὴν ἴδρυσιν νέων βιομηχανιῶν ὅπως αἱ χημικαὶ ἢ τὴν ἄμεσον ἐνίσχυσιν τῆς βαρείας βιομηχανίας, ἐκλίνε τελικῶς τὴν πλάστιγγα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀναπτύξεως μέσων παραγωγῆς (*).

Τὸ 1927, δέκατον ἔτος ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ μπολσεβικικοῦ καθεστῶτος, τὸ ἐπίπεδον τῆς γεωργικῆς καὶ τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς προσεγγίζει τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἔτους 1913 τὸ δὲ σύνολον τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος εἶναι περίπου εἰς τὸ ἴδιον ἐπίπεδον τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος κατὰ τὸ ἔτος 1914 (*).

1) Τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν εἶδε καὶ ἡ τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1920 ἐμφανισθεῖσα ἰδέα τῆς προσχεδιασμένης οἰκονομίας. Ἐπὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῶν ρωσικῶν σχεδίων τῆς γενομένης μακρᾶς αὐτῶν ἐπεξεργασίας καὶ τῶν ἀλληλοσυγκρουσθεῖσάντων ἀντιλήψεων βλ. Gustave Méquet: ἔνθ' ἀν. σελ. 40—51 καὶ Michail Farbinan: Piatiletka (Paris, les Éditions Rieder, 1931) σελ. 24—32.

2) Λεκτομερῶς βλ. εἰς The Nationale Income of the U.S.S.R. (Birmingham Bureau of Research on Russian Economic Conditions—Memorandum No 3 1931). Τὸ σύνολον τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς ὑπελογίζετο εἰς 7 περίπου δισεκατομμύρια ρούβλια διὰ τὴν περίοδον 1926—1927, ἔναντι 6,4 κατὰ τὸ ἔτος 1913. Ἡ γεωργικὴ παραγωγή ὑπελογίζετο εἰς 11 περίπου δισεκατομμύρια ρούβλια ἔναντι 10,2 κατὰ

Ἐν τούτοις, ἡ οικονομικὴ κατάστασις τοῦ 1927 δὲν ἦτο ἡ ἴδια πρὸς τὴν τοῦ 1914. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως τῶν μέσων παραγωγῆς καὶ ἰδίως μιᾶς βιομηχανίας ἱκανῆς νὰ κορέσῃ τὰς ἀνάγκας καταναλώσεως τῆς ἀπεράντου αὐτῆς χώρας ἐτίθετο κατὰ τρόπον ὀξύτερον παρὰ τὸ 1913, ὄχι μόνον διότι ἐκ τῆς ταχείας λύσεως αὐτοῦ ἐξηρτᾶτο ἴσως ἡ τύχη τοῦ νέου καθεστῶτος, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ ἀνάγκαι τοῦ πληθυσμοῦ εἰς βιομηχανικὰ προϊόντα ἦσαν ἀσυγκρίτως μεγαλύτεραι.

Ἡ ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκρηξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀποκοπὴ τῆς Ρωσσίας ὑπὸ τῶν συνήθων προμηθειῶν τῆς, ἡ ἐξάντλησις τῶν ἀποθεμιῶν βιομηχανικῶν προϊόντων πρώτης ἀνάγκης, ἡ φθορὰ τῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ἡ ἐπι μακρὸν στέρησις τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ προϊόντων ἀπαραιτήτων (ὡς π.χ. εἰδῶν ρουχιμοῦ), καθίστων ἐπιτακτικὴν τὴν λύσιν ἐνὸς προβλήματος τὸ ὁποῖον ἐλάμβανε τραγικὴν γροιάν λόγῳ τῆς ἐκ νέου ταχείας αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Πράγματι, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ 1915 μέχρι τοῦ 1921, ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων ὑπελείπετο τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων (1), ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ ἐντεῦθεν τὸ περίσσευμα τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν θανάτων ὑπερέβαινε κάθε πρόβλεψιν, ἀνερχόμενον εἰς 22-23 τοῖς χιλίοις, ἔναντι περισσεύματος 1ῷ περίπου τοῖς χιλίοις πρὸ τῆς παγκοσμίου συρράξεως. Ἡ ἐμφάνισις μιᾶς μᾶζης τριῶν ἕως τρισήμιου ἑκατομμυρίων νέων καταναλωτῶν καθ' ἕκαστον ἔτος ἐξηγεῖ εὐκόλως τὰς ἀνησυχίας τὰς ὁποίας ἐπροξένει εἰς τοὺς κυβερνῶντας τὴν Ε. Σ. Σ. Δ. ἡ προοπτικὴ τοῦ ἀμέσου μέλλοντος.

IV. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΩΝ ΠΕΝΤΑΕΤΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ

Ἐξηγήσαμεν ἤδη ἐπαρκῶς τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ρωσσία ἐγκαταλείπει τὴν μέχρι τοῦ 1928 ἐφαρμοσθεῖσαν οικονομικὴν πολιτικὴν, εἰσέρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους τούτου εἰς τὴν ἐφαρμογὴν μιᾶς προ-σχεδιασμένης οικονομίας.

Ἡ τρίτη αὕτη περίοδος ἣτις ἀρχίζει διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πενταετῶν σχεδίων, ἀπεκλήθη καὶ περίοδος τῆς «σοσιαλιστικῆς οἰκοδομήσεως».

τὸ 1913. Ἡ παραγωγή βαμβακερῶν ὑφασμάτων ἦτο περίπου ἡ ἴδια κατὰ τὸ 1927 καὶ τὸ 1913, ἡ ἐξαγωγή γαιανθράκων ἀνῆλθεν εἰς 32 ἑκατομμύρια τόννων ἔναντι 29 τὸ 1913, ἡ παραγωγή χάλυβος δὲν ὑπερέβη τὰ 2,7 ἑκατομμύρια τόννων τὸ 1927 ἔναντι 3,5 τὸ 1913. Ἡ ἔκτασις τῆς καλλιεργηθείσης ἐπιφανείας τοῦ ἔδαφους ὑπῆρξε κατὰ τὸ 1927 κατὰ τι μικροτέρα τῆς καλλιεργηθείσης κατὰ τὸ 1913.

1) Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκ Ρωσσίας μεταναστευσάντων ἀτόμων, ἅτινα κατὰ τινὰς ὑπολογισμοὺς ἀνῆλθον εἰς 2 περίπου ἑκατομμύρια, οἱ ἔσωτερικοὶ καὶ ἔξωτερικοὶ πόλεμοι, αἱ ἐπιδημίαι, αἱ διώξεις καὶ ἡ συστηματικὴ ἐξόντωσις τῆς δστικῆς τάξεως ἀνεβίβασε τὸν ἀριθμὸν τῶν θνήτων τῆς ἐπαναστάσεως εἰς 25 περίπου ἑκατομμύρια. Ἀπὸ τοῦ 1920 μέχρι τοῦ 1923, ὁ πληθυσμὸς τῆς Οὐκρανίας εἶχε μειωθῆ κατὰ 18,6 οιο. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς Ρωσσίας, ὁ περιλαμβανόμενος ἐντὸς τῶν μεταπολεμικῶν τῆς συνόρων, εἶχε κατέλθῃ ἀπὸ 140 ἑκατομμύρια κατοίκων τὸ 1914, εἰς 132 ἑκατομμύρια τὸ 1922.

Τὸ πρῶτον διαγράμμα ἐνὸς πενταετοῦς σχεδίου εἶχε συμπληρωθῆ ἀπὸ τοῦ 1927. Ἡ ἐξέτασις τοῦ σχεδίου δὲν διήρκεσε ὀλιγοτέρον τῶν δύο ἐτῶν, οὕτως ὥστε μόλις τὸν Μάιον τοῦ 1929 ἐκυρώθη ὑπὸ τοῦ συνεδρίου τῶν Σοβιέτ. Ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1928, ἦτοι διὰ τὴν πενταετιάν τῶν χρήσεων 1928—29 ἕως 1932-33 συμπεριλαμβανομένης.

Κυριαρχοῦσα ἰδέα τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου ἦτο ἡ ταχεία ἐκβιομηχάνησις τῆς Ρωσίας. Ἡ ἐκβιομηχάνησις αὕτη θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς βιομηχανίας καὶ τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐξοπλισμὸν τῆς γεωργίας καὶ τῶν μεταφορῶν ἐπὶ νέων τεχνικῶν βάσεων. Οὕτω θὰ καθίστατο δυνατὴ ἡ δημιουργία τῶν τεχνικῶν καὶ οἰκονομικῶν προϋποθέσεων ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ ἐρυθροῦ στρατοῦ εἰς σύγχρονον καὶ ἰσχυρότατον ἐφοδιασμένον ὄργανον πολέμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἐν συνεχείᾳ τῆς ἐκβιομηχανήσεως καὶ κατόπιν τῆς ἐξοντώσεως τῶν κουλάκων, διὰ τὴν ἀγροτικὴν «κολλεκτιβοποίησιν».

Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι μετὰ τὴν περίοδον τοῦ κομμουνισμοῦ τοῦ πολέμου ἢ κατάσχεσις τῶν ἐσοδειῶν ἀντεκαταστάθη, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ΝΕΠ, δι' ἐνὸς ἐνιαίου φόρου εἰς εἶδος ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, τὸ ὑπόλοιπον δὲ τῆς παραγωγῆς ἔμμενε εἰς τὴν κυριότητα τοῦ χωρικοῦ. Ἡ προοπτικὴ τῆς ἐλευθέρου διαθέσεως τοῦ ὑπολοιπομένου μέρους τῆς παραγωγῆς διὰ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου, ὑπῆρξε διὰ τοὺς χωρικοὺς ἐν ἰσχυρὸν κίνητρον πρὸς αἴξησιν τῆς παραγωγῆς διεπιστώθη δὲ ὅτι αἱ καλλιεργηθεῖσαι ἐκτάσεις κατὰ τὴν περίοδον τῆς ΝΕΠ, εἶχον ἀξήθη οὐσιωδῶς.

Ἡ υἰοθέτησις τοῦ πενταετοῦς σχεδίου ἐπέβαλεν εἰς τὰ Σοβιέτ ὅπως ἀναθεωρήσουν τὴν τακτικὴν τῶν ἐναντι τῶν χωρικῶν. Πράγματι, αἱ ποσότητες τοῦ σίτου τὰς ὁποίας εἰσέφερον οὗτοι ὡς φόρον εἰς εἶδος ἦσαν ἀνεπαρκεῖς καὶ οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπολογισθοῦν ἐπακριβῶς ἐκ τῶν προτέρων. Τὰ Σοβιέτ ἔπρεπε ἐν τούτοις νὰ φρονίσουν διὰ τὴν διατροφήν ἀρχικῶς μὲν πενήντηντα περίπου ἑκατομμυρίων προσώπων ἀργότερον δὲ, μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου ἑβδομηκοντατεσσάρων ἑκατομμυρίων, περιλαμβανομένων καὶ τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐργατῶν. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τούτου δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος τρόπος ἀμέσου αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς—παραλλήλως πρὸς τὴν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ κράτους παραγωγήν σίτου—ἀπὸ τὴν μηχανοποίησιν τῆς. Ἡ μηχανοποίησις τῆς γεωργίας δὲν δύναται νὰ εἶναι, ὡς γνωστόν, ἀποδοτικὴ εἰς κατατεμαχισμένα ἐδάφη. Διὰ τοῦτο τὸ σοβιετικὸν καθεστῶς μετέτρεψε τὰς ἰδιωτικὰς ἀγροτικὰς ἐκμεταλλεύσεις εἰς μεγάλας «κολλεκτιβιστικὰς τοιαύτας» (1).

1) Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὰ Σοβιέτ ἱδρυσαν τὰ *Κολχόζ*—κολλεκτιβιστικὰς ἐκμεταλλεύσεις—καὶ τὰ *Σοβχόζ*—κρατικὰς ἐκμεταλλεύσεις. Τὰ Σοβχόζ ἀνήκουν εἰς τὸ κράτος, ἐκμεταλλεζόμενα ἀπ' εὐθείας παρ' αὐτοῦ τῇ βοηθείᾳ ἡμερομισθίων

Τὸ πρῶτον πενταετὲς σχέδιον κατεβρόχθισε δισεκατομύρια καὶ συνέτριψε ἑκατομύρια ἀνθρώπινων ἐνεργειῶν. Ἡ ὑπέρμετρος προσπάθεια, ἀπάνθρωπος δύναται τις νὰ εἴπῃ, καὶ ἡ ὁποία δὲν ἦτο ἐφικτὴ παρὰ μόνον ὑπὸ ἓν καθεστῶς σκληρῆς δικτατορίας, κατέληξεν ἀναμφισβητήτως εἰς ἀποτελέσματα, ἀπὸ ἀπόψεως τουλάχιστον ποσοτικῆς παραγωγῆς, ἀπολύτως ἰκανοποιητικὰ. Ἦτο ὅμως δυνατόν ἡ προσπάθεια αὕτη νὰ ἐξακολουθήσῃ μὲ τὸν ἴδιον ρυθμὸν καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἀναλγησίαν, θυσιάζουσα τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰς μηχανάς :

Μολονότι οἱ συντάκται τοῦ δευτέρου πενταετοῦς σχεδίου κατενόησαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἐντάσεως τῆς «σοσιαλιστικῆς οἰκοδομήσεως», τῆς ἐπιβραδύνσεως τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐκβιομηχανήσεως καὶ τῆς περικοτλήσεως τοῦ ὑπερβίλλοντος ζήλου τῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας καὶ τῶν πρακτόρων τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, δὲν εἰρήσχομεν εἰς τὴν οἰκονο-

ἐργατῶν. Ἡ ἔκτασις μερικῶν ἐξ αὐτῶν εἶναι πολὺ μεγάλη· τὸ μεγαλύτερον ἐξ αὐτῶν, εἶδος ἐκμεταλλεύσεως—τύπου, εἰρήσκεται εἰς τὸν Καύκασον, καλύπτον συνολικὴν ἔκτασιν 220.000 ἑκταρίων. Εἰς τὰ Κολχόξ, μολονότι κατ' ἀρχὴν ἡ γῆ ἀνήκει εἰς τὸ κράτος, ἡ ἐσοδεία—ἀφαιρουμένον τοῦ δικαίωματος τοῦ κράτους ὑπὸ μορφῆν φόρου εἰς εἶδος—διαμοιράζεται εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ.

Ἡ κολλεκτιβοποίησις ἀνεπύχθη ταχέως καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου, κατόπιν μεταρρυθμίσεων τινῶν, κυρίως πρὸς ἀναχαίτησιν τοῦ ἀποδεκατισμοῦ τῶν ποιμνίων, τὰ ἀποτελέσματα τῆς νέας ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως ἦσαν τὰ ἑξῆς :

	1928	1933
Ἰδιωτικαὶ ἐκμεταλλεύσεις	97,3 %	21,9 %
Κολχόξ	1,2 %	68,1 %
Σοβχόξ	1,5 %	10,0 %

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐτῶν 1934 καὶ 1935, ὁ ἀριθμὸς τῶν κολλεκτιβιστικῶν ἐκμεταλλεύσεων ἠϋῆσε ἔτι πλεον. Τὸ δεύτερον πενταετὲς σχέδιον προβλέπει διὰ τὸ τέλος τοῦ 1937 τὴν ὀριστικὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἰδιωτικῶν ἐκμεταλλεύσεων. Ἡ ἀγροτικὴ κολλεκτιβοποίησις συμβαδίζει πρὸς τὴν προϊούσαν μηχανοποίησιν τῶν Σοβχόξ καὶ τῶν Κολχόξ. Βλ. λεπτομερῶς εἰς Agricultural Collectivization: The Kolkhoz Movement and its Results (Birmingham Bureau of Research on Russian Economic Conditions -1932, Memorandum No 5) σελ. 3 καὶ 12—16. Jacques Lyon: L'exploitation collective du sol en Russie soviétique εἰς «L'Année Politique», juillet 1934, Staline: U.R.S.S. Bilan 1934 (Rapport présenté au XVII Congrès du parti communiste—Paris, Denoël et Steele, 1934) σελ. 44—62, Vsevolod Stecherbangu: La politique agraire du gouvernement soviétique (Thèse, Paris, 1934), A. Gayer: The Revolution in Agriculture εἰς «The Soviet Union» ἔκδοσις «The Financial News» november 5, 1934 σελ. 10, François Perroux: Les réformes agraires en Europe, Liv. I (Paris, Les Éditions Domat—Montchrétien, Cours de Doctorat dactylographié, 1935) καὶ Jean Renaud: La terre soviétique, Sovkhoz et Kolkhoz (Paris, Éditions sociales internationales, 1936).

Τὴν λεπτομερεστέραν ἀνάλυσιν τῶν μορφῶν τῆς κολλεκτιβοποιήσεως, τῶν διαφορῶν τύπων τῶν Κολχόξ, τὸν τρόπον τῆς λειτουργίας των κλπ. δίδει ὁ François Perroux σελ. 110 καὶ ἑ.π., ἐνθὰ καὶ ἀφθονοὺς βιβλιογραφίας.

μίαν τοῦ δευτέρου πενταετοῦς σχεδίου (1933-1937), πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀνιλήψεων τούτων. Ὁ βιομηχανικὸς ἐξοπλισμὸς τῆς σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ ἐν γένει ἡ ἐνίσχυσις τῆς βαρείας βιομηχανίας συνεχίζεται μὲ τὸν αὐτὸν καὶ ταχύτερον ἀκόμη ρυθμὸν. Λιὰ τὴν ἀνίπτυξιν τῶν βιομηχανιῶν ἀμέσου καταναλώσεως καὶ τῶν βιομηχανιῶν εἰδῶν διατροφῆς διατίθενται ἀπλῶς ὀλίγον περισσότερα κεφάλαια.

Εἶναι περὶ τὸν νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα τὴν οἰκονομίαν τῶν δύο πενταετῶν σχεδίων ἢ τὸν χαρακτῆρα τοῦ σημερινοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος τῆς Ρωσσίας, τῶν ὁποίων ἡ μελέτη ἐκφεύγει τοῦ πλαισίου τῆς ἐργασίας ταύτης (1). Ἀξιοσημείωτον εἶναι πάντως τὸ γεγονός ὅτι τὸ σοβιετικὸν κα-

1) Ἐπὶ τῶν πενταετῶν σχεδίων βλ. κυρίως G. G r i n k o : Le plan quinquennal (Paris, bureau d'Éditions, 1930), H. K n i c k e r b o c k e r : The Soviet Five-Year plan and its effect on World Trade (London, 1931) καὶ γαλλικὴ μετάφρασις εἰς ἔκδοσιν Valois, 1932. M i c h a e l F a r b m a n ἐνθ' ἄνωγ., S t a l i n e ἐνθ' ἄνωγ., N. P r a v d i n : Oὐ va le régime des Soviets' εἰς «Le Monde Slave», janvier, février, 1932. Birmingham Bureau of Research on Russian Economic Conditions: Remarks on the Five-Year plan (Memorandum No 2, 1932). S a n d a A l e x a n d r i d i : L'industrialisation de L'U.R.S.S. par le plan quinquennal (Thèse, Paris 1934). Russia's Planned Economy: The Profit and the loss εἰς «The Economist», september 8 and 15, 1934, W. P. C o a t e s and Z e l d a C o a t e s : The second Five-Year plan of development of the U.S.S.R. (London, Methuen, 1934). W i l l i a m H e n r y C h a m b e r l a i n : The Soviet planned Economic Order (Boston, World Peace Foundation, 1934). A l c a n H i r s c h : Industrialized Russia (New-York, Chemical Catalog Co, 1934). E r n e s t M e r c i e r : Réflexions sur la Russie soviétique (Paris, Publications du centre polytechnicien d'études Économiques, 1936) καὶ ἰδιαιτέρως μακρὰν ἀνάλυσιν καὶ περιγραφὴν τῶν πενταετῶν σχεδίων εἰς Sidney and Beatrice Webb: Soviet Communism: A New Civilization (London, Longmans, Green and Co, 1935 2 τόμοι). Βλ. καὶ A. C. P i g o u : The Webbs of Soviet Communism εἰς «The Economic Journal», March 1936, σελ. 88.

Ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας, βέβαιον εἶναι ὅτι μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ΝΕΠ καὶ τὸ πρῶτον πενταετές σχέδιον, αἱ πιθανότητες μιᾶς ὀριστικῆς στροφῆς τῆς Ρωσσίας πρὸς τὴν γνωστὴν μορφήν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ ἐξέλιπον. Οὕτω διεψεύσθησαν αἱ προβλέψεις τῶν περὶ τὸν Τρότσκι κύκλων οἵτινες παρελλήλizon τὴν ῥωσικὴν ἐπανάστασιν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ΝΕΠ πρὸς τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν κατὰ τὴν περίφημον ἀντίδροσιν Θεομίδου. Ἐν τούτοις, τὸ καθεστῶς τῶν Σοβιέτ δὲν διετήρησε τὴν πρωταρχικὴν μορφήν του. Χωρὶς γὰρ ἐγκαταλείψη κατ' ἀρχὴν τὸ ὄνειρον μιᾶς παγκοσμίου ἀνατροπῆς, ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ «οἰκοδομήσῃ τὸν σοσιαλισμὸν» ἐν μέσῳ ἑνὸς κόσμου παρομένου εἰς τὸ βραδέως ἐξελισσόμενον κεφαλαιοκρατικὸν στάδιον. Ἡ ἐξόντωσις τῶν κουλάκων καὶ ἡ κολλεκτιβοποίησις τῆς γῆς συνευδύσθη μὲ τὴν ἐκ νέου νομιμοποίησιν τῆς μικρᾶς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας κατὰ τὸ 1936.

Ἐάν συγκρίνωμεν τὸ σοσιαλιστικὸν σύστημα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ὡς ἐμφανίζεται σήμερον—τὸ κράτος εἶναι ἰδιοκτῆτης τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ μοναδικὸς ἐργοδότης—πρὸς τὸ κεφαλαιοκρατικὸν, διαπιστώομεν μεαξὺ τῶν δύο πολλὰς ὁμοιό-

θεσπίζω, πρὸ τοῦ κινδύνου αἰρινιδίας· καταρροφύσεως, δὲν ἐδίστανε νὰ θυσιάσῃ, τοῦλάχιστον ἐν μέρει, τὰς θεωρίας εἰς τὴν οἰκονομικὴν πραγματικότητα. Ἀκολουθοῦντες τὸ παρ' ἰδειγμα ἄλλων ἐπαναστάσεων, οἱ διευθύνοντες τὴν Ρωσσίαν ἠθέλησαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ νέου καθεστώτος νὰ ἀγνοήσουν τελείως τὸ παρελθὸν καὶ νὰ δημιουργήσουν μίαν νέαν ἐποχὴν. Ἐν τούτοις, τὸ παρελθὸν τοὺς περιβάλλει καὶ μένουν ὑποτεταγμένοι εἰς ὀρισμένους γεωγραφικοὺς καὶ γεωοικονομικοὺς παράγοντας τοὺς ὁποίους δὲν δύνανται νὰ μεταβάλλουν.

Κατὰ βάθος, τὰ πενταετῆ σχέδια ἀποτελοῦν, ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου, τὴν σύγχρονον μορφήν τοῦ αἰωνίου ἀγῶνος τῆς Ρωσσίας πρὸς κατὰκτησιν τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς ἀνεξαρτησίας. Ὅπως ὁ Μέγας Πέτρος, οὕτω καὶ ὁ Στάλιν—τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν—ἀπόλυτος καὶ αὐτὸς κυρίαρχος τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, μεταφυτεύων εἰς τὴν Ρωσσίαν τὰς προόδους τῆς ξένης τεχνικῆς, ἐξίπτων τὸν ἐργαζόμενον πληθυσμὸν διὰ νέων διαρκῶς συνθημάτων καὶ ὑποβάλλων αὐτὸν εἰς τὰς σκληροτέρας θυσίας, προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ τὴν ἀχανῆ ταύτην χώραν ἰσχυρὰν καὶ ἀνεξάρτητον ἔναντι τοῦ ἐξωτερικοῦ. Σήμερον ἐν τούτοις ἡ Ρωσσία δὲν στρέφεται, ὅπως ἄλλοτε, ἀποκλειστικῶς πρὸς τὴν Εὐρώπην. Ἡ ὅλη κατεύθυνσις αὐτῆς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῆς προσχεδιασμένης οἰκονομίας, ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν πενταετῶν σχεδίων, τείνει νὰ μετατοπίσῃ τὸ κέντρον τῆς οἰκονομικῆς τῆς βαρύτητος εἰς τὸ μεταίχιμον τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας.

V. Η ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΛΟΥΤΟΦΟΡΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

Προϋπόθεσις οἰκονομικῆς ἀνασυγκροτήσεως μιᾶς χώρας εἶναι ἡ ἔρευνα καὶ ἡ ἀπογραφή ταῦ φυσικοῦ πλοῦτου αὐτῆς. Ἡ ρωσικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1917, εἶχε συστήσει μίαν «Ἐπιτροπὴν

τητας. Βεβαίως, ἀντιθέτως πρὸς τὸν κεφαλαιοκρατισμὸν, τὸ εἶδος τοῦ κρατικοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ τὸν ὁποῖον ἐφαρμόζει σήμερον ἡ Ρωσσία δὲν χρησιμοποιεῖ τὸ κέρδος πρὸς ἱκανοποίησιν προσωπικῶν ἀναγκῶν, ἀλλὰ τὸ τοποθετεῖ καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν (μολονότι τὸ τοιοῦτον δὲν συμβαίνει πάντοτε εἰς τὴν πρᾶξιν). Παρὰ τοῦτο, τὸ μερίδιον τῶν ἐργατῶν εἰς τὰ κέρδη δὲν διαφέρει κατ' ἀρχὴν ἀπὸ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα (διάφοροι κατηγορίαι ἡμερομισθίων, ἐργασία κατὰ τεμάχιον, βραβεῖα, κλπ.). Σημαντικὴ διαφορὰ τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ τοῦ σοβιετικοῦ κράτους πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν κεφαλαιοκρατισμὸν εἶναι ὁ προσχεδιασμός (planning) χάρις εἰς τὸν ὁποῖον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀναρχοῦμενον συναγανισμὸν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ κόσμου—ὑπὸ τὴν ἀμιγῆ μορφήν του—δηγοῦντα ἀπαραιτήτως, κατὰ τὸν Μάρξ, εἰς τὴν ὑπερπαραγωγὴν καὶ τὰς κρίσεις, κατορθώνει νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ὑπερπαραγωγὴν. Πρὸς εἰρωνίαν ὅμως τοῦ σοβιετικοῦ συστήματος, κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ τολμηροτέρου πραγματικῆς πειράματος προσχεδιασμοῦ τὸ ὅλον ἀποτελοῦν τὰ πενταετῆ σχέδια. τὸ πρῶτον πρόβλημα ἦτο ὅχι πᾶς νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ὑπερπαραγωγὴ, ἀλλὰ πᾶς νὰ ἐπιτευχθῇ ἱκανοποιητικὴ παραγωγή. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας· διερωτᾶται τις ἐὰν ἐπιτυχάνοντος τοῦ σημερινοῦ ρωσικοῦ συστήματος, ἡ ἐπιτυχία θὰ ὀφείλεται εἰς τὸν σοσιαλισμὸν ἢ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεθόδων τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ.

πρὸς μελέτην τῶν φυσικῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς Ρωσσίας. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐμελέτησε κυρίως τὸν ὑπὲρλιον πλοῦτον τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., δημοσιεύσασα πλείστας σχετικὰς μελέτας. Ἐξ ἄλλου, πολυαριθμοὶ ἐπιστημονικαὶ ἀποστολαὶ ἐξηρεύνησαν πλείστας ἀγνώστους περιοχὰς ὅπως ἡ Ἰακουτία, ἡ Λαπωνία καὶ τὸ Τουρκμενιστάν, ἐπιβεβαιούσαι τὰς γνώμας τῶν θεωρούντων τὴν Ρωσσίαν ὡς μίαν τῶν πλουσιωτέρων περιοχῶν τοῦ πλανήτου μας. Τὰς ἐργασίας γεωγράφων καὶ ἐξερευνητῶν ἐπὶ τσαρικοῦ καθεστῶτος, ὅπως ὁ Πρζεβάσκι καὶ ὁ περίφημος ἀναρχικὸς Κροπότκιν, ἐσυνέχισε τὸ νέον καθεστῶς καὶ καθ' ἕναστον ἔτος ἐξερευνητικαὶ ἀποστολαὶ μὲ ἄφθονα μέσα πρὸς ἐπιστημονικὴν ἐξηρεύνησιν ἀναχωροῦν πρὸς ὕλας τὰς κατευθύνσεις, πρὸς τὰς ἀρκτικὰς περιοχάς, πρὸς τὰς ἐρήμους τοῦ Καρὰ-Κούμ, πρὸς τὰ βάθη τοῦ Παμίρ. Γεωγράφοι, τοπογράφοι, γεωλόγοι κατώρθωσαν, κυρίως ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πενταετῶν σχεδίων, νὰ ἐξερευνήσουν καὶ νὰ καταγράψουν, διὰ πρώτην φορὴν, χιλιάδας τετραγωνικῶν χιλιομέτρων.

Ὑπάρχουν ἐν τούτοις ἀκόμη μεγάλα ἐκτάσεις, ἰδίως εἰς τὴν Σιβηρίαν, τὰς ὁποίας δὲν ἐπάτησεν εἰσέτι ὁ ἄνθρωπος. Αἱ σοβιετικαὶ ἀποστολαὶ τῶν ἐτῶν 1930—1934 εἰς τὰς ἀρκτικὰς περιοχὰς, ἐμελέτησαν τὴν γεωγραφίαν, φυσικὴν καὶ οἰκονομικὴν, ὁλοκλήρου τοῦ ἀρχιπελάγους πρὸς βορρᾶν τοῦ ἀρκωτηρίου Τσελιούσκιν καὶ ἀνεκάλυψαν νέας νήσους εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Καρὰ (1). Ἡ ἀνακάλυψις ὀρυκτοῦ πλοῦτου συνωδεύθη ἀπὸ τὴν ἐγκατάστασιν βιομηχανιῶν πρὸς ἐκμετάλλευσιν αὐτοῦ, αἱ μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις τῶν ἀρκτικῶν περιοχῶν καθοδήγησαν τοῖς μετεωρολόγοις εἰς τὴν πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ δι' ὁλόκληρον τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ τὰ ζητήματα τῆς μελέτης καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἀρκτικῶν περιοχῶν τοῦ βορείου παγωμένου ὠκεανοῦ ἀποτελοῦν ὄργανικόν μέρος τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδίου τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.

Παραλλήλως πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν, αἱ ἐπιστημονικαὶ μελέται καὶ ἐξερευνήσεις διεξάγονται ἀπὸ ἑκατοντάδας ἐπιστημονικῶν κέντρων, ἐγκατεσπαρμένων εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., εἰς τὴν Ὑπερκαυκασίαν, τὸ Τατζικιστάν, τὴν ἄνω Ἀνατολίην, τὰ Οὐράλια κ.ο.κ. Αἱ ἐξερευνήσεις τῆς χερσονήσου Κόλα ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1920. Σήμερον εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἐρήμου τούνδρας, πέραν τοῦ πολιτικοῦ κύκλου, ἐγείρεται ἡ πόλις Κιμπινογκόρσκ—μὲ πληθυσμον 50.000 κατοίκων—κέντρον ἰσχυρᾶς βιομηχανικῆς περιοχῆς ὅπου ἐξάγεται ἐτησίως πλεον τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου τόννων ἀπατίτου. Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν μεσημβρινῶν Οὐραλίων τὰ Σοβιὲτ προέβησαν εἰς ἐπισταμένους μελέτας τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ τὸ 1934 οἱ μεταλλουργικοὶ γίγαντες τῆς νέας πόλεως Μαγκνιτογκόρσκ παρήγαγον 1.300.000 τόννων χυτοσιδήρου καὶ ἄνω τῶν 500.000 τόννων χάλυβος. Εἰς τὴν Ὑπερκαυκασίαν συνεχίζονται αἱ ἐργασίαι πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν ἄρδευτικῶν δυνάμεων τῶν ποταμῶν. Εἰς τὴν πεδιάδα τῆς

1) Βλ. Bruce Hopper: The Soviet conquest of the Far North etc «Foreign Affairs», (New York), 1936. σελ. 499—506.

Κολχίδος, συγχρόνως πρὸς τὰς διεξαγομένας μελέτας τοῦ ὑποτροπικοῦ κλίματος ἤρχισαν ἤδη καλλιέργειαι ὑποτροπικῶν δένδρων. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ κάτω Βόλγα μελετῶνται ἡ σύστασις τοῦ ἐδάφους καὶ αἱ συνθῆκαι ἐκτελέσεως ἀρδευτικῶν ἔργων εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, τὰ ὅποια θὰ ἐπέτρεπον ἐνδεχομένως τὴν καλλιέργειαν τεραστίας ποσότητος σίτου.

Εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἐξερευνῶνται ἀπὸ τοῦ 1934 οἱ κόλποι Κουλτοῦν καὶ Καϊντάγκ. Εἰς τὰ βορειοανατολικά τῆς Κασπίας ἀνεκαλύφθησαν πλουσιώτατα ἀποθέματα ὄρυκτοῦ ἄλιτος, ἐνῶ εἰς τὰ ἀνατολικά αὐτῆς μελετᾶται τὸ πρόβλημα τῆς ἀρδεύσεως τοῦ δυτικοῦ Τουρκμενιστάν διὰ τῆς διοχετεύσεως τῶν ἐαρινῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ Ἀμοῦ-Νταριά ἐντὸς τῆς Κασπίας θαλάσσης. Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τούτου διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς παλαιᾶς κοίτης τοῦ ποταμοῦ, θὰ δώσῃ ζωὴν εἰς τὴν ἀπέραντον ἀκτίνα τοῦ δυτικοῦ Τουρκμενιστάν καὶ τῆς ἐρήμου τοῦ Καρὰ-Κούμ.

Ἡ τεραστία ἔκτασις τῆς χερσονήσου τῆς Καμτσάτσκας ἐφαίνεται μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τοῦς χίτρας ὡς μία λευκὴ κηλὶς. Μετὰ μακρὰς ἐξερευνήσεις κατέστη φανερόν ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ φυσικοῦ πλοῦτου τῆς Καμτσάτσκας εἶναι μία ἀπὸ τὰς προϋποθέσεις τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς ρωσικῆς ἄνω Ἀνατολῆς. Πράγματι ὑπάρχουν εἰς τὴν χερσονήσον ταύτην μεγάλα ἀποθέματα ἄνθρακος, νάφθας καὶ μετάλλων, σιδηρούχων καὶ μὴ. Ὁλόκληρος ἡ χερσονήσος, μὲ τὴν πλουσίαν τῆς βλάστησιν καὶ τὸν ἀνεξάντλητον κυνηγετικὸν καὶ ἀλιευτικὸν πλοῦτον τῆς, παρουσιάζει ἐπὶ πλέον ἐξαιρετικὸν ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον ὑπὸ τὴν ἰδιότητά τῆς ὡς περιφέρειᾶς ὅπου εὐρίσκονται τὰ μοναδικὰ ἠφαίστεια τῆς ἀσιατικῆς ἡπείρου. Χάρης εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐξερευνήσεις τὰ τελευταῖα κενὰ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου, ἀπὸ τῶν ἀρκτικῶν περιοχῶν μέχρι τοῦ Παμῖρ καὶ ἀπὸ τῆς Κασπίας μέχρι τῆς Καμτσάτσκας, ἐξαφανίζονται. Ἡ ἐργασία ἄλλως τε τῶν ἐπιστημονικῶν ἐξερευνήσεων δὲν ἀποτελεῖ παρὰ τὸν πρόλογον τῆς λεπτομεροῦς ἐρεῦνης ὄλων τῶν ἀνεξαντλήτων πόρων τῆς Ρωσσίας.

Πλὴν τῆς ἀνακαλύψεως καὶ ἐξερευνήσεως ἀγνώστων περιοχῶν, ἐξερευνήθησαν ἐκ νέου καὶ αἱ ἤδη γνωστὰ περιφέρειαι· οὕτω νέα κοιτάσματα μεταλλευμάτων ἀνεκαλύφθησαν ἢ αἱ προϋπάρχουσαι ἐκτιμήσεις διὰ τὸν ὄρυκτὸν πλοῦτον ἀνεθεωρήθησαν καὶ ὁ γεωλογικὸς χάρτης τῆς Ρωσσίας παρουσιάζεται ὑπὸ νέαν μορφήν. Ἐνῶ π.χ. τὸ 1913 τὰ κοιτάσματα ἄνθρακος ὑπελογίζοντο εἰς 220 δισεκατομμύρια τόννων, τὸ 1934 ὑπελογίζετο ὅτι ὑπερέβαινον τὰ 1200 δισεκατομμύρια. Ἡ περίφημος γαιανθρακοφόρος περιοχὴ τοῦ Κουζνέισκ, εἰς τὴν δυτικὴν Σιβηρίαν ὑπελογίζετο προπολεμικῶς ὡς περιλαμβάνουσα 13 δισεκατομμύρια τόννων. Σήμερον θεωρεῖται μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας περιοχὰς τοῦ κόσμου μὲ κοιτάσματα 400 περίπου δισεκατομμυρίων τόννων ἀρίστης ποιότητος. Ἡ τελευταίως ἐρευνηθεῖσα περιοχὴ τοῦ Καραγκάντα, εἰς τὰς στέππας τοῦ Καζακιστάν, ὑπολογίζεται ὡς μία τῶν σπουδαιότερων γαιανθρακοφόρων περιοχῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., μὲ κοιτάσματα ἄνω τῶν 20 δισεκατομμυρίων τόννων. Νεαὶ γαιανθρακοφόροι πε-

ροχαὶ εἶναι ἡ ἄρκτικὴ περιοχὴ τοῦ ποταμοῦ Πετσόρα, ὑπολογιζομένη με κοιτάσματα 60 περίπου δισεκατομμυρίων τόννων καὶ ἡ περιοχὴ τοῦ Τουνγκούτ, εἰς περιφέρειαν τοῦ Γενισέ τῆς Σιβηρίας, παραβαλλομένη εἰς πλοῦτον μετὰ τὴν περιοχὴν τοῦ Κουζνέτσκ. Αἱ παλαιαὶ περιοχαὶ ὅπως τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ντονέτς, εἰς Οὐκρανίαν, ἠρηνήθησαν ἐκ νέου παρουσιάζουσαι ἔτι πλουσιώτερα κοιτάσματα (1).

Τὰ κοιτάσματα πετρελαίου, ὑπελογίζοντο πρὸ τοῦ 1914 εἰς 970 ἑκατομμύρια τόννων. Τὸ 1934 ὑπελογίζοντο εἰς 3 δισεκατομμύρια τόννων. Ἡ προσπάθεια τῆς Ρωσίας ὅπως ἀνακαλύψῃ πετρέλαιον εἰς τὰς ἀνατολικὰς περιοχάς, αἱ ὁποῖαι ἐνῶ ἀνεπτύσσοντο βιομηχανικῶς ἔστεροῦντο τοιούτου, ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, δυτικῶς τῶν Οὐραλίων, ἀνεκαλύφθησαν κοιτάσματα πετρελαίου καθὼς καὶ πλησίον τῆς Πέρι καὶ εἰς τὸ Στεφλιτμακ, τῆς περιοχῆς τῶν Βασκίων. Ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ ἀπὸ τῆς Κασπίης θαλάσσης μέχρι τῶν νοτίων ὑπωρειῶν τῶν Οὐραλίων θεωρεῖται ὡς μέλλουσα νὰ καταστῇ μία τῶν πλουσιωτέρων τοῦ κόσμου εἰς πετρέλαιον. Ἡ ἐξερεύνησις καὶ αἱ γεωμετρήσεις, ἤρχισαν ἐσχάτως ἀλλ' ἤδη ὑπολογίζεται ὅτι πλησίον τῆς πόλεως Ἐμπα ὑπάρχουν κοιτάσματα περικοκτικότητος ἄνω τῶν 600 ἑκατομμυρίων τόννων. Ἡ ζώνη τοῦ πετρελαίου ἐκτείνεται ὄχι μόνον κατὰ μῆκος τῶν δυτικῶν Οὐραλίων ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμῆς, ἀπὸ τῶν Οὐραλίων πρὸς τὸν Βόλγαν. Νοτιώτερον, εἰς τὸ Τουρκμενιστάν, ἀνεκαλύφθησαν ἐπίσης μεγάλα ἀποθέματα πετρελαίου, ἐνῶ πρὸς τὴν βόρειον Σιβηρίαν καὶ μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Κατάνγκα παρατηροῦνται σπρῆ ἴχνη τοιούτου. Εἰς τὰ βόρεια τῆς νήσου Σαχαλίνης ἀνεκαλύφθη ἐπίσης ἀφθονον πετρέλαιον.

Αἱ παλαιαὶ πετρελαιοφόροι πηγαὶ ἐξηρευνιήθησαν ἐκ νέου. Εἰς τὴν σπουδαιότεραν πετρελαιοφόρον περιοχὴν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., τὸ Βακοῦ εἰς τὸν Καύκασον, παραπλεύρως τῶν παλαιῶν πηγῶν ἀνεκαλύφθησαν νέαι, ἀφαντάστως ὀρηκτικαί. Μετὰ ἐκμετάλλευσιν ὀλοκλήρου ἐξηκονταετίας ὁ πλοῦτος τῶν

1) Τὰ ἀποθέματα στερεῶν καυσίμων τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.—ἀνθραξ 85 0/0 περίπου καὶ λιγνίτης 15 0/0—τὴν κατατάσσουν, συμφώνως πρὸς τοὺς τελευταίους ὑπολογισμούς, εἰς τὴν τρίτην θέσιν μεταξύ τῶν μεγάλων ἀνθρακοπαραγωγῶν χωρῶν τοῦ κόσμου, μετὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὸν Καναδᾶν. Πρὸ τοῦ πολέμου τὰ ἀνθρακωρυχεῖα τοῦ Ντονέτς παρήγον τὰ 85 0/0 τοῦ συνόλου τῆς ρωσικῆς ἐξαγωγῆς. Ἠδὴ δὲ καὶ σήμερον, παρὰ τὰς ἀνακαλύψεις τῶν νέων κοιτασμάτων, κυρίως εἰς τὴν Σιβηρίαν, 60 0/0 τοῦ συνόλου τῆς ἐξαγωγῆς ἐξάγονται ἐκ τοῦ Ντονέτς.

Τὸ 1927 ἡ ἐξαγωγή ἦτο περίπου ἡ ἴδια πρὸς τὴν τοῦ 1913, ἦτοι 30 ἑκατομμύρια τόννων περίπου. Μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν πενταετῶν σχεδίων ᾗξησεν ἀλματωδῶς, ἀνελθοῦσα κατὰ τὸ 1934 εἰς 92 ἑκατομμύρια τόννων. Ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. προσπαθεῖ νὰ αὐξήσῃ τὰς ἐξαγωγάς. Οὕτω τὸ 1913 ἡ Ρωσία εἰσήγαγε 8.730.000 τόννους γαιάνθρακος καὶ ἐξήγαγε μόνον 98.000 τόννους. Τὸ 1934, ἐνῶ ἡ εἰσαγωγή κατέπεσαν εἰς τὸ μηδέν, ἡ ἐξαγωγή ἀνῆλθεν εἰς 2.365.000 τόννους. Βλ. λεπτομερῶς: Le développement des mines de charbon en Russie εἰς «Le Génie Civil» 1935, deuxième semestre σελ. 207.

νέων πηγών προκαλεί θάμβος· κατά τους υπολογισμούς του καθηγητού Γκούπκιν, εις τὸ Βακού υπάρχουν 132,5 ἑκατομμύρια τόννοι πετρελαίου. Τὰ κοιτάσματα τῆς δευτέρας κατὰ σειράν σπουδαιότητος πετρελαιοφόρου περιοχῆς, τοῦ Γ'κρόζ'νυ, εις τὸν βόρειον Καύκασον, εὑρέθησαν ὁμοίως, κατόπιν ἐξερευνησέων πολὺ πλουσιώτερα ἀπὸ ὅτι ὑπελογίζοντο. Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ἰδρύθη εἰδικῶς τὸ «Γεωλογικὸν Ἰνστιτοῦτον τῶν ἐρευνῶν διὰ τὸ πετρέλαιον» ἐξερευνήσαν ἤδη περιοχὰς συνολικῆς ἐκτάσεως ὑπερβαινούσης 100.000 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα.

Σήμερον ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν, μετὰ τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας, εις τὴν παγκόσμιον παραγωγὴν πετρελαίου. Τὰ συνολικὰ ἀποθέματα πετρελαίου εις τὸν κόσμον ὑπολογίζονται εις 7.700 ἑκατομμύρια τόννων, ἐκ τῶν ὁποίων περίπου 3.000 ἑκατομμύρια, ἤτοι σχεδὸν 40 ο/ο εὑρίσκονται εις Ρωσίαν. Εἶναι περιττὸν νὰ ὑπενθυμίσωμεν τὸν ρόλον τοῦ πετρελαίου εις τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν. Διὰ τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ὑπῆρξεν εις τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς ἐκβιομηχανήσεως τῆς χώρας καὶ τῆς μηχανοποιήσεως τῆς καλλιεργείας εις τὴν γεωργίαν. Ἐναντι παραγωγῆς 9.200.000 τόννων πετρελαίου κατὰ τὸ 1913 καὶ 1926—27, ἔχομεν κατὰ τὸ 1935 παραγωγὴν 25.000.000 τόννων περίπου. Νέαι βιομηχαναὶ προϊόντων τοῦ πετρελαίου ἰδρύθησαν καὶ ἡ ὅλη γεωγραφικὴ κατανομὴ τῆς βιομηχανίας τῶν πετρελαιοειδῶν μετεβλήθη (1).

Τὰ ὑπολογιζόμενα ἀποθέματα μεταλλευμάτων σιδήρου καὶ σιδηρούχων σχιστολίθων τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἀνῆλθον ἀπὸ 2 εἰς 210 δισεκατομμύρια τόννων. Ἡ δυναμικότης τοῦ ἀνακαλυφθέντος στρώματος εις Κούρσκ, βορειοανατολικῶς τῆς Οὐκρανίας, ὑπολογίζεται εις 200 δισεκατομμύρια τόννων μεταλλεύματος σιδήρου καὶ σιδηρούχου σχιστολίθου, περιέχοντος κατὰ μέσον ὄρον 30 ἕως 40 τοις ἑκατὸν σίδηρον(2). Τὸ 1928, εις τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς περιφερείας τοῦ Ὄρενμπούργκ, νοτίως τῶν Οὐραλίων, ἀνεκαλύφθη πλούσιον στῶμα σιδηρούχου μεταλλεύματος, πλησίον τῆς πόλεως Ὄρσκ, περιέχον ἐπίσης χρῶμιον καὶ νικέλιον. Αἱ προσπάθειαι τῶν γεωλόγων ὅπως συντομεύσουν τὰς ἀποστάσεις εἰς τὴν γεωγραφικὴν κατανομὴν μεταξὺ σιδήρου καὶ ἀνθρακος ἐστέφθησαν ἐπανεπιλημμένως ὑπὸ ἐπιτυχίας. Οὕτω ἡ μεταλλουργικὴ βιομηχανία τῆς δυτικῆς Σιβηρίας, ἀναπτυχθεῖσα πλησίον τῶν γαιανθρακο-

1) Βλ. Development of Oil resources: Discovery of New Deposits: «The Soviet Union» ἐνθ' ἀν. σελ. 16.

2) Ἡδη πρὸ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως εἶχε παρατηρηθῆ ὅτι εις τὰς στέππας τοῦ Κούρσκ ἡ μαγνητικὴ βελὸν ἑστρέφετο πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις καὶ ἡ γῆ εἴλκυε τὴν μαγνητικὴν βελὸν ἡμὴν μετὰ τετραπλασίαν δύναμιν ἀπὸ τὴν ἔλξιν τοῦ βορείου πόλου. Πρὶν ἢ τελειώσει ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἀπεστάλη εις Κούρσκ εἰδικὴ ἀποστολὴ ἐξ ἐπιστημόνων οἵτινες τὸ 1922 ἀνεκάλυψαν, εις βάθος 160 μέτρων, μεταλλεύματα σιδήρου εἰς τριαυτίες πλοῦτητα· ὥστε νὰ δύναται κανεὶς νὰ βεβαιώσῃ ὅτι τὰ παγκόσμια ἀποθέματα μεταλλευμάτων σιδήρου ἐδιπλασιάσθησαν. Βλ. M i - k h a i l o v ἐνθ' ἀν. σελ. 36.

φόρων στρωμάτων τοῦ Κουζνέτσκ, ἦτο ἠναγκασμένη νὰ μεταφέρῃ τὸν σίδηρον ἀπὸ τὰ Οὐράλια, ἐξ ἀποστάσεως 2.000 χιλιομέτρων. Αἱ ἔρευναι τῶν γεωλόγων ἔφερον εἰς φῶς σιδηροῦχα μεταλλεύματα εἰς μικρὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Κουζνέτσκ, τοῦ ὁποίου αἱ ἀνάγκαι εἰς σίδηρον ἱκανοποιοῦνται σήμερον, ἐν μέρει, ἀπὸ τὰ μεταλλεύματα τῆς δυτικῆς Σιβηρίας.

Εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Κόλα, ἦτο ἀνεκάλυψεν ἄγνωστον ὅτι ὑπῆρχον κοιτάσματα σιδήρου, ἐκ τοῦ γεγονότος διη κατὰ τὴν διέλευσιν τῶν πλοίων ἢ μαγνητικῆ βελόνη ἐστρέφετο πρὸς τὴν χερσόνησον καὶ ὄχι πρὸς τὸν βόρειον πόλον. Προπολεμικῶς τὰ εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην κοιτάσματα ὑπελογίζοντο εἰς 2 ἑκατομμύρια τόννων. Ἐκτοτε ἡ ἐξερευνηθεῖσα περιοχὴ ἀπεκάλυψε κοιτάσματα ὑπολογιζόμενα εἰς 400 ἑκατομμυρίων τόννων. Ὑπάρχει ἄρα δυνατότης διὰ τὸ Λένινγκραντ, ἤτοι, ὀργανώσῃ εἰς Κόλα μεταλλουργικὴν βιομηχανίαν καὶ ἀπὸ τὴν μεταφορῆς μετάλλων ἐξ ἀπομακρυσμένων περιοχῶν ὅπως ἀπὸ τὴν Οὐκρανίαν ἢ τὰ Οὐράλια.

Οἱ ὑπολογισμοὶ διὰ τὴν δυναμικότητα τῶν παλαιῶν σιδηροπαραγωγῶν περιφερειῶν ἀνεθεωρήθησαν ἐκ βύθρων ἢ παλαιὰ σιδηροπαραγωγὸς περιφέρεια τῶν Οὐραλίων παρουσιάζεται πολὺ πλουσιωτέρα ἀπὸ ἄλλοτε ἐνῶ ἡ κυρία περιοχὴ βιομηχανίας σιδήρου εἰς τὴν Ρωσίαν, τὸ Κριβόϊ Ρόγκ εἰς τὴν Οὐκρανίαν, παρουσιάζεται ὑπὸ νέαν μορφήν. Ἡ δυναμικότης τοῦ ὑπολογίζεται πεντοπλασία τῆς προπολεμικῆς καὶ ἀπεκαλύφθη διη τὸ Κριβόϊ Ρόγκ δὲν εἶναι παρὰ μέρος μιᾶς μεγάλῃς σιδηροῦχου ζώνῃς προχωροῦσῃ ἀνατολικῶς πρὸς τὰς γαιανθρακοφόρους περιοχὰς τοῦ Ντόν.

Αἱ ἔξερευνηθεῖσαι περιοχαὶ πρὸς αὔξησιν τῆς ἐξαγωγῆς μαγνησίου ἀνεβίβασαν τοὺς εἰς μαγνησίον πόρους τῆς Ε.Σ.Σ.Α. ἀπὸ 168 εἰς 665 ἑκατομμύρια τόννων περίπου. Νέα κοιτάσματα μεταλλευμάτων μαγνησίου ἀνεκαλύφθησαν εἰς Βασκίαν, εἰς τὸ Καζακιστὰν καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Σιβηρίαν. Ἡ ἐξαγωγή χαλκοῦ ἠὔξησε ἐπίσης πολλαπλασίως, νέα στρώματα χαλκοῦ ἀνεκαλύφθησαν εἰς Κούρσανι, εἰς τὰς βορείους ὄχθας τῆς λίμνης Βαϊκάλης, ὑπερβαίνοντα εἰς πλοῦτον ὄλα τὰ ὄρυξια χαλκοῦ τῆς Ρωσσίας. Εἰς τὴν χερσόνησον Κόλα καὶ ἰκριβῶς εἰς τὸ ὄρυξ Κίμπιν, πέραν τοῦ πολιτικοῦ κύκλου, ἀνεκαλύφθησαν ἀπέραντα στρώματα ἀπατίτου καὶ νεφελίνης. Ἡ πλουσιωτέρα ζώνη ἀπατίτου εἰς τὸν κόσμον εὐρίσκεται εἰς τὸ Κίμπιν, ὑπολογιζομένη εἰς 2 περίπου δισεκατομμύρια τόννων, ἐνῶ τὰ κοιτάσματα τῆς νεφελίνης θεωροῦνται ἀνεξάντλητα (1). Πλησίον τῆς πόλεως Σόλικμσκ, εἰς τὰ βόρεια Οὐράλια, ἀνεκαλύφθησαν κοιτάσματα ποτίσεως ὑπολογιζόμενα εἰς ἄνω τῶν 15 δισεκατομμυρίων τόννων ἢ ἡ'ποσότης αὕτη ὑπερβαίνει πολλὰς φορὰς τὸ σύνολον τῶν γνωστῶν πόρων τοῦ κόσμου διὰ τὸ ὄρυ-

1) Ὁ ἀπατίτης περιέχει 40 ο)ο περίπου φωσφορικά ἄλατα. Χρησιμοποιεῖται διὰ πλείστας βιομηχανίας, ἀλλὰ κυρίως πρὸς παραγωγὴν ὑπερφωσφατιούχων λιπασμάτων. Ἡ νεφελίνη χρησιμοποιεῖται εἰς πλείστας βιομηχανίας ἰδίως δὲ πρὸς κατασκευὴν ἀλουμινίου, ὑέλου καὶ λιπασμάτων.

κτόν τούτο. Ἐπίσης ἀνεκαλύφθησαν νέα φλέβες χρυσοῦ, κυρίως εἰς τὴν ἀνατολικὴν Σιβηρίαν, καὶ νέα κοιτάσματα μολύβδου, λευκοσιδήρου, ἀργύρου, χρωμίου, νικελίου, ἀντιμονίου, βωξιτῶν κ.ο.κ.

Ἡ ἀπαρίθμησης καὶ ἡ περιγραφή ὅλων τῶν ἀπὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν ἀνακαλυφθέντων πόρων τῆς Ρωσσίας θὰ ἦτο κουραστική(1). Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶναι ἄξιον σημειώσεως, εἶναι ὅτι αἱ ἔρευναι τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῆς Ρωσσίας αἱ ὁποῖαι πρὸ τοῦ πολέμου ἐγίνοντο μὲ ὀλιγώτερα μέσα—αἱ γεωφυσικαὶ μέθοδοι τῶν ἐξερευνήσεων ἦσαν εἰς τὴν παλαιὰν Ρωσσίαν σχεδὸν ἄγνωστοι—καὶ μὲ βραδὺν ρυθμὸν, διεξήχθησαν μεταπολεμικῶς κατὰ τοιοῦτον τρόπον (2) ὥστε ἐὰν συγκρίνομεν τὴν Ρωσσίαν τοῦ 1914 πρὸς τὴν Ρωσσίαν τοῦ 1936 εὐρισκόμεθα πρὸ μιᾶς χώρας μεταμορφωμένης. Ἀκόμη πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι μέχρι σήμερον μικρὸν μόνον μέρος τοῦ ἐδάφους τῆς ἐξερευνήθη.

Ἡ ὁμοίότης ὠρισμένων περιοχῶν τῆς Σιβηρίας πρὸς περιοχὰς τοῦ Καναδά, εἰς τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν πλάτος, ὠδήγησεν εἰς συγκρίσεις μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πενταετῶν σχεδίων ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. δὲν σκέπτεται παρὰ πῶς νὰ καταρτίσῃ τὰς ἐπιδόσεις τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ νὰ ὑπερβῇ τὴν Ἀμερικὴν. Ἡ ἔκτασις τῶν δασῶν τῆς ὑπερβαίνει τὴν συνολικὴν ἐπιφάνειαν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ πρὸς ἀξιοποίησιν τοῦ φυσικοῦ τῆς πλούτου, ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐπὶ τῇ βάσει προδιαγεγραμμένων σχεδίων, ἐδῶ ἰδρῦσασα ὠρισμένας βιομηχανίας καὶ ἐκεῖ ἀναπτύσσουσα τὰς καταλλήλους κλλιτεργείας, μίαν μᾶζαν πληθυσμοῦ 170 καὶ πλέον ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ὑπερβαίνουσαν κατὰ πολὺ τὸν συνολικὸν πληθυσμὸν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοῦ Καναδά. Πλουσία εἰς πρώτας ὕλας καὶ μέταλλα κατέχει ἐπὶ πλέον δύο σπουδαῖα μεταλλεύματα τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, λευκόχρυσον καὶ μαγγανήσιον. Σήμερον ἡ Ρωσσία κατέχει τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν, ὅσον ἀφορᾷ τὰ κοιτάσματα σιδήρου, μαγγανησίου, πετρελαίου, φωσφόρου, ποτάσσης καὶ τύρφης.

1) Βλ. καὶ Oil Consumption and Export (Birmingham Bureau of Research on Russian Economic Conditions, may 1932) σελ. 16—24, Les gisements de métaux non-ferreux en U.R.S.S. εἰς «Bulletin Quotidien» τῆς Société d'études et d'informations économiques (Paris), 2 juin 1933 καὶ I. R e z v i n: Some Striking Discoveries: Mining resources of the Soviet Union εἰς «The Soviet Union» ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 24.

2) Αἱ γεωλογικαὶ ἔρευναι εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ὑπάγονται εἰς τὴν ἄμεσον καθοδήγησιν τῆς «Γεωλογο-υδρο-γαιωδευτικῆς Διοικήσεως» ἣτις τὸ 1933 εἶχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς περὶ τὰς 3.000 μηχανικῶν καὶ 100.00 ἐργάτας. Ὅλαι αἱ παρεμφερεῖς κρατικαὶ ὀργανώσεις ὑπάγονται εἰς τὴν Διοίκησιν ταύτην καὶ ἐργάζονται συμφῶνως πρὸς προδιαγεγραμμένας κατευθύνσεις. Παραλλήλως, ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν, διὰ τοῦ «Συμβουλίου πρὸς μελέτην τῶν φυσικῶν πόρων», κατευθύνει τὰς ἐρεῖνας ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς «σοσιαλιστικῆς οἰκοδομήσεως».

VI. Η ΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ
ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ἐὰν ἐξιμύρησθι κανεῖς τὴν ἀλματώδη αἰΐξησην τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, ἢ χαρακτηριστικωτέρα μεταβολὴ ἢ ὁποία ἐπῆλθε μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν πενταετῶν σχεδίων εἶναι ἡ τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς τῆς βιομηχανίας.

Εἰς τὴν προπολεμικὴν Ρωσσίαν, ἡ βιομηχανία ἦτο ἀνωμάλως κατανεμημένη. Ἀφήνοντες κατὰ μέρος τὰς βιομηχανίας αἴτινες εὐρίσκονται εἰς τὰ ἀποσπασθέντα τῆς Ρωσσίας ἐδάφη, διαπιστώνομεν ὅτι τὰ τρία τέταρτα περίπου τοῦ συνόλου τῶν βιομηχανιῶν τῆς Τσαρικῆς Ρωσσίας εὐρίσκοντο συγκεντρωμένα εἰς τὸ ἔδαφος τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσσίας καὶ συγκεκριμένως εἰς τὰς περιφερείας Πετρούπολεως, Μόσχας Ἰβανόβου καὶ Γκόρκι. Ἡ Σιβηρία, ἡ κεντρικὴ Ἀσία, ὁ Καύκασος ἀπετέλουν εἶδος οἰκονομικῶν ἀποικιῶν τῆς κεντροευρωπαϊκῆς Ρωσσίας.

Εἰς τὴν πρὸ τοῦ 1914 Ρωσσίαν ἐσημειοῦτο ἔλλειψις καυσίμων ὑλῶν, μολονότι ἡ βιομηχανία ἦτο ἀνεπαρκῶς ἀνεπτυγμένη. Τὸ 1913, δώδεκα ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν τῶν ἀναγκαιουσῶν ποσοτήτων γαιάνθρακος εἰσῆχθησαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἰδίᾳ ἐξ Ἀγγλίας, λόγω τῆς μακρῆς ἀποστάσεως μεταξὺ τῆς βιομηχανικῆς περιοχῆς τῆς Πετρούπολεως καὶ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ντονέτς.

Ἡ κατανομὴ τῶν βιομηχανιῶν δὲν ἀνταπεκρίνεται εἰς τὴν κατανομὴν τῶν πρώτων ὑλῶν. Εἰς τὴν Πετρούπολιν ἢ τὴν Μόσχαν δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἄνθραξ οὔτε πετρέλαιον. Εἰς τὴν ἀκτίνα τῆς περιφερείας των θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαχθῇ σίδηρος ἢ ἄνθραξ· παρὰ τοῦτο ἡ καύσιμος ἴλη μετεφέρετο ἐκ μακροτάτων ἀποστάσεων: ἄνθραξ ἀπὸ τὴν Οὐκρανίαν, πετρέλαιον ἀπὸ τὸν Καύκασον, ξυλεῖα ἀπὸ τὸν βορρᾶν. Ἐξαίρεσει τοῦ λίνου, ὅλαι αἱ πρῶται ὕλαι μετεφέροντο ἐξ ἄλλων ἀπομακρυσμένων περιφερειῶν—ἐὰν δὲν εἰσῆγοντο ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ—βιάμβαξ ἀπὸ τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν, ἔριον ἀπὸ τὴν Κιργηζίαν κ.ο.κ. Ἡ περιφέρεια τῆς Πετρούπολεως, ἢ τοῦ σημερινοῦ Λένινγκραντ, ἄφειλε τὴν κεντρικὴν βιομηχανικὴν θέσιν της μόνον εἰς τὸ γεγονός· ὅτι ἡ Πετρούπολις ἦτο ὁ λιμὴν τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῆς Δύσεως, ἢ μόνη βιομηχανικὴ πόλις εἰς μίαν περιφέρειαν ἀραιὰ κατφυγμένην καὶ ἄξενον.

Μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν γαιανθρακοφόρων περιοχῶν τῆς Πολωνίας ἢ ἔλλειψις καυσίμων ἐπετάθη καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ νέου καθεστῶτος ἢ προσπάθεια τῶν κυβερνώντων ἐστράφη κυρίως εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν παλαιῶν ἐκμεταλλεύσεων. Ἡ στροφὴ πρὸς ἀνακάλυψιν νέων κοιτασμίτων ἐγένετο ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πρώτου πενταετιοῦ σχεδίου καὶ τότε διεπιστώθη ὅτι τὰ κοιτάσματα τῶν ἀνατολικῶν περιοχῶν τῆς Ρωσσίας ἦσαν πλέον ἢ ἀρκετὰ διὰ τὴν ἐκβιομηχάνησιν τῆς χώρας, τουλάχιστον ἀπὸ ποσοτικῆς ἀπόψεως.

*) παράγων ἐν τούτοις τῆς ἀποστάσεως παρέμεινε καὶ πάλιν δυσμενῆς διὰ τὴν ρωσικὴν οἰκονομίαν. Οὕτω, ἡ μέση ἀπόστασις τὴν ὅποιαν ὀφείλει νὰ διατρέχη ὁ γαιάνθραξ ἐν Ρωσσίᾳ ἦτο ἀκόμη κατὰ τὸ ἔτος 1932 περὶ τὰ ὅσκι χιλιόμετρα, ἔναντι 130 ἐν Γερμανίᾳ. Αἱ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου γενόμεναι πρόοδοι ἐμείωσαν ὅπωςδῆποτε τὴν μέσην αὐτὴν ἀπόστασιν συγχρόνως ὅμως ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐκβιομηχανήσεως, διανοίγουσα νέας περιοχὰς τῆς Ἀσίας, ἐπέβαλε τὴν δυνάμειν νέων ἀποστάσεων.

Ἡ αὔξησις τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πενταετῶν σχεδίων συνεβίβησε μὲ τοιαύτας ριζικὰς μεταβολὰς εἰς τὴν οἰκονομικὴν διάρθρωσιν τῆς Ε.Σ.Σ.Α. ὥστε ἡ ἐν γένει ὄψις τῆς χώρας μετεμορφώθη. Τὸ κέντρον τῆς οἰκονομικῆς βαρῦτητος τῆς χώρας τείνει νὰ μετατοπισθῇ πρὸς ἀνατολὰς. Τὴν μεταμόρφωσιν αὐτὴν τῆς οἰκονομικῆς γεωγραφίας τῆς Ρωσσίας τὴν ἠθέλησαν, τὴν προέβλεψαν καὶ τὴν πραγματοποιοῦν τὰ πενταετῆ σχέδια.

Ἀναμφιβόλως τὸ πηλατὸν βιομηχανικὸν συγκρότημα τῆς κεντρικῆς Ρωσσίας, ἐξακολουθεῖ ἀναπτυσσόμενον καὶ εἶναι πάντοτε ἰσχυρότερον ἀπὸ τὰς νέας βιομηχανικὰς περιοχὰς. Ἐν τούτοις αἱ νέαι βιομηχανικαὶ περιοχαὶ ἀναπτύσσονται ταχύτερον. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου, τὰ κεφάλαια τῶν βιομηχανιῶν τοῦ κέντρου ἠΐξησαν κατὰ 87 0/0 ἐνῶ τὰ κεφάλαια τῶν βιομηχανιῶν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας ἐσημείωσαν αὔξησιν κατὰ 277 0/0, τῆς δὲ δυτικῆς Σιβηρίας καὶ τοῦ Καζακιστάν κατὰ 283 0/0. Ἡ διαφορὰ τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἀναπτύξεως τείνει νὰ ἐξυλείψῃ τὴν διαφορὰν τοῦ ἐπιπέδου τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως.

Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῆς ἐκβιομηχανήσεως εἶναι ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἰσχυροτάτου βιομηχανικοῦ συμπλέγματος Οὐραλίων-Κουζνέτσκ, δευτέρας γαιανθρακοφόρου καὶ μεταλλουργικῆς περιοχῆς τῆς Ε.Σ.Σ.Α. Τὸ τέταρτον περίπου τοῦ συνόλου τῶν εἰς κεφάλαια ἐπενδύσεων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῆς Ε.Σ.Σ.Α. κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου πενταετοῦς σχεδίου καὶ τὸ τρίτον τῶν εἰς κεφάλαια ἐπενδύσεων τῆς βαρείας βιομηχανίας, ἀφιερώθη εἰς τὸ σύμπλεγμα Οὐραλίων-Κουζνέτσκ. Συμφώνως πρὸς τὸ δευτέρου πενταετὸς σχέδιον, τὸ 1937, εἰς τὸ βιομηχανικὸν σύμπλεγμα Οὐραλίων-Κουζνέτσκ θὰ ἀναλογῇ ἡ παραγωγή τοῦ ἐνὸς τρίτου τῆς συνολικῆς παραγωγῆς τῆς Ε.Σ.Σ.Α. εἰς οἶδηρον καὶ χάλυβα, τοῦ ἐνὸς τετάρτου τῆς συνολικῆς παραγωγῆς γαιανθράκων, τοῦ ἐνὸς ἕκτου τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας τῶν περιφερειακῶν σταθμῶν παραγωγῆς ἐνεργείας καὶ 10 0/0 περίπου τῆς παραγωγῆς μηχανῶν. Ἡ σπουδαία αὐτὴ δημιουργία τῶν πενταετῶν σχεδίων ἀξίζει νὰ ἀναλυθῇ ὀλίγον διεξοδικώτερον.

Τὸ πρῶτον πενταετὸς σχέδιον, περιλαμβάνον τὰ ἔτη 1928—1932, ἔδειξε πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μεταλλουργίας καὶ μηχανικῶν κατασκευῶν. Τὸ 1930 ἀπεφασίσθη ἡ ἴδρυσις μιᾶς δευτέρας μεταλλ-

λουργίας «βίασεως» (1), ἡ πρώτη οὖσα ἡ παλαιὰ βιομηχανικὴ περιοχὴ τῆς μεσημβρινῆς Ρωσσίας. Τὸ βιομηχανικὸν σύμπλεγμα Οὐράλιων-Κουζνέτσκ (2), εἶναι μία τεραστία ἐπιχειρήσις περιλαμβάνουσα τὰ Οὐράλια ὄρη καὶ μέρος τῆς δυτικῆς Σιβηρίας—τὸ Καζακιστάν καὶ τμήμα τῶν περιφερειῶν τοῦ ποταμοῦ Ὀμπ καὶ τῶν ὁρέων τοῦ Ἀλταί—κατέχουσα συνολικὴν ἐδαφικὴν ἐπιφάνειαν 2.800.000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Ἐλάχιστα κατοικημένη, ἡ περιοχὴ αὕτη περιέχει μέγαν φυσικὸν πλοῦτον: σίδηρον, ἄνθρακα, πετρέλαιον, λευκόχρυσον, χρυσόν, ἄργυρον, ποτάσσαν κλπ. Σήμερον ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ εἶναι ἐγκατεσπαρμένη ἀπὸ ἐργοστάσια καὶ ἐπιχειρήσεις ἀσχολουμένας ὄχι μόνον μὲ τὴν ἐξαγωγὴν πρώτων ὑλῶν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν των καὶ τὴν κατασκευὴν μηχανῶν καὶ βιομηχανικοῦ ὑλικοῦ, παντὸς εἶδους. Εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ ἐδάφους τοῦ συμπλέγματος Οὐράλιων—Κουζνέτσκ ἀναπτύσσονται πλεῖστα δευτερεύοντα «συμπλέγματα», δημιουργηθέντα ἐπὶ τῇ βάσει προδιαγραφέντος σχεδίου, τὰ ὅποια μετέβαλλον τὴν ἀπέραντον αὐτὴν περιφέρειαν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εἰς ἓνα βιομηχανικὸν κέντρον σπουδαίας σημασίας.

Ἡ μεταλλουργικὴ βιομηχανία τῆς δυτικῆς Σιβηρίας εἶναι τελείως νέα δημιουργία ἐνῶ εἰς τὰ Οὐράλια ἔχει ἱστορίαν χρονολογουμένην ἀπὸ τοῦ

1) «Ἡ ἐκβιομηχάνησις τῆς χώρας—ἔλεγεν ἡ ἀπόφασις—δὲν δύναται νὰ στηρίζεται εἰς τὴν μοναδικὴν μεταλλουργικὴν καὶ ἀνθρακοφόρον βᾶσιν τῆς μεσημβρίας. Ὁ ἀπαραίτητος ὁρος τῆς ταχείας ἐκβιομηχανήσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἔγκειται εἰς τὴν δημιουργίαν πρὸς ἀνατολὰς ἐνὸς δευτέρου μεταλλουργικοῦ καὶ ἀνθρακοφόρου κέντρου, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν κολοσιαιῶν κοιτασμάτων ἀνθρακος καὶ μεταλλευμάτων τῶν Οὐράλιων καὶ τῆς Σιβηρίας. Οἱ πόροι τῶν μεταλλείων τοῦ σιδήρου εἰς τὰ Οὐράλια, ὑπερβαίνοντες τὸ ἐν δισεκατομμύριον τόνων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τοὺς γυιάνθρακας τοῦ Κίσελοφ, τὰ ἀπέραντα δάση τὰ ὅποια περιβάλλουν τὴν περιοχὴν καὶ τοὺς ἀνθρακας τῆς Σιβηρίας, χωρὶς νὰ ὑπολογίζωμεν τὴν εὐτυχῆ γεωγραφικὴν θέσιν, δημιουργοῦν ὅλας τὰς ἀπαραίτητους συνθήκας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν, εἰς τὰ Οὐράλια, γιγαντιαίων συνδυασμένων ἐπιχειρήσεων συγχρόνου τεχνικῆς καὶ ἐνὸς νέου σπουδαίου μεταλλουργικοῦ κέντρου». Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ J. V i c h n i a k : Les usines siderurgiques de l'Oural-Kouznetsk εἰς «Le Génie Civil», 1935, tome CVII σελ. 507, εἰς τὸν ὅποιον παραπέμπομεν δι' ὅλας τὰς τεχνικὰς λεπτομερείας τοῦ βιομηχανικοῦ αὐτοῦ συμπλέγματος.

2) Τὰ σοβιετικὰ βιομηχανικὰ «συμπλέγματα» (combinats), εἶναι μία μορφή βιομηχανικῆς οἰκοδομήσεως, ἰδιάζουσα εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Ὁ συνδυασμὸς οὗτος περιλαμβάνει τὴν ρασιοναλιστικὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὑπαρχόντων πόρων τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τοῦ μεγαλύτερου δυνατοῦ ἀριθμοῦ δευτερευόντων προϊόντων, ὡς καὶ τὴν οἰκοδόμησιν σειρᾶς ἐργοστασίων καὶ σταθμῶν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ἀλληλοσυμπληρουμένων καὶ τέλο· τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῆς γεωργίας εἰς τὴν ἰδίαν περιοχὴν. Τὰ συμπλέγματα ἀπολαύουν ποιᾶς τινοῦ αὐτονομίας, εὐνοούσης τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς περιφερείας εἰς τὴν ὅποian εὐρίσκονται καὶ τῶν βιομηχανιῶν των. Πρῶτονον τοιοῦτου συμπλέγματος εἶναι καὶ αἱ ὕδρο-ηλεκτρικαὶ ἐγκαταστάσεις τοῦ ποταμοῦ Δνεπέρου.

1720 (1). Ἡδη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐλειτούργουν εἰς τὰ Οὐράλια περὶ τὰ 70 ἐργοστάσια, παρίγοντα 100.000 τόννους χυτοσιδήρου κατ' ἔτος. Ἐπι μακρὸν ἡ Ρωσσία, χάρις εἰς τὰ Οὐράλια, κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν χυτοσιδήρου ἐξάγουσα περὶ τοὺς 70.000 τόννους ἑτησίως καὶ ὑπερέχουσα κατὰ πολὺ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Βελγίου. Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη ἔπαυσε ὅταν ἡ Εὐρώπη ἤρχισε χρησιμοποιοῦσα κόκ, προῖόν ἐπεξεργασίας ὠρισμένων ποιότητων γαιάνθρακος, διὰ τὴν παραγωγὴν χυτοσιδήρου. Ἀπὸ τοῦ 1870, καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ 1886 — ἔτος κατασκευῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, συνδεούσης τὰ τότε ἀνσκαλωθέντα πλούσια κοιτίσματα σιδήρου τοῦ Κριβόϊ Ρὸγκ πρὸς τὰς ἐγκαταστάσεις τῆς γαιάνθρακοφόρου περιοχῆς τοῦ Ντονέτς — ἡ μεταλλουργικὴ βιομηχανία ἀναπτύσσεται ἰδίως εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ρωσσίαν καὶ τὰ Οὐράλια ἔχισαν τὰ πρωτεῖα.

Μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν, τὸ μερίδιον τῶν Οὐραλίων εἰς τὴν παραγωγὴν χυτοσιδήρου ἐλαττοῦται σταθερῶς· τὸ 1913 ἡ παραγωγὴ χυτοσιδήρου τῆς περιφερείας τῶν ἀνήρχετο εἰς 1 ἑκατομύριον τόννους ἔναντι 3 ἑκατομμυρίων παραχθέντων ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ρωσσίᾳ. Ἀμέσως μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἡ μεταλλουργία τῶν Οὐραλίων ἦτο ἐν πλήρει παρῳκῇ. Ἡ ἀπόφρασις τῆς δημιουργίας ἑνὸς συμπλέγματος εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἐπέφερε μίαν ἀπότομον ἀναστροφὴν διὰ τῆς ἰδρύσεως μεταλλουργικῆς καὶ ἀνθρακениκῆς βάσεως πρὸς ἀνατολὴς καὶ τῆς οἰκοδομήσεως νέων μεταλλουργικῶν ἐργοστασίων μεγάλης σπουδαιότητος εἰς Μαγκνιτογκόρσκ, πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ Οὐράλια, καὶ εἰς Κουζνέτσκ (ἢ Σταλίνσκ), εἰς τὴν Σιβηρίαν.

Ἀνύπαρκτον εἰς τὸν χίρτην μέχρι τοῦ 1930, τὸ Μαγκνιτογκόρσκ εἶναι σήμερον, ἐξαιρέσει τοῦ Γκάιρ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τὸ μεγαλύτερον κέντρον χάλυβος τοῦ κόσμου. Τὸ Τσελιαμπίνσκ, πλησίον καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ Μαγκνιτογκόρσκ, ἀνεπτύχθη ἐπίσης εἰς ἐλάχιστα ἔτη εἰς ἓν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κέντρα παραγωγῆς τριαιτέρ τοῦ κόσμου. Τὸ σύστημα τῶν κτιρίων εἰς τὸ ἐργοστάσιον τοῦ Τσελιαμπίνσκ ἀποτελοῦν ἓν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα οἰκοδομικὰ συγκροτήματα τοῦ κόσμου, καλύπτονται εἰς ἐπιφάνειαν πλεόντων ἑκκατῶν ἑκταρίων. Ἄνω τῶν 50.000 τρακτέρ τῶν 10 τόννων καὶ δυνάμεως 60 ἵππων ἐξέρχονται ἑτησίως τοῦ ἐργοστασίου τοῦ Τσελιαμπίνσκ, ὁμοιάζοντα τόσον πολὺ πρὸς ἄρματα μάχης, ὥστε ἀποκαλοῦνται «τύποι ἄρματος μάχης».

Γαιάνθραξ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Κουζνέτσκ, τοῦ Κιζίλ, τοῦ Καραγκάντα, χάλυβος τῶν ἐργοστασίων τοῦ Μπογομόλωφ, ἄλουμινιον τοῦ Ἀλαπίεφσκ, νιτρικὸν ἄλας, θεικὸν ὀξύ, ποτίσσι, φωσφορικὸν ἄλας τοῦ Μπερζηνίτσκ, τοῦ Σαλντίτσκ, τοῦ Σολικάμσκ, τρακτέρ τοῦ Τσελιαμπίνσκ, εἶναι ὅλα στοιχεῖα τοῦ γιγαντιαίου σχεδίου τῶν Οὐραλίων.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αἱ βιομηχανίαι αὗται, εἰς περίπτωσιν πολέμου, θὰ ἀποτελέσουν διὰ τὴν Ρωσσίαν τὸ συγκρότημα ἐπαρχοῦς παραγωγ-

1) Βλ. Pierre Frédéric: Machines en Asie (Paris, Plon, 1934) σελ. 116 καὶ ἐπ.

γῆς ὄπλων, πολεμοφοδίων καὶ ἀρμάτων μίχης. Ἡ ἐθνικὴ ἄμυνα καὶ γενικῶς ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις ἐπηρέασε σπουδαίως τοὺς συντάκτας τῶν πενταετῶν σχεδίων καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὅλην οἰκονομίαν καὶ εἰδικῶς ὅσον ἀφορᾷ τὴν γεωγραφικὴν ὀργάνωσίν των. Ἡ μελέτη τοῦ δευτέρου πενταετοῦς σχεδίου δεικνύει ὅτι ἡ ἴδρσις μεγάλων βιομηχανιῶν εἰς σημεῖα ἀπρόσιτα καὶ ἀκατοίκητα, δὲν ὑπηρευῆθη μόνον ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν ἐγγὺς τῶν βιομηχανιῶν τῶν ἀναγκαιουσῶν πρώτων ὑλῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν μιᾶς καλλιτέρις κατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σκέψεως στρατιωτικῆς ὀργανώσεως.

Εἰδικῶς διὰ τὸ βιομηχανικὸν σύμπλεγμα Οὐραλίων-Κουτζίετσκ ὁ τελευταῖος αὐτὸς λόγος ἐπέδρασε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συνόλου τῶν βιομηχανιῶν Οὐραλίων-Σιβηρίας. Ἐὰν ρίψη κανεῖς τὸ βλέμμα εἰς τὸν χάρτην, θὰ ἴδῃ ὅτι εἰς τὸν κόσμον ὀλόκληρον εἶναι δύσκολον νὰ εὑρεθῇ μέρος τίσον ἀπρόσιτον ὅσον ἡ στεππώδης κοιλάς τῶν Οὐραλίων. Ἀπέχουσα ἀπὸ τὰ πλησιέστερα σύνορα τῆς Εὐρώπης πλέον τῶν 3.000 χιλιομέτρων, προστατενομένη πρὸς βορρᾶν ἀπὸ ἀπέραντα δάση καὶ τὰς πολικάς ἐκτάσεις καὶ πρὸς νότον ἀπὸ τὰς ἐρήμους τῆς κεντρικῆς Ἀσίας καὶ τὴν μεγαλειώδη ἄλυσσον τοῦ Ἰντοῦ-Κούζ, περικυκλωμένη ἀπὸ ὄρη, ἡ κοιλάς τῶν Οὐραλίων ἀποτελεῖ ἓνα φυσικὸν φρούριον ἀνυπέροβλητον. Ὅταν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἡ Μόσχα ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἀντιμπολσεβίκων, ὁ Λένιν ἔλεγε ὅτι ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις θὰ ἀπεσύρετο εἰς τὰ Οὐράλια. Τότε φυγὴ εἰς τὰ Οὐράλια ἐσημαινεν φυγὴν εἰς τὸ πλεόν μακρονδὸν μέρος. Σήμερον θὰ ἐσημαινεν συγκέντρωσιν εἰς τὴν καρδίαν τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως, εἰς μίαν περιφέρειαν βιομηχανο-στρατιωτικὴν ἱκανὴν νὰ τροφοδοτήσῃ ἑκατομμύρια στρατιωτῶν εἰς ὄπλα καὶ πολεμοφόδια παντὸς εἴδους.

Ἐκτὸς τῆς δημιουργίας νέων βιομηχανικῶν κέντρων, τὰ πενταετῆ σχέδια ἀνέπτυξιν, διὰ τῆς κατασκευῆς νέων ἐργοστασίων πλησίον τῶν παλαιῶν καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν ὑπαρχόντων, παλαιὰς βιομηχανικᾶς περιοχᾶς κατὰ τρόπον ἀξιοσημείωτον. Οὕτω, πλησίον τῶν παλαιῶν ἐργοστασίων τοῦ Κραματόρσκ, κειμένου 150 χιλόμετροι νοτιανατολικῶς τοῦ Χαρκόβου, εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ντονέτζ, ἀνηγέρθησαν νέα ἐργοστάσια μεταλλουργίας ἀξιοσημείωτα ἀπὸ ἀπόψεως δυνάμεως μηχανικῶν κατασκευῶν καὶ παραγωγικῆς ἱκανότητος (1).

1) Βλ. J. V i c h n i a k: Les nouvelles usines de constructions mécaniques de Kramatobsk εἰς «Le Génie Civil» 1935, tome CVI σελ. 77 καὶ ἐπ. Βλ. ἐπίσης σύγκρισιν τῆς προπολεμικῆς ρωσικῆς μεταλλουργίας καὶ τῆς βιομηχανίας γενικώτερον πρὸς τὰς σημερινὰς πραγματοποιήσεις τῶν πενταετῶν σχεδίων εἰς L. B a c l é: La situation de l'industrie russe avant la révolution εἰς «Le Génie Civil» 1935, tome CVI σελ. 325 καὶ ἐπ.

Τὸ μερίδιον τῶν παλαιῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων εἰς τὸ σύνολον τῆς μεταλλουργικῆς παραγωγῆς τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἠλαττώθη σταθερῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τὸ 1930, τὰ παλαιὰ ἐργοστάσια παρήγον 96,6 ο/ο τῆς παραγωγῆς, τὰ ἀνοικοδομηθέντα 1,9 ο/ο καὶ τὰ νέα 1,5 ο/ο. Τὸ 1933 αἱ ἀναλογίαι ἦσαν 25,3 ο/ο διὰ τὰ παλαιὰ ἐργοστάσια, 60,4 ο/ο διὰ τὰ ἀνοικοδομηθέντα καὶ 14,3 ο/ο διὰ τὰ νέα ἐργοστάσια. Τὸ 1934 καὶ τὸ 1935 ἡ ἀναλογία τῶν δύο τελευταίων κατηγοριῶν καὶ ἰδίως τῆς τρίτης ἠῤῥξησεν ἀκόμη περισσότερο.

Ἡ ταχεία ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. συντέλεσε εἰς τὴν σημαντικὴν ἐλάττωσιν τῶν εισαγωγῶν ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ διὰ πολλὰ βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν εισαγωγὴν γεωργικῶν μηχανῶν, χημικῶν λιπασμάτων καὶ ἄλλων χημικῶν προϊόντων, ἵτις τείνει νὰ ἐκλείψῃ τελείως, παρὰ τὴν μεγάλην αὔξησιν τῆς καταναλώσεως αὐτῶν. Τὸ 1933, ἡ εισαγωγὴ χημικῶν προϊόντων ἀνῆλθε μόλις εἰς τὸ δέκατον τῆς εισαγωγῆς τοῦ 1931.

Ἡ βιομηχανικὴ πρόοδος τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. καταφαίνεται ἐκ τῆς αὔξήσεως τῆς παραγωγῆς χ υ τ ο σ ι δ ἦ ρ ο υ, ἥτις θεωρεῖται ὡς τὸ μέτρον τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς μιᾶς χώρας. Ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐπομένου πίνακος ἡ παραγωγὴ χυτσοσιδήρου ἐτριπλασιάσθη σχεδόν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν παραγωγὴν τοῦ 1913, ἀφοῦ ἐσημείωσε μεγάλην πτώσιν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ τῶν πρώτων μεταπολεμικῶν ἐτῶν :

Παραγωγὴ χυτσοσιδήρου τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. (εἰς χιλιάδας τόννων)

1913	4.200	1920	115	1932	6.173
1917	2.300	1921	116	1933	7.128
1918	516	1926	2.441	1934	10.440
1919	117	1931	4.870	1935	12.550

(10 πρώτοι μῆνες)

Τὸ 1932, ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις κατέλαβε τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τὴν παραγωγὴν χυτσοσιδήρου καὶ τὴν δευτέραν θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν. Εἶναι ὅμως ἀληθές ὅτι ἡ σύγκρισις τῆς ρωσικῆς παραγωγῆς πρὸς τὴν παραγωγὴν τῶν ἄλλων χωρῶν δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβής, δεδομένου ὅτι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἄλλας χώρας ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. χρησιμοποιοεῖ πλήρως τὴν δυναμικότητα παραγωγῆς τῆς βιομηχανίας τῆς.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ἡ ἰσχυρὰ αὔξησις τῆς σοβιετικῆς σιδηρουργικῆς βιομηχανίας δὲν δύναται μέχρι σήμερον νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν, διότι ἡ παραγωγὴ αὐτῆς δὲν ἱκανοποιεῖ κἄν τὰς ἰδίας ἀνάγκας τῆς χώρας. Οὐχ ἦττον, μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν, καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ σημερινὴ ἐξέλιξις τῆς βιομηχανίας ταύτης θέλει ἐξακολουθήσει, εἶναι πιθανόν νὰ μεταβληθῶν αἱ συνθήκαι τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς. Ἐνδεικτικόν εἶναι πάντως τὸ γεγονός τῆς προϊούσης ἐλαττώσεως τῶν ρωσικῶν εισαγωγῶν σιδήρου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Αἱ εισαγωγαὶ κατέπεσαν

ἀπὸ 908.000 τόννους κατὰ τὸ 1932 εἰς 323.000 τόννους κατὰ τὸ 1934 καὶ τείνουν νὰ ἐλαττωθῶν ἀκόμη περισσότερον.

Ὡς εἶδομεν, ἡ ἀλματικὴ ἀνάπτυξις τῆς σιδηρουργικῆς βιομηχανίας τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ὑφείλεται εἰς τὰ πλουσιώτατα κοιτάσματα μεταλλευμάτων σιδήρου καὶ ἀνθρακος ἀνὰ δλόκληρον τὴν χώραν. Δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ παροραθῇ ὁ ρόλος τῶν ἐπενδυθέντων κολοσσιαίων κεφαλαίων εἰς τὰς βιομηχανίας ταύτας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πενταετῶν περιόδων. Ἀτὸ τοῦ 1930 μέχρι τοῦ 1934 ἐγένοντο νέαι ἐπενδύσεις κεφαλαίων αἵτινες ὑπερέβησαν τὰ 5 δισεκατομμύρια ρούβλια. Κατὰ τὰς σοβιετικὰς στατιστικὰς, ἡ παραγωγή τῆς σιδηρουργικῆς βιομηχανίας, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1932 καὶ ἐντεῦθεν, ἠΐξησε κατὰ τὴν ἐξῆς ἀναλογίαν :

**Παραγωγή τῆς σιδηρουργικῆς βιομηχανίας τῆς Ρωσσίας
(εἰς ἑκατομμύρια τόννων)**

	1932	1933	1934	1935 (1ον ἔξάμηνον)
Μεταλλεύματα σιδήρου	12,2	14,5	21,7	12,7
Χυτοσίδηρος	6,2	7,1	10,4	6
Χάλυψ	5,8	6,8	9,5	5,8
Προϊόντα χυλυβουργίας	4,2	5,1	7	4,1

Ἡ μεγάλη αὔξησις τῆς παραγωγῆς μεταλλευμάτων σιδήρου, ἐξηγεῖται ἐν μέρει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἔχει ἀρχίσει ἡ ἐκμετάλλεισις σπουδαίων μεταλλείων τῆς ἀνατολικῆς Ρωσσίας.

Ὡς γνωστόν, ἡ τοποθεσία τῶν μεταλλείων τοῦ σιδήρου τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα δὲν εἶναι εὐνοϊκὴ, εἰμὴ μόνον εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ντονέιτς. Παρὰ τὴν διατήρησιν τῆς ὑπεροχῆς τῆς μεσημβρινῆς Ρωσσίας ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα τῆς σιδηρουργικῆς βιομηχανίας, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρατηρεῖται σαφῆς μετατόπισις τῶν κέντρων τῆς βιομηχανίας ταύτης, λόγῳ τῆς ἰδρύσεως μεγάλων ἐργοστασίων πλησίον νέων ἢ ἐλάχιστα ἐκμεταλλεομένων μεταλλείων, ὡς ἔμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος :

**Συγκριτικὴ σπουδαιότης τῶν μεταλλουργικῶν περιφερειῶν
(εἰς ποσοστὰ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς παραγωγῆς)**

Περιφέρειαι	1927/1928	1932	1934
Οὐκρανία καὶ Κριμαία . . .	72,8 ο ο	69,4 ο ο	63,9 ο ο
Οὐράλια καὶ Βασκίρια . . .	21,1 ο ο	20,2 ο ο	22,8 ο ο
Σιβηρία	0,2 ο ο	4,1 ο ο	8,2 ο ο

Ἐκ τῶν ἀριθμῶν αὐτῶν καταφαίνεται ἡ αὔξησις τῆς ἀναλογίας τῶν Οὐραλίων καὶ τῆς Σιβηρίας εἰς τὸ σύνολον τῆς παραγωγῆς. Ἡ αὔξησις αὕτη θὰ ἦτο πλέον σημαντικὴ, εἰν δὲν ἐξετελοῦντο μεγάλα ἔργα ἀνοικοδομήσεως τῆς σιδηρουργικῆς βιομηχανίας τῶν μεσημβρινῶν περιοχῶν ἢ δὲν ἰδρύνοντο νέα μεγάλα ἐργοστάσια εἰς τὰ παλαιὰ βιομηχανικὰ κέντρα ὡς π. χ. εἰς τὸ Κραματόρσκ.

Ἀναφέραμεν ἤδη τὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνακάλυψιν πλουσιω-
τάτων κοιτασμάτων ἄνθρακος καὶ τὴν κατανομήν τῶν ἀνθρακοφόρων
περιοχῶν τῆς Ρωσσίας ἀπὸ ποσοτικῆς ἀπόψεως. Ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν
ἄνθρακος, τὸ 1913 ἀνῆρχετο αὐτὴ εἰς 29 ἑκατομμύρια τόννων. Τὸ 1920 εἶχε
μειωθῆ εἰς 8,6 ἑκατομμύρια τόννων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ παραγωγή
σημειώνει διττοκῆ αὔξησιν ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος:

<i>Παραγωγή ἄνθρακος (εἰς ἑκατομμύρια τόννων)</i>			
1927 . . .	35,5	1935 . . .	112,2
1932 . . .	64,4	1937 (πρό-	
1934 . . .	93,9	βλεψις) :	152,5

Ἡ σπουδαιότης τῶν ἀνθρακοφόρων περιοχῶν, ἀπὸ ἀπόψεως παρα-
γωγῆς, διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν ἀπεικονί-
ζεται ἐκ τοῦ κατωτέρω συγκριτικοῦ πίνακος :

*Συγκριτικὴ παραγωγή τῶν ἀνθρακοφόρων περιφερειῶν
(εἰς ἑκατομμύρια τόννων)*

	1913		1934		1935	
	ἑκατομ. τ.	ο/ο	ἑκατομ. τ.	ο/ο	ἑκατομ. τ.	ο/ο
Λεκανοπέδιον τοῦ Ντονέτς . . .	25,3	87,2	60,0	64,2	69,5	62,0
» τοῦ Κουζνέτσκ . . .	0,7	2,6	11,6	12,4	14,4	12,8
» τοῦ Καραγκάντα . . .	—	—	1,8	2,0	2,7	2,4
» τῆς Μόσχας . . .	0,3	1,0	4,9	5,1	7,0	6,2
» τῶν Οὐραλίων . . .	0,2	4,1	5,5	5,9	7,7	6,9
» τῆς Ἀνατολικῆς Σι- βηρίας . . .	0,8	2,8	3,4	3,7	4,1	3,7
» τῆς Ἄνω Ἀνατολῆς . . .	0,4	1,3	3,0	3,2	4,4	3,9
» τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας . . .	0,1	0,5	1,0	1,1	1,4	1,2
Διάφορα Λεκανοπέδια . . .	0,1	0,5	2,7	2,4	1,0	0,9
Σύνολα . . .	28,9	100,0	93,9	100,0	112,2	100,0

Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων φαίνεται σαφῶς ὅτι τὸ λεκανοπέδιον τοῦ
Ντονέτς ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ τὸ σπουδαιότερον κέντρον ἐξαγωγῆς
ἄνθρακος, ἂν καὶ ἡ ἀναλογία αὐτοῦ εἰς τὴν συνολικὴν παραγωγὴν ἐμειώθη
ἀπὸ 87,2 ο/ο κατὰ τὸ 1913 εἰς 62 ο/ο κατὰ τὸ 1935. Διὰ τὸ τέλος τοῦ
ἔτους 1937, τὸ δευτερον πενταετὲς σχέδιον προβλέπει νέαν αὔξησιν τῆς πα-
ραγωγῆς τῶν ἀνατολικῶν περιφερειῶν, καὶ ἰδίως τῶν λεκανοπεδίων τοῦ
Κουζνέτσκ, εἰς 20 ἑκατομμύρια τόννων, καὶ Καραγκάντα, εἰς 7 ἑκατομμύ-
ρια τόννων, κατὰ τρόπον ὥστε ἡ ἀναλογία τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ντονέτς,

μολονότι ἡ παραγωγή αὐτοῦ αὐξάνει εἰς 80 ἑκατομμύρια τόννων, μειοῦται εἰς τὸ γενικὸν σύνολον εἰς 52,5 ο/ο (1).

Ἡ παραγωγή πετρελαίου καὶ τῶν παραγῶγων αὐτοῦ ἐσημείωσε ἐπίσης, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πενταετῶν σχεδίων σημαντικὴν αἰξίσην. Ἡ παραγωγή πετρελαίου ἐν Ρωσσίᾳ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1870 περίπου, δεκαπέντε μόλις ἔτη μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς παραγωγῆς πετρελαίου εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας (τὸ 1857). Ἀνερχομένη ἤδη περὶ τὸ 1880 εἰς ἡμισίον περίπου ἑκατομμύριον τόννων, ἡ παραγωγή πετρελαίου τῆς Ρωσσίας συνεβάδιζε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος, ὑπερέχουσα ἑλαφρῶς, μὲ τὴν παραγωγὴν πετρελαίου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Μέχρι τοῦ 1900 περίπου, αἱ δύο αἰτὰι χῶραι ἦσαν αἱ μόναι σχεδὸν πετρελαιοπαραγωγαὶ εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγοράν. Ἐκτοτε, ἐνῶ ἡ παγκόσμιος παραγωγή, ἰδιαιτέρως δὲ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ηὔξησεν ἀδιοκόπως, ἡ ρωσικὴ ἔμεινεν ἡ ἴδια ἢ καὶ ἠλαττώθη. Ἀπὸ 8,4 ἑκατομμύρια τόννων τὸ 1917, ἡ παραγωγή πετρελαίου ἐν Ρωσσίᾳ κατέπεσε εἰς 3,6 ἑκατομμύρια τόννων τὸ 1918, διὰ τὰ ἀνέλθη κατόπιν βραδέως, προσεγγίζουσα τὸ 1927 τὴν παραγωγὴν τοῦ ἔτους 1901 (περὶ τὰ 10 ἑκατομμύρια τόννων).

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου ὁ ρυθμὸς τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς ὑπῆρξε ταχύτερος, ἐπιβραδυνθεὶς ἐκ νέου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1932. Κατὰ τὴν πρώτην πενταετῆ περιόδον ἡ παραγωγή τῆς Ε.Σ.Σ.Α. ὑπερέβη κατὰ πολὺ τὴν παραγωγὴν τῆς Ρωσσίας τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος. Σήμερον ἡ Ρωσσία κατέχει ἐκ νέου, ὡς παραγωγὸς πετρελαίου, τὴν δευτέραν θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον παραγωγὴν, εἰς μεγάλην ὁμως ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Πράγματι, ἡ παραγωγή τῆς τελευταίας ταύτης ἀνήρχετο, τὸ 1932, εἰς 60,8 ο/ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς πετρελαίου, ἐνῶ ἡ παραγωγή τῆς Ε.Σ.Σ.Α. δὲν ὑπερέβαινε τὰ 10,8 ο/ο, ἔναντι 16,3 ο/ο τὸ 1913.

Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν παραγωγὴν καὶ κατανομὴν τοῦ ἑξαχθέντος πετρελαίου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τεσσάρων τελευταίων ἐτῶν, μεταξὺ τῶν διαφόρων πετρελαιοφόρων περιφερειῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως :

1) Οἱ ἀριθμοὶ τοῦ ἔτους 1935 εἶναι προσωρινοί. Ἡ κατανομή κατὰ περιφέρειαν διὰ τὸ ἔτος 1935 ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Ὀρτζονικιτς διὰ τὴν βαρσειαν βιομηχανίαν εἰς τὸ VII Συνέδριον τῶν Σοβιέτ (1935). Βλ. Rapport d'Ordjonikidze sur l'essor industriel de l' U.R.S.S. εἰς «L'Europe Nouvelle Documentaire», 1935 No 8 σελ. VII. Βλ. ἐπίσης Β. Νικιτίνε: Les perspectives de l'industrialisation de la Sibirie (Paris, Société d'études et d'informations économiques, 1935) σελ. 3—9 καὶ Α. J ö r g : Le développement de l'industrie charbonnière en U.R.S.S. εἰς «Revue Universelle des Mines», Août 1935.

Παραγωγή και κατανομή πετρελαίου κατά περιφέρειας (1)
(εις χιλιάδας τόννων)

Πετρελαιο- πηγαί	Περιφέρεια	'Απόστασις ἐκ τοῦ πλησιεστέρου λιμένος εἰς χιλιόμετρα		1932	1933	1934	1935
		(ἐσωτερικοῦ)	(ἐξωτερικῆς)				
Βακοῦ	Καυκάσος	—	Βατοῦμ (495)	12.181	13.327	12.143	12.490
Γκρόσνυ	Β.Καύκασος	Μακάτς-Κάλα (160)	Τουσαπέ (710)	7.710	4.867	3.572	3.341
Μαΐκοπ	"	Τουσαπέ (150)	" (150)	925	706	938	1.191
*Έμπα	ΝΑ Κασπίας	Γκούριεφ	Μαύρη Θάλασσα (περίπου 1300)	247	191	239	244
Νῆσος Σαχαλίνη	*Άπω 'Ανατολή	—	—	121	141	290	250
Διάφοροι	"	—	—	182	105	229	735
Σύνολα				21.376	21.440	21.151	25.241

Ὅπως διακρίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν, αἱ πετρελαιοπηγαί τοῦ Βακοῦ παρήγαγον κατὰ τὸ 1932 τὰ 84,4 ο/ο τοῦ συνόλου τῆς παραγωγῆς. Ἡ εὐημερία τῆς βιομηχανίας ἐξαρτᾶται ὄθεν ἐκ τῆς περιφερείας ταύτης, τῆς ὁποίας ἡ ἐξάγωγή ηὔξησεν ἀπὸ τοῦ 1934 λόγω τῆς ἀνακαλύψεως νέων στρωμάτων πετρελαίου. Ἀντιθέτως ἡ δευτέρα ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγικῆς σπουδαιότητος περιφέρεια τοῦ βορείου Καυκάσου δὲν ἔδωκε τὸ 1932 παρὰ 13,1 ο/ο τοῦ συνόλου τῆς παραγωγῆς πετρελαίου, ἔναντι 36,1 ο/ο τὸ 1932. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ἐξάντλησιν τῶν ἐν ἐκμεταλλεύσει στρωμάτων τοῦ Γρόσνυ. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς πετρελαιοφόρους περιφερείας τῶν ἀνατολικῶν περιοχῶν (ἐξαιρέσει τῆς νήσου Σαχαλίνης) αἱ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ ποταμοῦ Έμπα, μολονότι κατὰ τὸ 1932 ἡ παραγωγή αὐτῶν δὲν ὑπερέβη τὸ 1 ο/ο περίπου τοῦ συνόλου τῆς σοβιετικῆς παραγωγῆς.

Πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν πλουσίων κοιτασμάτων τῆς περιοχῆς ταύτης —οἱ ρῶσσοι γεωλόγοι τὰ ὑπολογίζουσι ὡς ὑπερβαίνοντα τὸ ἕν δισεκατομμύριον τόννων— ἀπαιτεῖται ἡ διάνοιξις ὁδῶν καὶ γενικῶς ἡ ἀνάπτυξις τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων. Ἢδη ἤρχισεν ἡ στρωσις σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μεταξὺ Γκούριεφ, ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ Ἀκτουμπίνσκ, 500 χιλιόμετρα πρὸς βορρᾶν. Ἐξ ἄλλου, κατεσκευάσθη μεταξὺ Κασπίας καὶ Ὀρσκ πετρελαιοαγωγὸς (pipe-line) μήκους 710 χιλιομέτρων, ἐφοδιάζων διὰ πετρελαίου τὰς ἀνατολικῶς τῶν Οὐραλίων περιφερείας τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.

Ἡ παραγωγή τύρφης, ἀσήμαντος πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ηὔξησεν ἀλματωδῶς ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς προσχεδιασμένης οἰκονομίας, ἐνῶ συγχρόνως τὰ κέντρα τῆς παραγωγῆς ἐπολλαπλασιάσθησαν. Τὸ σύνολον τῆς παραγωγῆς τύρφης κατὰ τὸ 1934 ὑπερέβη τὰ 17 ἑκατομμύρια τόννων, ἔναντι 5 1/2 ἑκατομμυρίων κατὰ τὸ 1929.

Ἡ παραγωγή χρυσοῦ ηὔξησε κατὰ τρεῖς ἀξιοσημείωτον, ἰδίως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1933, παραλλήλως δὲ ἀνεπτύχθη ἡ βιομηχανία τοῦ χρυσοῦ.

1) P. K a n d a o u r o f f et K. P o h l: La production du pétrole et de ses dérivés en Russie soviétique εἰς «Le Génie Civil», deuxième semestre 1936 σελ. 61.

Τὰ χρυσοφόρα κοιτάσματα εὐρίσκονται εἰς τὰ Οὐράλια καὶ εἰς τὴν Σιβηρίαν — ὅπου ἐξάγεται χρυσοῦς ἀπὸ 200 περίπου ἑτῶν — κυρίως δὲ εἰς τὰς κοιλάδας τῶν ποταμῶν Λένα, Γενισέη καὶ Ἀμούρ. Ὁ ποταμὸς Λένα διασχίζει τὴν αὐτόνομον δημοκρατίαν τῆς Ἰακουτίας (*). Ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1935 ἡ παραγωγή χρυσοῦ ἤξησε κατὰ 1500 ο/ο. Τὸ 1927, ἡ Ε.Σ.Σ.Α. κατετάσσετο εἰς τὴν τετάρτην θέσιν τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς χρυσοῦ, μετὰ τὴν Νότιον Ἀφρικὴν, τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ τὸν Καναδᾶ· σήμερον κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν. Τὸ 1935 ἡ Ε.Σ.Σ.Α. παρήγαγε 150 ἕως 170 τόννους χρυσοῦ ἐνῶ ἡ Νοτιο-αφρικανικὴ Ἐνωσις παρήγαγε 335 τόννους (*). Ἡ παρατηρουμένη αἵξησις τῆς παραγωγῆς δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὴν ἀνακάλυψιν νέων πλουσιωτάτων χρυσοφόρων φλεβῶν, ἀλλ' ἐπίσης εἰς τὴν μηχανοποίησιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν τεχνικωτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν χρυσορυχείων. Ἡ ἀναλογία τῆς μηχανικῆς ἐξορυξέως ἀνῆρχετο εἰς 70 ο/ο περίπου κατὰ τὸ 1934, ἔναντι 20 ο/ο κατὰ τὸ 1913.

Ἡ παραγωγή χαλκοῦ ἐσημείωσε ὁμοίως πρόοδον. Τὸ 1935 ἡ παραγωγή χαλκοῦ ἀνῆλθε εἰς 66.100 τόννους, ἔναντι 29.270 τὸ 1913. Ἐν τούτοις ἡ παραγωγή αὕτη εἶναι σχετικῶς πολὺ μικρὰ διὰ τὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς ἀξαναούσης καταναλώσεως. Ἡ Ε.Σ.Σ.Α. πάσχει σήμερον ἀπὸ ἑλλειψιν χαλκοῦ, ὡς ἄλλως τε συμβαίνει καὶ δι' ὅλα τὰ μὴ σιδηροῦχα μεταλλεύματα. Τὰ σπουδαιότερα χαλκοφόρα κοιτάσματα εὐρίσκονται εἰς τὰ Οὐράλια, τὰ Ἀλταί καὶ τὸ Καζακιστάν. Τὸ σύνολον τῶν κοιτασμάτων ὑπολογίζεται ἀπὸ τοὺς ἐιδικοὺς εἰς 3,4 ἑκατομμύρια τόννων, περιλαμβανομένων καὶ τῶν κοιτασμάτων τοῦ Καυκάσου.

Ἡ παραγωγή μολύβδου ἐπέρασε ἀπὸ 1520 τόννους τὸ 1913, εἰς 45.000 τόννους περίπου τὸ 1935. Ἡ ἀπότομος αὕτη αἵξησις ὀφείλεται εἰς τὰς νέας ἐπιχειρήσεις. Τὰ ἀποθέματα μολύβδου εὐρίσκονται εἰς τὸν Καύκασον, εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν Σιβηρίαν, εἰς τὰ Οὐράλια καὶ

1) Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ποταμοῦ Λένα εὐρίσκειτο ἡ παγκοσμίως γνωστὴ ἀγγλικὴ ἐπιχείρησις «Lena Goldfields», πλησίον τῆς ὁποίας ἀνεκαλύφθησαν ἐσχάτως πολυάριθμα νέα κοιτάσματα. Βλ. λεπτομερῶς περιγραφὴν τῶν ἀνακαλυφθέντων νέων κοιτασμάτων εἰς τὰ Οὐράλια, εἰς τὴν Σιβηρίαν καὶ εἰς τὸ Καζακιστάν ὡς καὶ τὸ προβλεπόμενον λαμπρὸν μέλλον τῆς χρυσοπαραγωγῆς τῆς Ε.Σ.Σ.Α. εἰς Β. Νικίτινε, ἐνθ' ἀν. σελ. 16 καὶ Α. Σερεβρόνσκυ; The Soviet Gold industry: New Resources and Modern Technique εἰς «The Soviet Union» ἐνθ' ἀν. σελ. 13.

2) Ἡ κυβέρνησις τῆς Ε.Σ.Σ.Α. δὲν δημοσιεύει ἀπὸ τοῦ 1927, διὰ λόγους εὐνοήτους, ἀκριβεῖς ἀριθμοὺς τῆς χρυσοπαραγωγῆς τῆς χώρας. Εἶναι πάντως ἐπακριβωμένον δει, μετὰ τὸ Τρανσβαλ, ἡ Ε.Σ.Σ.Α. κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον παραγωγὴν χρυσοῦ. Κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς τῆς Κ.Τ.Ε. (Annuaire Statistique 1935) 36 σελ. 153) ἡ παραγωγή τοῦ 1931 ἀνῆλθε εἰς 110.000 κιλὰ τοῦλάχιστον. Κατ' ἄλλους, ἀναδημοσιεύοντας ἀριθμοὺς ρωσικῶν πηγῶν, ἡ παραγωγή χρυσοῦ τοῦ ἔτους 1931 ἀνῆλθεν εἰς 180.000 κιλὰ, τοῦ δὲ ἔτους 1935 εἰς 165.000 κιλὰ.

• Ἀρχεῖον» Δ. Καλιτσουάκι, Τόμ. 17 (1937) Α'

εις τὸ Καζακιστάν. Αἱ νέαι ἐπιχειρήσεις ἐγκατεστήθησαν εἰς Ρίντεφ (Ἄλτάϊ) (1), τὴν Ἄπο Ἀνατολήν, εἰς Ὀρτζονικιζ (Β. Καύκασος) καὶ τέλος, ἀπὸ τοῦ 1934, εἰς Τσίμκεντ (Ν. Καζακιστάν).

Ἡ παραγωγή κασσιτέρου ἦτο προπολεμικῶς σχεδὸν ἀνύπαρκτος ἐν Ρωσσίᾳ, δεδομένου ὅτι ἀπὸ τοῦ 1804 μέχρι τοῦ 1914 ἐξήχθησαν ἐν ὄλῳ 390 τόννοι. Τὰ μεταλλεύματα κασιτέρου εὐρίσκονται, ὅπως συμβαίνει διὰ τὰ περισσότερα μεταλλεύματα, ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀσιατικὴν Ρωσσίαν. Ἐξ ὄλων τῶν ἀνακαλυφθέντων κοιτασμάτων, τὰ εὐρισκόμενα εἰς Καπτσεράνγκα (Τρανσβαϊκάλη), εἶναι κατὰ πολὺ τὰ σπουδαιότερα, ἀποτελοῦντα τὰ 94 οἷο τοῦ γνωστοῦ συνόλου τῶν κοιτασμάτων κασιτέρου τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Ἡ ἄξενος περιοχὴ τῆς Τρανσβαϊκάλης, ἡ παντελῆς ἔλλειψις ὁδῶν καὶ ἡ μεγάλῃ ἀπόστασις τῶν μεταλλείων τῆς Καπτσεράνγκα ἀπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς (400 χλμ. περίπου), συνετέλεσαν ὥστε ἀπὸ τοῦ 1932 μέχρι τοῦ 1934 ἡ παραγωγή κασιτέρου νὰ μὴν ὑπερβῇ τὰς 5.000 τόννων, παρὰ τὰς μεγάλας ἀνάγκας τῆς ρωσικῆς ἀγορᾶς, ἧτις εἶναι σήμερον ὁ πέμπτος καταναλωτὴς κασιτέρου εἰς τὸν κόσμον (μετὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Γαλλίαν). Προβλέπεται μάλιστα ὅτι ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. συντόμως θὰ καταστῇ ὁ τρίτος καταναλωτὴς κασιτέρου, κατὰ σειρὰν σπουδαιότητος, εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν. Ἡ βιομηχανικὴ ἐπεξεργασία τοῦ κασιτέρου ἤρχισε μόλις κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1934.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν κασιτέρον, ἡ παραγωγή ψευδαργύρου ἡξήθη τελευταίως κατὰ τρόπον ἀξιοσημείωτον. Ἐναντι παραγωγῆς ψευδαργύρου 2.947 τόννων κατὰ τὸ 1913, ἔχομεν παραγωγὴν 46.500 τόννων περίπου κατὰ τὸ 1935. Τὰ κοιτάσματα ψευδαργύρου, ὑπολογιζόμενα εἰς 2 περίπου ἑκατομμύρια τόννων, εὐρίσκονται κυρίως εἰς τὸν Καύκασον, τὴν δυτικὴν Σιβηρίαν καὶ τὰ Οὐράλια.

Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ νικελίου γίνεται εἰς ἐν καὶ μόνον ἐργοστάσιον εἰς Οὐφαλέια, εἰς τὰ Οὐράλια, καὶ πλησίον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Πέρμ. Ἡ παραγωγή τοῦ 1934 ἀνῆλθεν εἰς 863 τόννους. Τὰ κοιτάσματα νικελίου ὑπολογίζονται εἰς 800.000 τόννους, εὐρισκόμενα κατὰ μέγα μέρος βορειο-ανατολικῶς τοῦ λιμένος τοῦ Ἰγκίρκα. ἐπὶ τοῦ Γενισέη.

Ἡ παραγωγή ἀλουμινίου, ἀνύπαρκτος πρὸ τοῦ πολέμου, εἶναι συγκεντρωμένη εἰς τὸν Δνείπερον, ἔνθα εὐρίσκονται τὰ μεγαλιέτερα ἐργοστάσια ἀλουμινίου τῆς Εὐρώπης, εἰς τὰ Οὐράλια καὶ εἰς τὴν Σιβηρίαν, ἀνα-

1) Τὰ κοιτάσματα τῶν Ἄλτάϊ καὶ ἰδίως τὰ εὐρισκόμενα εἰς Ρίντεφ εἶναι τὰ πλουσιώτερα ὄλων, ὑπολογιζόμενα εἰς 900.000 τόννων μεταλλεύματος μολύβδου. Ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐν τούτοις ἐκ τῆς κατασκευῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ρίντεφ—Ρούμπτιζοβκα (200 χλμ. καὶ πλέον) ἀποληγούσης εἰς τὴν κεντρικὴν γραμμὴν Σεμιπαλατινσκ—Νοβοσιμπίρσκ. Ἡ παραγωγή τῶν μεταλλείων τοῦ Ρίντεφ (7.200 τόννοι τὸ 1934) ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὀκτῶ μηνῶν τοῦ χειμῶνος, τὸ δὲ θέρος ἢ μεταφορὰ γίνεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἰρτυτς.

τολικὴν καὶ δυτικὴν, ὅπου πλὴν τῆς πρώτης ὕλης ὑπάρχουν καὶ ὑδραυλικαὶ δυνάμεις. Ἡ παραγωγή τοῦ 1935 ἀνῆλθεν εἰς 24.400 τόννους, ἔναντι μόνον 4.400 τόννων κατὰ τὸ 1933.

Γενικῶς, δέον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις αἰτίνες ἐπεξεργάζονται μεταλλεύματα εὐρίσκονται εἰς ἀξένους περιοχὰς καὶ πάσχουν ἀπὸ ἑλλειψιν μέσων συγκοινωνίας. Ἡ ἐξέλιξις τῆς παραγωγῆς μὴ σιδηρούχων μεταλλευμάτων καὶ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῶν ἀπεικονίζεται εἰς τοὺς κάτωθι πίνακας (1):

Παραγωγή μὴ σιδηρούχων μεταλλευμάτων
(εἰς χιλιάδας τόννων)

	1913	1928/29	1932	1933	1934
Χαλκός	29,7	25,8	30,7	32,7	44,0
Μόλυβδος . .	1,5	4,5	18,7	13,6	27,2
Ψευδάργυρος .	2,5	3,1	13,6	18,8	27,1
Ἄλουμίνιον . .	—	—	0,8	—	14,4
Νικέλιον . . .	—	—	—	—	0,8

Ποσοστὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν
κατανάλωσιν μὴ σιδηρούχων μεταλλευμάτων

	1928	1932	1934
Χαλκός	46 ο ο	20 ο ο	17,3 ο ο
Μόλυβδος . . .	95 ο ο	64 ο ο	30,8 ο ο
Ψευδάργυρος .	94 ο ο	46 ο ο	14,7 ο ο
Ἄλουμίνιον . .	100 ο ο	92 ο ο	25,2 ο ο

Οἱ ἀνωτέρω πίνακες δεικνύουν σαφῶς τὴν ἀλματώδη αὔξησιν τῆς παραγωγῆς μὴ σιδηρούχων μετάλλων καὶ τὴν βαθμιαίαν ἐλάττωσιν τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῶν ἐκ τοῦ ἔξωτερου.

Ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένα πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου, αἱ χημικαὶ βιομηχανίαι τῆς Ρωσσίας παρουσιάζουν σήμερον σπουδαίαν ἀνάπτυξιν ὀφειλομένην, κατὰ μέγα μέρος, εἰς λόγους στρατιωτικῆς ὀργανώσεως. Πολλοὶ κλάδοι τῶν βιομηχανιῶν αὐτῶν ἦσαν μέχρι πρό τινος ἐντελῶς ἀνίπαρκτοι ἔνεκα τούτου ἢ Ε.Σ.Σ.Δ. ἀντιμετωπίζει πλείστας δυσκολίας εἰς τὸν κλάδον τῶν χημικῶν βιομηχανιῶν. Ἡ τεχνικὴ πεῖρα καὶ τὸ κατάλληλον ἐργατικὸν προσωπικὸν σπανίζουν ἀκριβῶς εἰς ἓνα τομέα ὅπου εἶναι πλῆξον ἢ ἀπαραίτητα, διὰ τοῦτο δὲ αἱ σοβιετικαὶ πηγαὶ ἀναφέρονται περισσότερον εἰς τὸ μέλλον τῶν βιομηχανιῶν τούτων παρὰ εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν των. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν νέων χημικῶν ἐγκαταστάσεων ἀνηγέρθη εἰς τὰς περιοχὰς εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχουν πρῶται ὕλαι. Αἱ γεωλογικαὶ ἔρευναι ἐπε-

1) Max Wagner: Die Buntmetalle εἰς «Wirtschaftsdienst», ἔτος 1935 σελ. 1435.

ξέτειναν τὰς βάσεις τῶν χημικῶν βιομηχανιῶν ἀπὸ τοῦ πηλικοῦ κύκλου εἰς τὰς νοτίας ἐρήμους τῆς κεντρικῆς Ἀσίας.

Εἰς τὰ Οὐράλια ἡ χημικὴ βιομηχανία τοῦ ἄνθρακος ἰδρύθη παραλλήλως πρὸς τὴν ἐγκατάστασιν τῆς μεταλλουργικῆς βιομηχανίας καὶ τὴν παραγωγὴν ὀπτανθρακος (κόκ). Εἰς τὸ Μαγκνιτογκόρσκ ἰδρύθησαν πλεῖστα χημικὰ ἐργοστάσια ὑποπροϊόντων ὀπτανθρακος· εἰς τὸ Σολικάμσκ (Β.Οὐράλια) ἡ χημικὴ ἐπεξεργασία τῆς ποτάσσης γίνεται παραπλεύρως τῶν κοιτασμάτων. Ἐναντι τῶν παγκοσμίων κοιτασμάτων, ὑπολογιζομένων εἰς 3 δισεκατομμύρια τόννων, τὸ Σολικάμσκ ὑπολογίζεται μὲ 16 δισεκατομμύρια τόννων, τὰ δὲ ἐργοστάσια αὐτοῦ ἔχουν ἐτησίαν δύναμιν παραγωγῆς 1,5 ἑκατομμυρίου τόννων ποτάσσης.

Ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τῶν χημικῶν βιομηχανιῶν, κυρίως εἰς Μπερζνίκι καὶ Σολικάμσκ, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κατασκευῆς σιδηροδρομικῶν τινῶν γραμμῶν, ἀπαραιτήτων ἵνα γίνεται ἡ μεταφορὰ τῶν χημικῶν λιασμάτων πρὸς τὰς γεωργικὰς περιφερείας τῆς νοτίου Ρωσσίας διὰ τοῦ συμπλέγματος τῶν ποταμῶν Τσουσοβιάι—Κάμα—Βόλγα. Προβλέπεται ὅτι μέχρι τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου πενταετοῦς σχεδίου καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τρίτου (1937—42) πολυάριθμοι χημικαὶ βιομηχανίαὶ θέλουν ἀναπτυχθῆ εἰς Κουζνέτσκ, Μινουσσίνσκ, Τόμσκ, δυτικὴν Σιβηρίαν καὶ Καζακιστάν. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περιφέρειαν αἱ χημικαὶ βιομηχανίαὶ θὰ ἐδράζονται εἰς τὸν ἄνθρακα τῆς περιφερείας τοῦ Καραγκάντα, τὸν χαλκόν, τὸν ψευδάργυρον, τὸν μόλυβδον, τὰ φωσφορικά ἄλατα καὶ τὰς σημαντικὰς ὑδραυλικὰς δυνάμεις αὐτῆς. Πρὸς παραγωγὴν ἀζώτου ἰδρύθησαν ἐργοστάσια εἰς Μπερζνίκι, Σταλινογκόρσκ καὶ Γκιορλόβκα. Τὸ 1934 ἐπετεύχθη ἡ παραγωγή 11.000 τόννων περίπου συνθετικοῦ κλουτσούκ.

Τελευταίως, εἰς τὸν κόλπον τοῦ Καρὰ - Μπουγκάς, εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν, ἀνεπύχθη ἐν νέον κέντρον τῆς χημικῆς βιομηχανίας. Ἡ περιοχὴ τοῦ Καρὰ Μπουγκάς, ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν ἀμώδη ἐρημον. Παρὰ τοῦτο, ἰδρύθησαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ κόλπου εἰς λιμὴν καὶ μία πόλις ἀριθμοῦσα ἤδη 20.000 κατοίκους. Ἡ ἰλὺς τοῦ κόλπου αὐτοῦ περιέχει τεραστίας ποσότητας μιραμπελίτου, θεικοῦ ἄλατος, βρωμίου, χλωριούχου μαγνησίου κλπ. Μέχρι τοῦ 1932, ἡ συνολικὴ παραγωγή θεικοῦ ἄλατος τοῦ Καρὰ-Μπουγκάς δὲν εἶχεν ὑπερβῆ τὰς 42.000 τόννων. Τὸ πρῶτον ἐξάμηνον τοῦ 1935 ἡ παραγωγή ἀνῆλθεν εἰς 115.000 τόννων.

Ἡ εἰσαγωγή χημικῶν προϊόντων ἠλαττώθη κατὰ πολὺ· τὸ 1933 ἀνῆλθε μόλις εἰς τὸ δέκατον τῆς εἰσαχθείσης ποσότητος κατὰ τὸ 1931. Ὅμοίως ἠλαττώθη ἡ εἰσαγωγή σιδηρούχων μεταλλευμάτων, κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, εἰς τὸ τρίτον περίπου, ἡ εἰσαγωγή χαλκοῦ εἰς τὸ τέταρτον, τῶν μηχανῶν εἰς ὀλιγότερον τοῦ ἐνὸς τρίτου, τῶν αὐτοκινήτων εἰς τὸ ἕβδομον κλπ.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς προϊούσης ἐκβιομηχανήσεως ἀπεικονίζονται καὶ ἐν τῶν ἐξαγωγῶν. Οὕτω π.χ. ἐνῶ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὰ σιδηροῦχα

μεταλλεύματα ἀπετέλουν ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα κεφάλαια τῶν εἰσαγωγῶν (1,5 ἑκατομμύριον τόννων τὸ 1931) ἀπὸ τοῦ 1935 ἐσημειώθη καὶ ἐξαγωγή αὐτῶν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ διὰ τὰς μηχανὰς ἐν γένει (1).

Ἐὰν συγκρίνωμεν τὰς στατιστικὰς τῶν τελευταίων ἐτῶν πρὸς τὰς πρὸ τοῦ πολέμου, φθάνομεν εἰς τὰς ἑξῆς συγκριτικὰς ἀναλογίας τῆς συνθέσεως τοῦ ρωσικοῦ ἔμπορίου:

Σύνθεσις τοῦ ρωσικοῦ ἔμπορίου

	Ἐξ α γ ω γ α ἰ		Ἐἰ σ α γ ω γ α ἰ	
	Γεωργικὰ προϊόντα	Βιομηχανικὰ προϊόντα	Προϊόντα καταναλώσεως	Μέσα παραγωγῆς
1909—1913	0,0	0,0	0,0	0,0
1927—1933	70	30	62	38
	28,7	71,3	10,2	89,8

Ἡ ἐκβιομηχάνησις τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἀπεικονίζεται καὶ ἐκ τῆς αὐξανούσης σπουδαιότητος τῆς βιομηχανίας εἰς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα: 25,5 0,0 τὸ 1913, 35,8 0,0 τὸ 1928 καὶ 52 0,0 τὸ 1935.

Ἡ ἰδία ἐξέλιξις διαπιστοῦται εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν ἀναλογιῶν μεταξὺ συνολικῆς παραγωγῆς τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας (ὑπολογισμένας συμφώνως πρὸς τὰς τιμὰς τοῦ 1926—1927). Ἡ παραγωγή τῆς μεγάλης βιομηχανίας ἀπετέλει τὰ 40,6 0,0 τοῦ συνόλου τῆς βιομηχανικῆς καὶ γεωργικῆς παραγωγῆς τὸ 1913, τὰ 54,5 0,0 τὸ 1919 καὶ τὰ 75 0,0 τὸ 1935(2).

1) Τὸ ἐξωτερικὸν ἔμπόριον τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἐλαττοῦται ἀπὸ τοῦ 1931, τόσον λόγῳ τῆς οικονομικῆς κρίσεως καὶ τῆς συμπίυξεως τοῦ ὄγκου τοῦ παγκοσμίου ἔμπορίου, ὅσον καὶ ἐκ τῆς καχείας ἀναπτύξεως τῆς ἐκβιομηχανήσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Ἡ τελευταία αὕτη εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, τὴν ἐλάττωσιν τῶν εἰσαγωγῶν πρῶτων ὑλῶν καὶ ὠρισμένων βιομηχανικῶν προϊόντων. Ὡς ἐκ τούτου, ἀπὸ τοῦ 1932, τὸ ἐξωτερικὸν ἔμπόριον τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. μεταβλήθη ἀπὸ παθητικὸν εἰς ἐνεργητικόν. Τὸ ἐνεργητικὸν ὑπόλοιπον ἀνῆλθεν εἰς 146,7 ἑκατομμύρια ρούβλια διὰ τὸ 1933, εἰς 185,9 ἑκατομμύρια διὰ τὸ 1934 καὶ εἰς 126 διὰ τὸ 1935.

Διὰ τὴν φύσιν τοῦ μονοπωλίου τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔμπορίου καὶ τὴν ὀργάνωσιν αὐτοῦ ἐν γένει βλ. Birmingham Bureau of Research on Russian Economic conditions: The Foreign trade of the U.S.S.R. (Memorandum No 2, 1931). S. T e i l b a u m: La politique commerciale de l'U.R.S.S. (Paris, Sirey, 1934), Rapport de Rosenholtz, Commissaire du commerce extérieur, sur le commerce extérieur de l'U.R.S.S. (30 Janvier 1935) «L'Europe Nouvelle Documentaire», 1935, No 8 καὶ A. S t o u p n i t z k y: Statut International de l'U.R.S.S. Etat commerçant (Bibliothèque d'études sur la Russie contemporaine tom. II, Paris, Pichon et Durand—Auzias, 1935).

2) La production industrielle et agricole en U.R.S.S. εἰς «L'Activité Economique» (Institut de Statistique de l'Université de Paris) 31 juillet 1936 σ. 68. Ἡ συνολικὴ παραγωγή τῆς μεγάλης βιομηχανίας κατὰ τὸ 1935, (προσωρινοὶ ἀριθμοί), ἀνῆλθε εἰς 58,8 δισεκατομμύρια ρούβλια, ἀνωτέρα τῆς ἀντιστοίχου παραγωγῆς τοῦ 1913 κατὰ 473,6 0,0, καὶ τῆς τοῦ 1928 κατὰ 271,7 0,0. Ἡ ἀναλογία

Ἡ βιομηχανικὴ πρόοδος μιᾶς χώρας ἐξαρτᾶται, συγχρόνως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὀδικοῦ καὶ τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου, ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν εὐθηνῆς κινητηρίου δυνάμεως. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἡ ῥωσικὴ προσπάθεια ἐστράφη καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Ἡ ἡλεκτροκίνησις καὶ ἡ αὔξησις τῆς κινητηρίου δυνάμεως ἦτο ἡ ἀπαραίτητος βᾶσις μιᾶς βιομηχανικῆς παραγωγῆς εἰς μεγάλην κλίμακα. Ἡ παραγωγή ἡλεκτρικῆς δυνάμεως ἠϋξήθη ἀπὸ 1945 ἑκατομμύρια ὠριαῖα KW τὸ 1913, εἰς 5.003 τὸ 1928, 10.600 τὸ 1931, 15.900 τὸ 1933, 20.520 τὸ 1934 καὶ 29.500 τὸ 1935. Ἡ συνολικὴ δύναμις τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἡλεκτρικῶν σταθμῶν ἔφθασε τὰ 6.880.000 KW τὸ 1935, εἰς αὔξησιν 626,6 ο]ο ἐν σχέσει πρὸς τὸ 1913 καὶ 361,2 ο]ο ἐν σχέσει πρὸς τὸ 1928. Ἡ συμμετοχὴ τῶν περιφερειακῶν ἡλεκτρο-σταθμῶν εἰς τὴν συνολικὴν παραγωγὴν ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας δὲν ἔπαυσεν αὐξανομένη. Ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1935, ἠϋξήσεν ἀπὸ 32,9 ο]ο εἰς 66,3 ο]ο εἰς δύναμιν καὶ ἀπὸ 40 ο]ο εἰς 75 ο]ο εἰς παραγωγὴν (1).

Πλὴν τῆς παραγωγῆς ἡλεκτρισμοῦ διὰ τοῦ ἐργοστασίου καὶ τοῦ περιφήμου φράγματος τοῦ Δνειπρογκέζ (2), ὁ ὕδροηλεκτρικὸς ἐξοπλισμὸς ἐξηπλώθη εἰς μέγα μέρος τῆς Ῥωσίας. Ἡ ἐπέκτασις τῆς ἡλεκτροκινήσεως

τῆς βαρεῖας βιομηχανίας εἰς τὸ σύνολον τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, αὐξάνει ἀδιακόπως ἀπὸ 40,7 ο]ο τὸ 1913, ἀνῆλθεν εἰς 43 ο]ο τὸ 1928 καὶ 59 ο]ο τὸ 1935. Ἡ παραγωγή, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων ἐτῶν αὐξάνει εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς βιομηχανίας. Αἱ ταχύτεραι πρόοδοι ἐσημειώθησαν εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν μηχανῶν: 164 ο]ο ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔτος 1913 καὶ 660 ο]ο μεταξύ 1928 καὶ 1934 (ἀξία παραγωγῆς τοῦ 1934: 11.442 ἑκατομμύρια ρούβλια, ἔναντι 1.735 τὸ 1928 καὶ 697 τὸ 1913, ὑπολογιζόμενα μετὰ τὰς τιμὰς 1926—27), εἰς τὴν βιομηχανίαν αὐτοκινήτων καὶ τρακτέρ: τὸ 1935 ἡ παραγωγή αὐτοκινήτων ἔφθασε τὰς 96779 ἔναντι 671 τὸ 1928 καὶ 113.568 τρακτέρ, ἔναντι 1.272 κατὰ τὰ αὐτὰ ἔτη. Τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ὑπολογιζόμενον ἐν σχέσει πρὸς τὰς τιμὰς τοῦ 1926—1927, ἀνῆλθεν ἀπὸ 21 δισεκατομμύρια ρούβλια τὸ 1913, εἰς 25 δισεκατομμύρια τὸ 1928 καὶ 65,7 δισεκατομμύρια (προσωρινοὶ ἀριθμοὶ) τὸ 1935. Εἰς διάστημα ἔτους, ἀπὸ τοῦ 1934 μέχρι τοῦ 1935, τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα ἠϋξήσε κατὰ 18,7 ο]ο.

1) L o u i s S e g a l : The Advance of Electrification; the line of future development εἰς «The Soviet Union» ἐνθ' ἀν. σελ. 18. Βλ. ἐπίσης εἰς «Banque d'État de l'U.R.S.S.»: La Banque de Crédit a long terme pour l'industrie et l'électrification de l'U.R.S.S. Moscou, février—mars 1932 σελ. 1—5.

2) Ἐὰν τὸ ἐργοστάσιον τοῦ Δνειπρογκέζ (κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς οἰκοδομήσεώς του ἐλέγετο Δνειπροστρόϊ) ἔλκυε ἰδιαίτερως τὴν προσοχὴν, εἶναι διότι ἀπετέλει ἀρχῆθεν μέρος τοῦ προγράμματος τοῦ Λένιν καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ κολοσσιαίου φράγματος τοῦ Δνειπέροσ εἶναι συνδεδεμένη ἡ σημερινὴ μορφή του μυστικισμῷ τῆς Ῥωσίας διὰ τὰ «Greatest in the World». Οὕτε διὰ τοῦ ὕψους τῆς πτώσεως αὐτοῦ τῶν 36 μέτρων, οὕτε διὰ τῆς συνολικῆς του δυνάμεως, οὕτε διὰ τῶν τεχνικῶν του δεδομένων ἀποτελεῖ παγκόσμιον ρεκόρ. Λεπτομερεῖας ἐπὶ τοῦ μηχανισμοῦ φράγματος τοῦ Δνειπέροσ βλ. εἰς H. R. Knickerbocker, ἐνθ' ἀν. κεφάλαιον XVI καὶ εἰς «Le Génie Civil»: Le barrage et la centrale électrique du Dniepr, 16 juillet 1932 καὶ Le Dniéprocombinat, 31 décembre 1932.

κατέστησε δυνατὴν τὴν μηχανοποίησιν πλείστων βιομηχανικῶν ἐργασιῶν. Σήμερον, πλεόν τῶν τριῶν τετάρτων τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. κινοῦνται δι' ἠλεκτρικῆς δυνάμεως. Σκοπὸς τῶν σχεδίων ἠλεκτροκινήσεως ὑπῆρξε διαρκῶς, διὰ τῆς κατασκευῆς σειρᾶς σταθμῶν ἐνεργείας εἰς ἄμεσον συνάφειαν μετὰ τὴν ἴδρυσιν ἢ τὴν ἀνάπτυξιν βιομηχανικῶν κέντρων, ἢ χρησιμοποίησιν τῶν τοπικῶν φυσικῶν δυνάμεων ἀντὶ τῆς ἐξ ἀποστάσεως μεταφορᾶς καυσίμων. Οἷτω, ἐπὶ πλεόν τῶν ὑδραυλικῶν δυνάμεων, τὰ κατὰ περιοχὰς τοπικὰ κοιτάσματα τύρφης προμηθεύουν 20 ο]ο τῶν καυσίμων τῆς παραγωγῆς ἠλεκτρισμοῦ καὶ τὰ τοπικὰ κοιτάσματα γαιανθράκων 30 ο]ο περίπου.

Πρὶν ἢ τελειώσωμεν τὴν περιγραφὴν τῆς νέας γεωγραφικῆς κατανομῆς καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν κυριωτέρων βιομηχανικῶν κλάδων τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., ἂς ρίψωμεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ κλάδου τῆς κλωστοῦφαντουργικῆς βιομηχανίας. Ἡ κλωστοῦφαντουργικὴ βιομηχανία τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν ἀσθενῶν σημείων τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας. Ὅπως αἱ βιομηχαναὶ διατροφῆς καὶ πολλοὶ ἄλλοι κλάδοι τῶν βιομηχανιῶν μεταποιεσέως, οὔτω καὶ ὁ κλάδος αὐτὸς τῆς ρωσικῆς βιομηχανίας δὲν ἀπέτελεσε ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας προσοχῆς κατὰ τὴν ἐκπόνησιν τῶν πενταετιῶν σχεδίων.

Ἡ καθυστέρησις εἰς τὴν παραγωγὴν ἰδίως προϊόντων ἄμεσου καταναλώσεως, ἐξηγεῖται, ἐν μέρει τουλάχιστον, ἐκ τῆς ἐπιδειχθείσης ἀδιαφορίας τῶν Σοβιέτ εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐλαφρᾶς βιομηχανίας. Ἀπὸ 24,8 δισεκατομμύρια ρούβλια τὰ ὁποῖα κατεβρόχθισεν ἡ σοβιετικὴ βιομηχανία κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου, 21,3 δισεκατομμύρια ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τῆς βαρείας βιομηχανίας καὶ μόνον 3,5 δισεκατομμύρια ρούβλια ἀπέτελεσαν τὸ μερίδιον τῆς ἐλαφρᾶς βιομηχανίας (βιομηχανία μεταποιήσεως), ἥτοι 14 ο]ο ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐπενδύσεων. Ὅς ἐξηγήσαμεν ἀνωτέρω, ἡ ἀδιαφορία αὕτη ἔναντι τῶν βιομηχανιῶν μεταποιήσεως, ἐρμηνεύεται ἐκ τῶν μεγάλων γραμμῶν τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς, ἥτις ἔτεινε πρὸ παντὸς εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ αὐτῆς ἐξοπλισμοῦ.

Ποιὰ τις μεταστροφή παρατηρεῖται ἀπὸ τοῦ 1933, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν κλωστοῦφαντουργικὴν βιομηχανίαν, μολοντί οἱ ἀριθμοὶ τῶν πενταετιῶν σχεδίων ἐκτελοῦνται μετὰ μεγάλης καθυστερήσεως. Ἡ βιομηχανία τῶν μηχανῶν δὲν δύναται νὰ ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς κλωστοῦφαντουργικῆς βιομηχανίας, τὰ δὲ ἐργοστάσια βαμβακερῶν ὑφασμάτων, ἰδίως εἰς Ἰβάνοβο—Βοσνεσένοκ, κατὰ τὸ 1935, εἶχον ἔλλειψιν πρώτων ὑλών, λόγῳ τῆς κακῆς ἐσοδείας βίμβακος τοῦ Τουρκμενιστάν (').

1) Ἡ διοίκησις τῶν τράστ τῆς βαμβακοουργίας, ἐρωτηθεῖσα ἐπὶ τῶν παρατηρουμένων ἀνελευτήτων δυσκολιῶν τῆς βιομηχανίας ταύτης, ἀπήντησεν ὅτι ἡ αἰτία τῆς παραγωγῆς δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἀνευ τῆς εἰσαγωγῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἡ παραγωγή τῆς βιομηχανίας βαμβακερῶν ὑφασμάτων ἐσημείωσε τὴν ἐξῆς πορείαν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τεσσάρων ἐτῶν 1931—1934 :

Παραγωγή βαμβακερῶν ὑφασμάτων

(εἰς ἑκατομμύρια μέτρων)

1931	2.246	1933	2.816
1932	2.534	1934	2.870

Ἡ κατανομή τῶν ἐργοστασίων βαμβακερῶν ὑφασμάτων ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγῆς εἶχεν ὡς ἐξῆς, κατὰ τὸ ἔτος 1932 :

	ἑκατομμύρια μέτρων	ο/ο
Ἐπαρχία Λένινγκραντ	117	4,6
» Μόσχας	1.262	49,8
» Ἴβανόβου	1.093	43,1
Ἕπερκαυκασία	32	1,3
Ἄλλαι περιφέρειαι	30	1,2
Σύνολον	2.534	100

Ἡ παραγωγή τῆς ἐριουργίας σημειώνει ὀπισθοδρόμησιν, κατὰ τὴν ἰδίαν χρονικὴν περίοδον, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος :

Παραγωγή μαλλίνων ὑφασμάτων

(εἰς ἑκατομμύρια μέτρων)

1931	120	1933	85,2
1932	94,6	1934	71,9

Ἡ ὀπισθοδρόμησις αὕτη τῆς σοβιετικῆς ἐριουργίας, πλὴν ἄλλων αἰτίων, ἐξηγεῖται καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως πρώτης ἕλης ὁ ἀριθμὸς αἰγῶν καὶ ἀμνῶν εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ἠλαττώθη ἀπὸ 146,7 ἑκατομμύρια κεφαλῶν τὸ 1928, εἰς 68 ἑκατομμύρια τὸ 1930 καὶ εἰς 53 τὸ 1934.

Ἡ παραγωγή λινῶν ὑφασμάτων ἀνῆλθεν εἰς 162 ἑκατομμύρια μέτρα κατὰ τὸ 1934, ἔναντι 150 ἑκατομμυρίων κατὰ τὸ 1932. Αἱ καλλιεργηθεῖσαι ἐκτάσεις λίνου ἠυξήθησαν ἀπὸ 1,02 ἑκατομμύρια ἐκτάρια τὸ 1913, εἰς 2,15 ἑκατομμύρια τὸ 1934. Ἐν τούτοις, κατὰ τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον, ἡ παραγωγή λίνου ἀνῆλθεν ἀπὸ 3,3 ἑκατομμύρια κουνιτάλια, εἰς 5,5 ἑκατομμύρια μόνον. Ἡ πτώσις αὕτη τῆς κατ' ἐκτάριον ἀποδόσεως ὀφείλεται, ὡς ὁμολογοῦν καὶ αἱ σοβιετικαὶ πηγαί, εἰς τὴν κακὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργασίας εἰς τὰ Κολχὸς καὶ τὰ Σοβχὸς.

κοβ μηχανῶν, χρωμάτων ἀκόμη δὲ καὶ βάμβακος. Αἱ παραγγελίαι μηχανῶν διὰ τὴν βαμβακοεργίαν θέλουσιν ὑπερβῆ τὰς Λ. Α. 4.000.000. Σήμερον ἡ κακὴ ποιότης τοῦ προϊόντος εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν ἐλάττωμα τῆς βιομηχανίας βαμβακερῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Βλ. Β. N i k i t i n e : Le coton en U.R.S.S. (supplément au «Bulletin Quotidien», Αὐτὸ 1934) καὶ γενικώτερον εἰς Α. F u s h m a n : The Present and Future of Soviet Light Industry εἰς «The Soviet Union» ἐνθ' ἀν. σελ. 15.

Ὁ κατωτέρω πίναξ συνοψίζει κατὰ πᾶσαν δυνατὴν ἀκρίβειαν, τὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας μεταβολὴν τῆς θέσεως τῆς Ρωσσίας εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν. Αἱ προβλέψεις διὰ τὸ ἔτος 1937 λόγῳ τῆς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους συνεχιζομένης ἀναξωγογήσεως τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας (1) καὶ δεδομένου ὅτι ἡ μὲν σοβιετικὴ βιομηχανία ἐργάζεται χρησιμοποιοῦσα τὸ μέγιστον τῆς ἀποδοτικότητος αὐτῆς, ἡ δὲ παγκόσμιος μὲ ἠλαττωμένον ρυθμὸν παραγωγῆς, θέλουν πιθανώτατα τροποποιηθῆ εἰς βάρος τῆς θέσεως τῆς Ρωσσίας.

Θέσις τῆς Ρωσσίας ἐν τῷ Κόσμῳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ ἀπόψεως βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

	1913-1928		1932	1937 (πρόβλεψις)		
	Εἰς παγκ. παραγωγὴν	Εἰς παγκ. παραγωγὴν	Εἰς εὐρωπ. παραγωγὴν	Εἰς παγκ. παραγωγὴν	Εἰς εὐρωπ. παραγωγὴν	
Σύνολον βιομηχανικῆς παραγωγῆς	—	5η	3η	2α	3η	1η
Παραγωγή ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας	15η	10η	7η	4η	2α	1η
Παραγ. ἄνθρακος	6η	6η	4η	3η	4η	3η
> πετρελαίου	2α	3η	2α	1η	2α	1η
> χάλυβος	5η	5η	5η	4η	2α	1η
> σιδήρου εἰς ράβδους	5η	6η	5η	4η	2α	1η
> χαλκοῦ	7η	9η	9η	2α	3η	1η
> ἄλουμινίου	—	—	11η	9η	2α	1η
Μηχ. κατασκευαί	4η	4η	2α	1η	2α	1η

Παραλείπομεν τὴν περαιτέρω παράθεσιν στατιστικῶν, αἵτινες θὰ ἦσαν ἐν τούτοις ἐνδιαφέρουσαι, διότι φωτίζουν ὄχι μόνον τὴν μέχρι τοῦ 1936 ταχείαν πρόοδον τῆς ἐκβιομηχανήσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Α., ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπόστασιν ἧς δέον ἀκόμη νὰ διανυθῆ πρὸς ἐκτέλεισιν τῶν τολμηρῶν ἀντιλήψεων τῶν πενταετῶν σχεδίων.

Ὅλοι σχεδὸν οἱ βιομηχανικοὶ κλάδοι τοὺς ὁποίους ἐμελετήσαμεν παρέχουν κυρίως μέσα παραγωγῆς. Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν κλωστοῦφαντουργικῶν βιομηχανιῶν, ἀπαιτεῖται ἀναδιοργάνωσις καὶ ἴδρυσις τῶν βιομηχανιῶν ἐκείνων αἵτινες θὰ παρῆγον εἰς τὸν ηὔξημένον πληθυσμὸν τῶν νέων βιομηχανικῶν κέντρων, προϊόντα καταναλώσεως. Τὰ πενταετῆ σχέδια τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ε.Σ.Σ.Α. παρέβλεψαν τοὺς καταναλωτάς

1) Βλ. Reichskredit-Gesellschaft: Das Wirtschaftsbild Deutschlands und der Welt—1. Halbjahr 1936, δημοσιευθὲν εἰς «Frankfurter Zeitung», 4 καὶ 5 Ἰουλίου 1936.

και απέβλεψιν ιδιαίτερώς εις την αύξησιν των μέσων παραγωγής. Δι' ένα πληθυσμὸν μοχθοῦντα και στερούμενον προϊόντων ἀπολύτως ἀπαραιτήτων, τὰ σχέδια ταῦτα ἀντικατοπτρίζουν ἀπλῶς την προσδοκίαν ἐνὸς ἀορίστως καλλιτέρον μέλλοντος.

VII. ΤΟ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Εἰς την ἐσπευσμένην αὐτῆς προσπάθειαν τῆς ἐκβιομηχανήσεως τῆς Ρωσσίας, ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις δὲν ἀντελήφθη κατ' ἀρχὰς την ζωτικὴν σημασίαν τοῦ προβλήματος των συγκοινωνιῶν. Χρήσιμοι ἴσως ἐν περιπτώσει πολέμου, αἱ μεγάλαι ἐκτάσεις ἀνευ μέσων συγκοινωνίας παραλύουν, ἐν καιρῷ εἰρήνης, την οικονομικὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς χώρας. Οἱ συντάκται των πεντάετων σχεδίων τὸ ἀντελήφθησαν ὅταν ἡ οἰκοδόμησις ἑκατοντάδων ἐργοστασίων και ἡ δημιουργία νέων βιομηχανικῶν κέντρων εἰς μακρυνὰς περιφερείας ἀπήτησαν μίαν ἐντατικὴν κυκλοφορίαν των ἐμπορευμάτων. Ἡ πρωτόγονος σχεδὸν κατάστασις των μεταφορῶν παρεκώλυε την ταχείαν ἐκτέλεσιν τοῦ οικονομικοῦ προγράμματος τῆς Ε.Σ.Σ.Α. Ἰδίως εἰς την ὄψησιν τῆς ἐκβιομηχανήσεως πρὸς ἀνατολάς.

Ἡ ἀχανὴς ἐπιφάνεια μιᾶς χώρας ἐκτεινομένης εἰς πλεον των 12.000 χιλιομέτρων ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς και 6.000 χιλιομέτρων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον και κατοικοῦμένης ἀπὸ 170 και πλεον ἑκατομμύρια κατοίκων, καθιστᾷ ὕλκως ἀδύνατον την κατασκευὴν ἐνὸς πυκνοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου, κατὰ τὸ παράδειγμα των μεγάλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Αἱ συνθήκαι αὐταὶ ἐπιβάλλουν την εἰς εὐρείαν κλίμακα ἀνάπτυξιν τοῦ ὀδικοῦ δικτύου και των δι' αὐτοκινήτων μεταφορῶν. Οὐχ ἦντον, και ἡ κατασκευὴ ὁδῶν εἶναι πολὺ δύσκολος και δαπανηρὰ, λόγω τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους.

Μοναδικὴν διέξοδον εἰς τὰς τραχείας αὐτὰς συνθήκας των συγκοινωνιῶν ἀποτελεῖ ἡ ὑπαρξίς ἀριθμοῦ τινός μεγάλων ποταμῶν, πλωτῶν εἰς πολλὰς χιλιάδας χιλιομέτρων και των ὁποίων ἡ χρησιμοποίησις θέλει διευκολυνθῆ εὐρύτατα διὰ τῆς σχετικῶς εὐχεροῦς διανοίξεως διωρῶν ἐπικοινωνίας.

Σήμερον ἡ Ε.Σ.Σ.Α. εἶναι σχεδὸν ἡ μόνη χώρα, ὅπου ἡ σημασία των σιδηροδρομῶν διατηρεῖ διὰ την ἐθνικὴν της οικονομίαν την ἰδίαν σπουδαιότητα την ὁποίαν εἶχε και πρὸ παγκοσμίου πολέμου. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τρεῖς αἰτίας.

Πρῶτον, εἰς την ἀχανῆ ἑκτασιν τῆς χώρας και κατὰ συνέπειαν τὰς μακρὰς διαδροὰς ἐπιβατῶν και ἐμπορευμάτων. Πράγματι, τὸ 1930 ἡ μέση διαδρομὴ των ἐπιβατῶν εἰς τοὺς ρωσικοὺς σιδηροδρόμους ἀνῆρχετο εἰς 93 χιλιόμετρα. Ἡ μέση αὐτὴ διαδρομὴ δὲν δύναται νὰ συγκριθῆ παρὰ μόνον πρὸς την μέσην διαδρομὴν ἐπιβατῶν εἰς τοὺς σιδηροδρόμους των Ἡνωμένων Πολιτειῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνῆρχετο, κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος εἰς 61 χλμ. Εἰς την δυτικὴν Εὐρώπην ἡ μέση διαδρομὴ των ἐπιβατῶν κυμαίνεται μεταξὺ 25 και 35 χλμ. Ἡ ἰδία παρατήρησις ἰσχύει διὰ την μεταφορὰν ἐμπορευμά-

των τῶν ὁποίων ἡ διαδρομὴ ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 578 χλμ. εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ἔναντι 300 χλμ. εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ 150 ἕως 190 εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην (*).

Δεύτερον, εἰς τὸν ἐλάχιστον συναγωνισμὸν τῶν δι' αὐτοκινήτων μεταφορῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐτοκινήτων, παρὰ τὴν σχετικὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας αὐτοκινήτων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παραμένει ἀσήμαντος, συγκρινόμενος πρὸς τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς σοβιετικῆς Ἐνώσεως. Ἐπὶ πλεόν, ἡ κακὴ κατάστασις τῶν ὁδῶν καὶ αἱ δυσκολίαι τῆς κατασκευῆς νέων τοιούτων, ἀπομακρύνει τὰς πιθανότητας ἐπιφόβου τινὸς συναγωνισμοῦ.

Τέλος, εἰς τὴν δομικότητα τοῦ ρωσικοῦ κλίματος, λόγῳ τῆς ὁποίας τὸ μεγαλειότερον μέρος τῆς χώρας καλύπτεται ὑπὸ πυκνοῦ στρώματος χιόνος ἐπὶ πέντε μῆνας τοῦ ἔτους. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μακρῆς αὐτῆς περιόδου τοῦ χειμῶνος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀκριβῶς ἡ κίνησις τῶν μεταφορῶν εἶναι πάντοτε μεγαλειτέρα, ὁ σιδηρόδρομος εἶναι σχεδὸν τὸ μόνον μέσον συγκοινωνίας ὁπωσδήποτε ταχείας καὶ οἰκονομικῆς.

Ἐν τούτοις, εἰς τὴν γενικὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. οἱ σιδηρόδρομοι ἀκριβῶς παρουσιάζουν βραδείαν ἐξέλιξιν καὶ ἀποτελοῦν, κατὰ τὴν γενικὴν ὁμολογίαν τῶν ρωσικῶν πηγῶν, τὸ ἀσθενέστερον σημεῖον τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας. Παρὰ τὴν ἐπένδυσιν μεγάλων κεφαλαίων καὶ τὰς καταβληθείσας, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1932, προσπαθείας, αἱ μεταφοραὶ δὲν δύνανται νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν αὔξοντα ρυθμὸν τῆς βιομηχανικῆς καὶ γεωργικῆς παραγωγῆς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων ἑτῶν παρεδόθησαν πρὸς ἐκμετάλλευσιν 2.281 χλμ. τὸ 1930, 541 τὸ 1931, 559 τὸ 1932 καὶ 351 χλμ. τὸ 1933, ἦτοι 3547 χλμ. διὰ τὰ τέσσαρα ἔτη ἢ 887 χλμ. σιδηροδρομικῶν γραμμῶν κατὰ μέσον ἐτήσιον ὄρον. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι λίαν πενιχρός, δεδομένου ὅτι ὁ μέσος ἐτήσιος ὄρος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν αἴτινες παρεδόθησαν εἰς κοινὴν χρῆσιν κατὰ τὴν περίοδον 1890—1910 ἦτο 1700 χλμ. Ἐκ τῶν 3547 χλμ. κατασκευασθεισῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῆς τετραετίας 1930—1934, τὰ 800 χλμ. εἶχον ἀρχίσει κατασκευαζόμενα πρὸ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν, ἡ αὔξησις ἦτο μεγαλειτέρα κατὰ τὸ 1930 ἀπὸ τὸ σύνολον τῆς αὔξεσεως τῶν ἐπομένων τριῶν ἑτῶν. Τὸ γεγονός τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν κατὰ τὸ 1930 παράδοσιν εἰς κοινὴν χρῆσιν τοῦ σιδηροδρόμου «Τουρκσίμπ», ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν περιοχῶν τὰς ὁποίας ἤνωσε : Τουρκμενιστάν—Σιβηρία. Τὸ μῆκος τοῦ παραδοθέντος τμήματος τῆς γραμμῆς ταύτης ἀνῆρχετο εἰς 1442 χλμ. (*).

1) P. Kandaouoff: Le développement du réseau ferré et de son trafic de voyageurs en Russie εἰς «Le Génie Civil», Deuxième Semestre, 1934, σελ. 268.

2) Ὁ Τουρκσίμπ ἔχει συνολικὸν μῆκος 2519 χλμ. καὶ διασχίζει τὸ Νοβοσιμπίρσκ καὶ τὸ Ἄργυ, τὴν Σιβηρίαν, τὸ Καζακιστάν καὶ τὸ βόρειον μέρος τῆς

Εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ παγκοσμίου πολέμου, τὸ μῆκος τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου τῆς Ρωσσίας δὲν ὑπερέβαινε τὰς 63.000 χιλιόμετρα. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου τὸ μῆκος τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου μόλις εἶχε φθάσει τὰ 76.900 χλμ. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1924 τὸ συνολικὸν μῆκος τοῦ δικτύου ἀνῆρχετο εἰς 83.200 χλμ. Συμφώνως πρὸς τὸ δεύτερον πενταετὲς σχέδιον, εἰς τὸ τέλος τοῦ 1937 τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον ὀφείλει νὰ φθάσῃ τὰ 94.000 χλμ., ὅπερ ἀσφαλῶς δὲν εἶναι πραγματοποιήσιμον.

Ἡ μεγαλειτέρα προσπάθεια κατασκευῆς σιδηροδρομικῶν γραμμῶν στρέφεται, ὡς εἶναι φυσικόν, πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ τὰ νέα βιομηχανικὰ κέντρα, ἰδίως τὸ σύμπλεγμα Οὐραλίων—Κουζνέτσκ, διότι μόνον αἱ διὰ σιδηροδρόμων μεταφοραὶ προσαρμύζονται εἰς τὰς κλιματικὰς συνθήκας τῆς σοβιετικῆς Ἀσίας. Τὸ συνολικὸν μῆκος τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῆς σοβιετικῆς Ἀσίας ἀνῆρχετο εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1935 εἰς 22.664 χλμ. Ἡ κυριωτέρα γραμμὴ, ὁ ὑπερ-σιβηρικὸς σιδηρόδρομος, ἔχει μῆκος 9967 χλμ. ἀπὸ Τσελιαμπίνσκ μέχρι Καμπαρόβσκ, διερχόμενος ἀπὸ τὸ Ὄμοσκ καὶ τὴν Ἰρκούτσκιην. Ὁ σιδηροδρόμος διανύει τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ Μόσχας μέχρι Ἰρκούτσκιης εἰς 121 ὥρας καὶ ἀπὸ Μόσχας μέχρι Βλαδιβοστόκ εἰς 225 ὥρας. Πελοῦσιθμοὶ διακλαδώσεις ἐνώνουν τὴν κυρίαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν τῆς Σιβηρίας μὲ τὰ βιομηχανικὰ κέντρα καὶ τὰς σπουδαιότερας πόλεις, ὅπως τὸ Τόμοσκ.

Αἱ προσεχεῖς κατασκευαὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, αἵτινες θὰ ἐκτελεσθοῦν διὰ λόγους στρατιωτικούς, θὰ εἶναι ἀπ' ἐνός μὲν μία νέα διακλάδωσις πρὸς τὴν Μογγολίαν, ἀναχωροῦσα ἐκ Μινουσσίνσκ, ἀπ' ἐτέρου δὲ ἡ σύνδεσις τῆς Σιβηρίας μὲ τὴν Δύσιν, λόγω τῆς ἀνεπαρκείας τῶν σημερινῶν γραμμῶν Ὄμοσκ—Τσελιαμπίνσκ καὶ Ὄμοσκ—Τιούμεν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατασκευὴν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν χαρακτηρὸς καθαρῶς βιομηχανικοῦ, προβλέπεται ἡ προσεχὴς σύνδεσις Ρίντερ—Ρούμπτζκοβαν ὡς καὶ ἄλλων βιομηχανικῶν κέντρων, ἡ ἐπέκτασις διακλαδώσεων τοῦ Τουρκσίμπ πρὸς καλλιτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν καὶ τὴν εἰς σιτηρὰ τροφοδότησιν τῆς βαμβακοπαραγωγοῦ κεντρικῆς Ἀσίας, ἡ τροφοδότησις τῆς βιομηχανικῆς περιφερείας τοῦ Κουζνέτσκ κλπ. Ἄλλαι «ἐσωτερικαί» σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ προβλέπονται καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἐποικισμοῦ. Οὕτω ἀποπερατοῦται ἡ γραμμὴ Τόμοσκ—Γενισσέϊσκ, πρὸς ἀξιοποίησιν τῆς δασικῆς μάζης τῆς περιφερείας τοῦ ποταμοῦ Ἀνγκάρα.

Κιργηζίας, ὑποδιαιρεῖται δὲ εἰς τρεῖς διακλαδώσεις: Νοβοσιμπίρσκ—Σεμπαλατίνσκ (653 χλμ.), Σεμπαλατίνσκ—Λουγκοβιάια (1142 χλμ.) καὶ Λουγκοβιάια—Ἄρως (424 χλμ.). Τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον τῆς κεντρικῆς Ἀσίας περιλαμβάνει, κλῆν τοῦ Τουρκσίμπ, τὴν γραμμὴν Ὁρενμπουργκ—Τάσκεντ (1851 χλμ.) καὶ τὴν γραμμὴν κεντρικῆς Ἀσίας (Ἰπέρ-Κασπίαν: 1864 χλμ. ἀπὸ τοῦ Τάσκεντ εἰς Κρασνοβόντον, κλῆν τῶν προεκτάσεων)

Εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου ἡ ἀνεπάρκεια τῶν ρωσικῶν σιδηροδρόμων, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἦτο τόσον καταφανὴς ὥστε ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων εἶχε σχεδὸν παραλύσει (1). Εἰς τὸ 17ον Συνέδριον τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος (1934) ἐγένετο εὐρυτάτη συζήτησις ἐπὶ τοῦ σιδηροδρομικοῦ προβλήματος ἀνευ πραγματικοῦ τινοῦ ἀποτελέσματος. Ἐκτοτε ἡ ὀργάνωσις τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν ἐβελτιώθη. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1935, ὁ μέσος ἀριθμὸς τῶν φορτωνομένων σιδηροδρομικῶν ἀμαξῶν ἀνῆλθε εἰς 74.600, ἔναντι 51.800—54.300 κατὰ τὴν περίοδον Ἰανουαρίου—Δεκεμβρίου 1934. Συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τοῦ 1936, ἀπὸ 399 ἑκατομμύρια τόννων μεταφερθέντων ἐμπορευμάτων κατὰ τὸ 1935 (259 δισεκατομμύρια χιλιμετρικῶν τόννων), αἱ σιδηροδρομικαὶ μεταφοραὶ, δέον νὰ ἀνέλθουν εἰς 457 ἑκατομμύρια τόννων (299 δισεκατομμύρια χιλιμετρικῶν τόννων) αὐξάνουσαι οὕτω κατὰ 16 ο/ο.

Ἡ πρόβλεψις τῆς αὐξήσεως τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν, βασίζεται εὐρύτατα εἰς τὴν προεξοφλουμένην ἀνάπτυξιν τῆς «στακανοβιστικῆς» κινήσεως καὶ τὴν αὔξησιν τῆς ἀτομικῆς ἀποδόσεως, ἄρα τὸν ὑποβιβασμὸν τῶν τιμῶν κόστους. Ἦδη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1936 οἱ σιδηροδρομικοὶ «στακανοβισταὶ» κατόρθωσαν νὰ φορτώσουν 80.000 σιδηροδρομικὰς ἀμάξας. Παράλληλως πρὸς τὴν αὔξησιν τῆς ἀτομικῆς ἀποδόσεως—ἣτις δὲν δύναται νὰ εἶναι σταθερὰ—ἡ σοβιετικὴ κυβέρνηση ἔχει ὡς πρόγραμμα τὴν εἰς εὐρείαν κλίμακα ἐπισκευὴν ἢ ἀνανέωσιν τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ τοῦ σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ καὶ τὴν δημιουργίαν νέων γραμμῶν 5.000 περίπου χιλιομέτρων διὰ τὸ ἔτος 1936 (2).

Ὁ ἀριθμὸς τῶν κυκλοφορούντων σιδηροδρομικῶν συρμῶν αὐξάνει ἀπὸ τοῦ 1929 ἀδιακόπως, ἰδίως τῶν πρὸς τὰ Οὐράλια καὶ τὴν Σιβηρίαν. Οὕτω, ἐνῶ ἡ γενικὴ κυκλοφορία προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων κατὰ τὸ 1933 ἦτο κατὰ 65 ο/ο ἀνωτέρα τῆς τοῦ ἔτους 1930, ἡ αὔξησις τῆς κυκλοφορίας ταύτης ἀνῆλθε εἰς 80 ο/ο διὰ τὰς ἀνατολικὰς γραμμάς, 103 ο/ο διὰ τὴν δυτικὴν Σιβηρίαν καὶ 196 ο/ο διὰ τὸ Καζακιστάν. Ἡ γραμμὴ Νοβοσιμπίρσκ—Ὀμσκ μετέφερε κατὰ τὸ 1934 ἑξαπλάσιον ὄγκον προϊόντων ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ 1914.

1) Σωροὶ ἐμπορευμάτων ἀνέμενον ἐπὶ μῆνας τὴν μεταφορὰν των. Λόγω τῆς κακῆς κατασκευῆς τῶν γραμμῶν καὶ τοῦ σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ, ἡ ἐμπορικὴ ταχύτης τῶν σιδηροδρομικῶν συρμῶν εἶχε κατέλθει εἰς 4 1/2 χλμ. τὴν ὥραν. Βλ. λεπτομερείας εἰς André Pierre: Les transports en U.R.S.S. «Le Temps», 10 juillet 1934.

2) Διὰ τὸ 1936 προβλέπεται ἡ ἀνανέωσις τῶν γραμμῶν Μόσχας—Ντόνμπας, Ντόνμπας—Κριβόϊ Ρόγκ καὶ τῶν γραμμῶν τῶν Οὐραλίων. Ἐπίσης ἡ ἐπισκευὴ 30.000 χλμ. σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ ἡ ἀντικατάστασις 3.000 χλμ. σιδηροδρομικῶν στρωτήρων, ἡ κατασκευὴ 30.000 βαγονίων καὶ 1300 ἀτμομηχανῶν, ἡ ἐπισκευὴ καὶ ὁ δι' αὐτομάτου τροχολέθης ἐφοδιασμὸς ὄλων τῶν ἀμαξῶν, ἡ ἠλεκτροκίνησις 3.500 χλμ. κλπ. Βλ. λεπτομερῆ περιγραφὴν εἰς Pierre Berland: Les transports soviétiques. «Le Temps», 23 juin 1936.

Ἡ ἀνάλυσις τοῦ ὄγκου τῶν μεταφορῶν διὰ σιδηροδρόμων, δὲν ἀπεικονίζει μόνον τὸν πρὸς ἀνατολὰς προσανατολισμὸν τῆς ρωσικῆς βιομηχανίας, ἀλλὰ καὶ δεικνύει σαφῶς τὴν προϊούσαν τῆς χώρας ἐκβιομηχάνησιν. Τὰ μεταφερθέντα βιομηχανικὰ προϊόντα ἀπετέλουν, τὸ 1929, τὰ 3/4 τοῦ συνόλου τῶν μεταφορῶν. Τὸ 1934 εἶχον ὑπερβῆ τὰ 4/5; ἡ μεταφορὰ μετὰλλων, πετρελαίου καὶ πετρελαιοειδῶν ἐδιπλασιάσθη, ἢ τῶν μηχανῶν ἐτριπλασιάσθη.

Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν βελτίωσιν τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν καὶ τὴν σημαντικὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φορτωθέντων βαγονίων, τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον τῆς Ε.Σ.Σ.Α. εἶναι ἀνεπαρκές διὰ τὴν κανονικὴν κυκλοφορίαν τοῦ αὔξανόμενου ὄγκου τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Εἶναι σχεδὸν βέβαιον ὅτι ἔλλειψαι συμπληρωματικῶν γραμμῶν ἢ ὑπὲρ ὠρισμένον μέτρον αὔξεις τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς θὰ ἦτο ματαίαι· αἱ συνέπειαι τῆς ἐπιῆτη παραμελήσεως τοῦ κλάδου τῶν μεταφορῶν θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ εἶναι αἰσθηταὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον.

Αἱ μεταφοραὶ διὰ τῶν ποταμῶν καὶ διωρύγων εὐρίσκονται εἰς ἀρχέγονον κατάστασιν, μὴ ἐξυπηρετοῦσαι παρὰ ἐλάχιστα τὸν οἰκονομικὸν ὄργανισμὸν τῆς Ε.Σ.Σ.Α. Ἡ ὑποτίμησις αὕτη τῆς ἀξίας τῆς ποταμοπλοίας εἶναι τουλάχιστον ἀντιοικονομική, διότι αἱ μεταφοραὶ διὰ ποταμῶν εἶναι κατὰ πολὺ εὐθηνότεραι τῶν διὰ σιδηροδρόμων, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ προϊόντα μάζης ὡς ἡ ξυλεία καὶ ἡ νάφθα. Ἐξ ἄλλου, οἱ ποταμοὶ εἰς τὴν ἀσιατικὴν Ρωσσίαν ἀποτελοῦν συχνὰ καὶ τὰ μοναδικὰ μέσα συγκοινωνίας—ἡ διεῖσδυσις τῶν Ρώσων εἰς τὴν Ἀσίαν ἐγένετο κυρίως διὰ τῶν ποταμίων ὁδῶν—. Τὸ γεγονός τοῦτο, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν στροφὴν τῆς ρωσικῆς βιομηχανίας πρὸς τὴν Ἀσίαν, μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὴν μελέτην τῶν ποταμίων μεταφορῶν τῆς ἀσιατικῆς Ρωσσίας.

Τὸ συνολικὸν μῆκος τοῦ δικτύου ποταμῶν, διωρύγων καὶ λιμνῶν τῆς ἀσιατικῆς Ρωσσίας ἀνέρχεται εἰς 138.900 χλμ. ἐξ ὧν 103.729 χλμ. ἀνήκουν εἰς τὴν λεκάνην τοῦ βορείου παγωμένου Ὠκεανοῦ· 31.714 χλμ. εἶναι κατάλληλα μόνον διὰ πλοίαρκα, 48.139 διὰ ποταμόπλοια κανονικοῦ μεγέθους καὶ 34.253 δι' ἀτιμόπλοια. Τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα ἑνὸς τοιούτου ὑδατίνου δικτύου μεταφορῶν ἐλαττοῦνται σημαντικῶς λόγῳ τοῦ κλίματος. Πράγματι, οἱ ποταμοὶ τῆς Σιβηρίας μένουσιν παγωμένοι ἐπὶ 6 μῆνας τοῦ ἔτους περίπου. Ἐκτὸς τούτου, ἡ ποταμοπλοία παρεμποδίζεται ὑπὸ τῆς ὀμίχλης καὶ τοῦ ἀτάκτου τῆς στάθμης τῶν ὑδάτων (1).

Τὸ ποτάμιον σύστημα τοῦ Ὀμπ ἔχει μῆκος 16.841 χλμ. πλωτῶν ἐπὶ 170 ἡμέρας τοῦ ἔτους (ἐπὶ συνόλου 43.000 χλμ.). Ὁ παραπόταμος τοῦ

1) Οἱ ποταμοὶ τῆς Σιβηρίας εἶναι περισσότερον κατάλληλοι διὰ τὴν ποταμοπλοίαν κατὰ τοὺς μῆνας Μάϊον καὶ Ἰούνιον. Τὸ θέρος τὰ ὕδατα τῶν ὀλιγοστεύον, ἐξαιρέσει τοῦ ποταμοῦ Ἀμούρ. Εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς διαβάσεώς των τὸ ρεῦμά των εἶναι πολὺ ἰσχυρὸν, ἐνῶ εἰς τὰς πεδιάδας ὑπάρχει πλῆθος ὑφάλων.

Ἄμπ ὅστις διασχίζει τὰ γαιανθρακοφόρα κοιτάσματα τοῦ Κουζνέτσκ, ὀνόματι Τόμ, θὰ ἠδύνατο διὰ καταλλήλων ἔργων καὶ ὑδροφρακτῶν νὰ ἀποτελέσῃ πολύτιμον σύνδεσμον μεταξὺ τοῦ αὐξανούσης σπουδαιότητος βιομηχανικοῦ κέντρου τοῦ Κουζνέτσκ καὶ τῶν μεταλλείων σιδήρου τῶν Οὐραλίων. Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος Οὐραλίων—Κουζνέτσκ (σιδηρος καὶ ἄνθραξ εἰς μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν) δύναται νὰ ἐξευρεθῇ διὰ καταλλήλων ἔργων ἐπὶ τοῦ Ἰρτυτς, τοῦ σπουδαιότερου παραποτάμου τοῦ Ἄμπ καὶ τοῦ Τομπόλ.

Ὁ Γενισσέϊ καὶ οἱ παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι πλωτοὶ εἰς μῆκος 8.984 χλμ. Αἱ μεταφοραὶ ἐντοπίζονται κυρίως μεταξὺ Γενισσέϊσκ καὶ Κρασνογιάρσκ, ἐπὶ τοῦ Ὑπερσιβηρικοῦ. Ὁ ποταμὸς Ἀνγκάρα ἐνώνει τὸν Γενισσέϊ μὲ τὴν λίμνην τῆς Βαϊκάλης ἀλλὰ εἰς δύο σημεῖα ὁ Ἀνγκάρα εἶναι ἀδιάβατος. Ἡ λίμνη τῆς Βαϊκάλης, ἣς ἔχει ἐπιφάνειαν 33.000 τετραγωνικῶν χλμ. (κατὰ μῆκος ἐκτείνεται ἐπὶ 673 χλμ.), χρησιμεύει ὡς ἐνωτικὸν σημεῖον τοῦ Ἀνγκάρα καὶ τοῦ ποταμοῦ Σελένγκα, ὅστις πηγάζων ἐκ τῆς Μογγολίας ἐκβάλλει εἰς τὴν Βαϊκάλην, ἐξασφαλίζων τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Μογγολίαν.

Τὸ ποτάμιον σύστημα τοῦ Λένα, πλωτὸν εἰς μῆκος 9.041 χλμ., ἐξυπηρετεῖ διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀλντάν, ὅστις διασχίζει τὴν Ἰακουτίαν εἰς μῆκος 2.300 χλμ., τὴν βιομηχανίαν τοῦ χρυσοῦ καὶ τὸ ἐμπόριον γουναρικῶν. Διὰ τοῦ ποταμίου συστήματος τοῦ Ἀμούρ, πλωτοῦ ἐπὶ 8.227 χλμ., μετεφέρθησαν κατὰ τὸ 1930 πλεόν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου τόννων ἐμπορευμάτων (κυρίως ξυλεία) ἔναντι 510.000 κατὰ τὸ 1928. Ἡ κίνησις τοῦ ποταμίου συμπλέγματος Ἄμπ—Ἰρτυτς ἀνῆλθε τὸ 1930 εἰς 6,2 ἑκατομμύρια τόννων ἐξ ὧν 5,5 ἑκατομμύρια τόννων ξυλείας, ἔναντι 3,5 καὶ 2,8 κατὰ τὸ 1928. Ἡ λίμνη ἢ θάλασσα τοῦ Ἀράλ, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 67.800 τετραγωνικῶν χλμ., ἐξάγει διὰ τῆς περιφερείας ἧτις τὴν περιβάλλει περὶ τὰς 16.000 τόννων προϊόντα ἀλιείας. Οἱ ποταμοὶ Ἀμού—Νταριά καὶ Σὺρ—Νταριά, οἱ ὁποῖοι ἐκβάλλουν εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Ἀράλ, δὲν εἶναι πάντοτε κατάλληλοι διὰ τὴν ποταμοπλοίαν, αἱ δὲ μεταφοραὶ ἐκτελοῦνται συνήθως διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὀρενμπουργκ—Τάσκεντ. Ἡ λίμνη τοῦ Μπαλκάς, ἐκτεινομένη εἰς μῆκος ἐπὶ 607 χλμ. καὶ ἔχουσα ἐπιφάνειαν 16.500 τετρ. χλμ. χρησιμεύει διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν, μέσῳ τοῦ ποταμοῦ Ἰλι, μὲ τὴν Κίναν καὶ τὰ κοιτάσματα χαλκοῦ τῆς περιοχῆς ταύτης. Ἡ κίνησις τῆς Κασπίας θαλάσσης, περιοριζομένη οὐσιαστικῶς εἰς τὴν γραμμὴν Κρασνοβότσκ—Βακοῦ, θῆλει αὐξήσει σημαντικώτατα διὰ ἀποπερατωθῆ ἢ κατασκευῆ τοῦ Ὑπερπερσικοῦ σιδηροδρόμου.

Τὸ σύνολον τῶν διὰ τοῦ συμπλέγματος ποταμῶν καὶ διωρῶν κατὰ τὸ 1935 μεταφερθέντων προϊόντων, ἀνῆλθε εἰς 65,3 ἑκατομμύρια τόννων. Τὸ ποσοστὸν τῶν μεταφερθέντων σιτηρῶν ἀνῆλθε, κατὰ τὸ 1932, εἰς 9,7 ο/ο ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν μεταφορῶν σιτηρῶν. Ἡ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη αὐξήσις τοῦ ποσοστοῦ τούτου, παρὰ τὰς προβλέψεις τοῦ δευτέρου πενταετοῦς σχεδίου, ὑπῆρξεν ἀσήμαντος. Ἡ ἰδία παρατήρησις ἰσχύει καὶ διὰ τὰς μεταφο-

ράς νάφθης διὰ τῆς ὑδατίνης ὁδοῦ, αἵτινες ἀνῆλθον τὸ 1932 εἰς 30,4 ο/ο ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν μεταφορῶν νάφθης τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.

Ἀξιοσημεῖωτος πραγματοποίησις τῶν πενταετῶν σχεδίων εἶνε ἡ ἀποπεράτωσις τῆς διώρυγος ἣτις ἐνώνει τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν μετὰ τὴν Λευκὴν θάλασσαν τοῦ ὕβρορειοῦ παγωμένου Ὠκεανοῦ, διὰ μέσου τῶν λιμνῶν Ὀνέγκα καὶ Λαντόγκα. Ἡ διώρυξ αὕτη, μήκους 227 χλμ., ἐλαττώνει τὴν ἀπόστασιν Λένινγκραντ—Ἀρχαγγέλου, ἀποφευγομένου τοῦ κύκλου Φινλανδίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, ἀπὸ 4,544 χλμ. εἰς 1.080. Τὸ 1934 μετεφέρθησαν διὰ τῆς διώρυγος 1.300.000 τόννοι ἐμπορευμάτων. Ἡ κατασκευὴ τῆς διώρυγος ταύτης ἐξυπηρετεῖ τὸ βιομηχανικὸν κέντρον τοῦ Κιμπινογκόρσκ, εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Κόλα καὶ διευκολύνει τὴν βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν δασῶν τῆς Καρελίας (1).

Ἡ διώρυξ Βαλτικῆς—Λευκῆς θαλάσσης δὲν εἶναι παρὰ μέρος ἐνὸς γιγαντιαίου προγράμματος: τῆς διὰ τῆς διευθετήσεως τοῦ Βόλγα ἐνώσεως τῆς Βαλτικῆς μετὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν. Ὁ Βόλγας εἶναι ὁ μεγαλειότερος ποταμὸς τῆς Εὐρώπης (3.694 χλμ.)· πλωτὸς εἰς μήκος 3.400 χλμ. ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν τῶν ὑδατίνων ὁδῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὸ λεκανοπέδιον αὐτοῦ διαβιοῦν τὰ 37 ο/ο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσσίας. Τὸ ἥμισυ τῆς διὰ ποταμῶν μεταφερομένης ποσότητος προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων καὶ τὸ ἔβδομον τοῦ συνολικοῦ ὄγκου τῶν μεταφορῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. διεξίγεται διὰ τοῦ Βόλγα. Ἐκ τούτου ἐπεταί, ὅτι ὁ Βόλγας ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς κυρίους παράγοντας τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς Ρωσσίας. Αἱ ἐργασίαι τῆς διευθετήσεως αὐτοῦ διὰ τὴν ποταμοπλοίαν, τὴν ἄρδευσιν καὶ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1933. Ἡ ἀποπεράτωσις τῆς διανοιγομένης διώρυγος Βόλγα—Μόσκβα προβλέπεται διὰ τὸ τέλος τοῦ 1937, ὑπολογίζεται δὲ ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ συνόλου τοῦ προγράμματος Βαλτικῆς—Κασπίας, πλην τῆς κολοσσιαίας δαπάνης, ἀπαιτεῖ χρονικὸν διάστημα τουλάχιστον μιᾶς δεκαπενταετίας. Ἡ πραγματοποίησις του θὰ ἐπέφερε μεγάλας μεταβολὰς ἐπὶ ὅλης τῆς ἀγροτικῆς καὶ βιομηχανικῆς οἰκονομίας τῆς Ρωσσίας, ἰδιαίτερος δὲ τῶν πρὸς τὰ ἀνατολικά καὶ νοτιο-ἀνατολικά περιφερειῶν (2).

1) Le canal mer Blanche-Baltique: «Le Mois», No 40 σελ. 127—136. Ἡ ἰδέα τῆς κατασκευῆς διώρυγος ἐνώσεως τὴν Βαλτικὴν μετὰ τὴν Λευκὴν θάλασσαν χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Αἱ ἐργασίαι τῆς διανοίξεως τῆς διώρυγος ἤρχισαν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας του καὶ ἐσυνεχίσθησαν μετὰ τὸν βραδὸν ρυθμὸν, ὥστε τρεῖς αἰῶνας ἀργότερον ἢ διώρυξ εἶχε φθάσει ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς εἰς τὴν λίμνην Ὀνέγκα. Ἡ ἀποπεράτωσις τῆς διώρυγος ἐντὸς διετίας ἐγένετο διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐργασίας, ὑπὸ σκληροτάτης συνθήκας, 20.000 περίπου πολιτικῶν καταδικῶν καὶ ἐξορίστων κουλάκων. Βλ. ἐπὶ τοῦ ἀπανθρώπου τούτου συστήματος τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος: εἰς L. Barzini: U.R.S.S. L'impero del lavoro forzato (Milano, Hoepli, 1935).

2) Βλ. ἀπτομερῶς Le projet d'aménagement de la Volga, en Russie: «Le Génie Civil», deuxième semestre, 1935 σελ. 595.

Μεγάλας προσπαθείας καταβάλλει ἡ Ρωσσία ὅπως προωθήσῃ τὴν ναυτιλίαν εἰς τὸν βόρειον παγωμένον Ὀκεανόν. Ἐπὶ τοῦ Γενισοσί, εἰς ἀπόστασιν 400 χλμ. ἀπὸ τοῦ Ὀκεανοῦ, ἐκτίσθη ὁ λιμὴν Ἰγκάρκα καὶ αἱ ἐξερευνητικαὶ ἀποστολαὶ διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλην. Διὰ τοῦ συστηματικοῦ ἐποικισμοῦ ἐλπίζεται ὅτι τὰ μεταλλεῖα, ἡ ἀλιεῖα, ἡ θήρα κλπ. θέλουν ἀναπτυχθῆ συντόμως. Τὸ μέγα ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν βορείων περιοχῶν τῆς Σιβηρίας παραμένει ἡ πῆξις τῶν ἐκβολῶν τῶν μεγάλων ποταμῶν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ἰουνίου. Αἱ συγκοινωνίαι ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ διεξάγονται κυρίως διὰ τοῦ Βλαδιβοστόκ καὶ τοῦ Νικολαίεφσκ. Ζωηρὰν ἐμπορικὴν κίνησιν ἔχει καὶ ὁ λιμὴν τῆς Σαχαλίνης Ἀλεξαντρόφσκ.

Ἡ πρόοδος καὶ τῶν ποταμίων καὶ τῶν θαλασσιῶν συγκοινωνιῶν καὶ μεταφορῶν παρακωλύεται ἀπὸ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ναυτιλίας. Συμφῶνως πρὸς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς «Journal de la Marine Marchande» κατὰ τὸ ἔτος 1935, 96 ο/ο τῶν ρωσικῶν ἐξαγωγῶν καὶ εἰσαγωγῶν ἐγένοντο διὰ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ, ἔναντι 71 ο/ο κατὰ τὸ ἔτος 1913. Ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναδιοργανώσῃ καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν ναυτιλίαν(1).

1) Ἡ σύνθεσις τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. μετὰ τῶν ξένων χωρῶν δὲν ὑπέστη ἀξιόλογον μεταβολὴν ἐκ τῆς ἀκολουθουμένης πολιτικῆς τῆς ἐκβιομηχανίσεως. Τὸ ρωσικὸν ἐμπόριον βασιζέται εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν πρώτων ὑλῶν ἢ ἡμικατεργασμένων προϊόντων ἔναντι κατεργασμένων προϊόντων τὰ ὅποια ἡ χώρα δὲν δύναται ἀκόμη νὰ παράγῃ. Ἡ πληρωμὴ τῶν ρωσικῶν ἀγορῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὴν ἐξαγωγὴν. Αἱ ρωσικαὶ ἐξαγωγαὶ ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ προϊόντα καταλαμβάνοντα πολὺν χῶρον ἕνεκα τούτου ἢ μεταφορὰ τῶν ἀπαιτεῖ εὐθιγὰς τιμὰς ναύλων. Εἶναι κατὰ συνέπειαν προφανές, διὰ τὴν Ε.Σ.Σ.Δ., ἡ ἀνάγκη ὅπως ἀναπτύξῃ τὰς διὰ θαλάσσης μεταφορὰς. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν προέχουσαν θέσιν τῶν προϊόντων τούτων εἰς τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς χώρας :

Κυριώτεραι ἐξαγωγαὶ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. κατὰ τὸ 1938

(εἰς ἑκατομύρια ρούβλια)

Σίτος καὶ ἄλλα σιτηρὰ	45,6	ἢτοι	9,2 ο/ο	τοῦ	συνόλου	τῶν	ἐξαγωγῶν
Ξυλεία καὶ δασικὰ προϊόντα	86,7	>	17,5 ο/ο	>	>	>	>
Πετρέλαιον	75,6	>	15,2 ο/ο	>	>	>	>
Ἀκατέργαστα μέταλλα	39,6	>	8,0 ο/ο	>	>	>	>

Τὸ σύγαλον τῶν τεσσάρων τούτων στοιχείων ἀποτελεῖ τὸ ἡμισυ τοῦ συνόλου τῶν ἐξαγωγῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν, τὸ κόστος μεταφορᾶς εἶνε σημεῖοδαίος παράγων τῆς τιμῆς πωλήσεως. Ὁ ρόλος τῶν τιμῶν κόστους δὲν εἶναι εἰς τὴν σοβιετικὴν οἰκονομίαν τόσον σημαντικὸς ὅσον εἰς τὰς κεφαλαιοκρατικὰς χώρας, Αἱ μέθοδοι τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖ ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις, ἐπέτρεπον ὅπως ἡ τιμὴ ἐξαγωγῆς κατὰ τόννον ξυλείας καθορίζεται, τὸ 1930, 66 ο/ο κάτω τῆς μεσησ. τιμῆς κόστους τῶν ἄλλων ἐξαγωγικῶν χωρῶν. Ἡ πτώσις τῶν τιμῶν τῶν πρώτων ὑλῶν, ἦτις ἐδίε καὶ τὴν ἐργασίαν καὶ τὸ πετρέλαιον, ἐλαττώνουσα τὰ κέρδη τῆς σοβιετικῆς κυβερνήσεως ἐκ τῆς καλήσεως τῶν προϊόντων τούτων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καθιστᾷ περισσότερον ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην ὅπως ὀργανωθῶν εὐθιγὰ θαλάσσια μεταφορὰ.

Πρὸ τοῦ πολέμου, ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία τῆς Ρωσσίας κατεῖχε, μὲ 1.054.000 τόννους, τὴν 11ην θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον ναυτιλίαν. Ἐνῶ μεταξὺ τοῦ 1914 καὶ τοῦ 1932, ἡ παγκόσμιος ἐμπορικὴ ναυτιλία ἠϋξανε εἰς χωρητικότητα κατὰ 43 0/0, ἡ σοβιετικὴ ναυτιλία, πτωχοτάτη εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Ν.Ε.Π. (339.000 τόννοι) ἀνήρχετο τὸ 1932 εἰς 685.000 τόννους (0,9 0/0 τῆς παγκοσμίου ναυτιλίας ἔναντι 2,1 0/0 κατὰ τὸ 1914 (!)). Ἡδὴ ἀνεπαρκῆς πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ρωσικοῦ ἐμπορίου πρὸ τοῦ 1914, ἡ ρωσικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία εἶναι σήμερον ἀπολύτως ἀνεπαρκῆς. Τὸ μερίδιόν τῆς εἰς τὰς σοβιετικὰς μεταφορὰς κατὰ τὸ 1930 ἦτο 7 ἕως 8 0/0 διὰ τὰς εἰσαγωγὰς καὶ 15 0/0 διὰ τὰς ἐξαγωγὰς. Ἐκτοτε δὲν θὰ ἐσημειώθῃ πρόοδος ἀξία λόγου διότι ἡ ἀνασύστασις τῆς ναυτιλίας προχωρεῖ βραδύτατα. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ προσπάθεια τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. διὰ τὴν συγκρότησιν ἐμπορικοῦ στόλου, προσκόπτει ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν γεωγραφικὴν διαμόρφωσιν τῆς χώρας, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸν τεχνικῶς χαμηλὸν ἀκόμη βαθμὸν τῆς βιομηχανικῆς προόδου αὐτῆς. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ναυτιλίας (*) καὶ τῶν ἄλλων συγκοινωνιακῶν μέσων τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. τὰ ὁποῖα δὲν εὐρίσκονται, ὡς εἶδομεν, εἰς ἱκανοποιητικὴν κατάστασιν.

Ὡς πρὸς τὰς ὀδικὰς συγκοινωνίας, ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ συντήρησις ὀδικοῦ δικτύου ἐν Ρωσσίᾳ συναντᾷ σοβαρὰς δυσχερείας.

1) Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς «Chronique des Transports» (1936, No 6 σελ. 20) τὸ 1935 ἡ χωρητικότης τῆς σοβιετικῆς ναυτιλίας ἀνῆλθεν εἰς 1.250.000 τόννων.

2) Τρία μέσα ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις ὡς αὐξήσῃ τὴν χωρητικότητα τῆς ἐμπορικῆς τῆς ναυτιλίας: τὴν ἀγορὰν παλαιῶν πλοίων, τὴν παραγγελίαν πλοίων εἰς ξένα ναυπηγεῖα καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ναυπηγικῆς βιομηχανίας τῆς χώρας. Ἀφήνοντες κατὰ μέρος τὰ δύο πρῶτα, τὰ ὁποῖα καίτοι ἐχρησιμοποιήθησαν δὲν μᾶς ἐνδιαιφέρουν ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως, βλέπομεν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς ναυπηγικῆς βιομηχανίας τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. δὲν ἐπροώδευσε κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πενταετῶν σχεδίων. Ὡς γνωστόν, ἐκεῖ ὅπου ἡ σοβιετικὴ παραγωγὴ ἠϋξῆσε σημαντικῶς εἶναι εἰς τὴν παραγωγὴν τυποποιημένων προϊόντων κατὰ μάζας. Μόλις ἐμφανισθῇ περίπτωσις διὰ τὴν ὁποῖαν ἀπαιτοῦνται πείρι, ἀρτία τεχνικὴ κατάρτισις καὶ ἐιδικευμένοι ἐργατικαὶ χεῖρες ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. σημειώνει ἀποτυχίαν, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων. Τὰ κυριώτερα ναυπηγεῖα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται πλησίον τοῦ Λένινγκραντ (τὰ ὑπόλοιπα εὐρίσκονται εἰς Νικολάιεφσκ, Ὀδησσὸν καὶ Βλαδιβοστόκ) παρουσιάζουσι ἄλλεψιν μηχανικῶν, ἐιδικευμένων ἐργατῶν, ἀναγκαίων μηχανημάτων καὶ ὑλικῶν καλῆς ποιότητος. Ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1931 ἡ ναυπηγηθεῖσα χωρητικότης ἀνῆλθεν εἰς 155.000 τόννων. Τὸ 1932 αἱ ναυπηγήσεις ἐφθασαν εἰς 50.000 τόννων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν ὑπάρχουν στατιστικά. Εὐνόητος πηγάνει δεῖξαι, δεδομένου ὅτι αἱ σοβιετικαὶ πηγαὶ δίδουν σιγήθως ἀφθόνην οικονομικὰς στατιστικὰς, ἡ κεντρικὰ παραγωγὴ τῶν σοβιετικῶν ναυπηγείων. Τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα εἰς τὴν ἐκπαιδύσιν τῆς κρατικῆς σοβιετικῆς ναυτιλίας δὲν φαίνονται ἐνθαρρυντικώτερα λόγῳ καὶ τοῦ ὑφισταμένου ἔξενου συναγωνισμοῦ.

Αἱ δυσχέρειαι αὐταὶ εἶναι ὁ παρατεταμένος χειμὼν, ἡ ἀπότομος τῆξις τῶν χιόνων κατὰ τὴν ἀνοιξιν, ἡ ἔλλειψις σκύρων εἰς πλείστας περιοχάς, ἡ μικρὰ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρίων καὶ συνοικισμῶν. Πρὸ τοῦ πολέμου, τὸ ὀδικὸν δίκτυον τῆς Ρωσσίας δὲν ὑπερέβαινε τὰς 30.000 χιλιομέτρων. Μέχρι τοῦ 1920 οὐδεμία σχεδὸν ἐπέκτασις ἔλαβε χώραν. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου ἠνάγκασε τὴν κυβέρνησιν, λόγω τῆς προιούσης ἐκβιομηχανήσεως, ἀπαιτούσης ἐντατικὴν κυκλοφορίαν τῶν προϊόντων τῆς γῆς καὶ τῆς βιομηχανίας, νὰ χαράξῃ τὰς μεγάλας γραμμὰς μιᾶς συγχρόνου ὀδικῆς πολιτικῆς καὶ νὰ ἀρχίσῃ τὴν κατασκευὴν νέων ὁδῶν καθ' ἅπασαν τὴν Ρωσσίαν. Ἡ καθ' Ἀπρίλιον τοῦ 1934 συνελθοῦσα πανρωσσοικὴ διάσκεψις πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ὀδικοῦ προβλήματος διεπίστωσε, παρὰ τὴν γενομένην μέχρι τότε ἐντατικὴν ἐργασίαν, τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν ὁδῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1933 αἱ δαπάναι πρὸς κατασκευὴν ἢ ἐπισκευὴν ὁδῶν ὑπερέβησαν τὰ δύο δισεκατομμύρια ροῦβλια τὸ δὲ συνολικὸν μῆκος τῶν νέων ὁδῶν ἀνῆλθεν εἰς 93.000 χλμ.

Ἐν τούτοις ἡ ταχεῖα αἴξησις τῆς παραγωγῆς αὐτοκινήτων καὶ τρακτέρ δυσκολεύει εἰς ἀπίστευτον βαθμὸν τὴν λύσιν τοῦ ὀδικοῦ προβλήματος. Τὸ 1913 ἐκυκλοφόρουν καθ' ἅπασαν τὴν χώραν 8.000 αὐτοκινήτων. Τὸ 1933 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ αὐτοκινήτων ἀνῆλθεν εἰς 75.000 προβλέπεται δὲ ὅτι τὸ 1937, ἔτος λήξεως τοῦ δευτέρου πενταετοῦς σχεδίου, ὁ ἀριθμὸς οὗτος θὰ ἀνέλθῃ εἰς 580.000 (1). Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ προσπάθεια τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ὅπως συνδέσῃ καὶ ἐκπολιτίσῃ περιοχὰς μέχρι ἡ πρότινος τελείως ἀπομονωμένας. Οἴτω εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν, εἰς τὰς δύο δημοκρατίας τοῦ Τατζικιστάν καὶ τοῦ Οὐζμπεκιστάν καὶ πλησίον τῆς Περσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν διηνοίχθησαν νέαι ὁδοὶ μεγάλης ἐκπολιτιστικῆς ἀλλὰ καὶ στρατηγικῆς σπουδαιότητος (2).

1) Βλ. διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς παραγωγῆς αὐτοκινήτων καὶ τρακτέρ εἰς «Chronique des Transports»: L'industrie automobile en U.R.S.S. (Paris, Société d'Etudes et d'Informations Economiques) 1936, No 17 σελ. 14.

2) Εἰς τὸ Καζακιστάν, τὸ ὅποιον συσχετρεῖ πρὸς βορρᾶν μετὰ τὴν Βαϊκάλην, ἡ σκληρότης τοῦ ἐδάφους ἐπέτρεψε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δι' αὐτοκινήτων μεταφορῶν. Ἡ περιφέρεια αὕτη περιέχει τὰ κοιτάσματα χαλκοῦ, ἀργύρου καὶ ψευδαργύρου τοῦ Καρκαράλινσκ καὶ τὰ πλουσιώτατα κοιτάσματα γαιάνθρακος τοῦ Καραγκάντα. Τὰ κοιτάσματα χαλκοῦ καὶ γαιάνθρακος τοῦ Καρσακκάι συνδέονται μετὰ τὸν σιδηρόδρομον Ὁρενμπουργκ—Τάσκεντ δι' αὐτοκινητιστικῆς ὁδοῦ μήκους 375 χλμ. Εἰς τὴν Σιβηρίαν, νέα ὁδὸς συνδέσει τὴν Ἰακουτίαν μετὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἀμούρ, μήκους 869 χλμ. Ἡ νέα ὁδὸς «Όρ—Κορόγκσκ», μήκους 754 χλμ., εἶναι ἡ ὑψηλότερα ὁδὸς τοῦ κόσμου, διασχίζουσα τὸ ὑψίπεδον τοῦ Παμιρ καὶ φθάνουσα μέχρις ὕψους 4700 μέτρων. Αἱ ὁροσειαὶ αἵτινες διήκουν δυτικῶς τοῦ Παμιρ διασχίζονται ὑπὸ τῆς νέας ὁδοῦ Σαλιγαμπάντ—Γκάργμ. Παρὰ τὴν διάνοξιν τῶν νέων ὁδῶν καὶ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ αὐτοκινήτου εἰς περιφερείας ἀπροσίτους, τὰ καρβάνια κομίλων καὶ ὄνων κυριαρχοῦν ἀκόμη εἰς τὰς μεταφορὰς διὰ στενωπῶν.

Εἰς τὰς βορείους περιοχὰς τῆς Ἀσίας χρησιμοποιοῦνται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ἔκλυθρα ἐνῶ εἰς τὴν ὑπόλοιπον Ἀσίαν ἢ ἀνεπάρκεια τῶν κυκλοφορούντων αὐτοκινήτων ἀναπληροῦται ἀπὸ τὸν ἵππον καὶ τὴν κμήλον. Ἡ μεγάλη καὶ παλαιὰ ὁδὸς τῆς Σιβηρίας διασχίζει ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ διακλαδοῦται εἰς τὴν Ἰρκούτσκη ἀπ' ἐνὸς πρὸς τὴν Μογγολίαν καὶ ἀπ' ἑτέρου πρὸς Νικολάιεφσκ. Ἡ μεγάλη αὕτη ἀρτηρία στέλλει διακλαδώσεις πρὸς τὴν Μογγολίαν, τὸ Ἀφγανιστάν, τὴν Περσίαν, τὰ Οὐράλια, τὴν Ἰακουτίαν, τὴν Τρανσβαϊκάλην καὶ τὴν χρυσοφόρον περιφέρειαν τοῦ Ἀμούρ.

Αἱ ἀεροπορικαὶ συγκοινωνίαι τῆς Ε. Σ. Σ. Δ. ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη περισσότερον παντὸς ἄλλου συγκοινωνιακοῦ μέσου. Ἡ Ρωσσία ἄλλως τε παρουσιάζει φυσικὰς συνθήκας ἐκτάκτως εὐνοϊκὰς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πολιτικῆς ἀεροπορίας εἰς μεγάλας ἀποστάσεις· ἀραῶν σιδηροδρομικὸν δίκτυον, ἀπεράντους ἐκτάσεις ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπικοινωνίας πρὸς τὰ κέντρα διαβίωσης. Κατὰ συνέπειαν ἡ ἀεροπορία θέλει ἀσκήσει, ὡς συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς νέας χώρας, ἕνα ρόλον πρωτεύοντα. Αἱ περισσότεραι χῶραι, λόγῳ τῆς μικρᾶς τῶν ἐκτάσεως, ἐπεκτείνουν τὸ ἀεροπορικὸν αὐτῶν δίκτυον πέραν τῶν συνόρων τῶν πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἢ ἀδεία τῶν ξένων χωρῶν, αἵτινες ἐξυπηρετοῦνται ἢ ἀπλῶς ἐπιτρέπουν τὴν πτήσιν ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους τῶν, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐπιβραδύνει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διεθνῶν ἀεροπορικῶν γραμμῶν. Διὰ τὴν Ε. Σ. Σ. Δ. τοιοῦτον ἐμπόδιον δὲν ὑφίσταται. Τὸ ἀφρανιον τοῦ ἐδάφους τῶν παρέχει εὐρὴν στίδιον δράσεως· ἡ ἀνάγκη ἀεροπορικῶν γραμμῶν πέραν τῶν συνόρων δὲν ἐμφανίζεται παρὰ εἰς ἐλάχιστα σημεῖα.

Τὸ σοβιετικὸν ἀεροπορικὸν δίκτυον παρουσιάζει τὸ σχῆμα ἰστέρος ἔχοντος τὴν Μόσχαν ὡς κέντρον καὶ τοῦ ὁποῖου ἐκάστη ἀκτίς ἐκπέμπει διακλαδώσεις, ἐπὶ πλέον καὶ πλέον πολυαριθμούς, ἐφ' ὅσον ἀπομακρύνεται τις τῆς Μόσχας. Μία καὶ μόνη ἀξιόλογος διαγώνιος ὑπάρχει: Βακοῦ—Νοβοσιμπίρσκ. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἀεροπορικοῦ δικτύου ἐξυπηρετεῖ τὴν Ἀσίαν. Εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν Ρωσσίαν, αἱ σπουδαιότεραι γραμμαὶ εἶναι Μόσχα—Λένινγκραντ, Μόσχα—Χάρκοβον μετὰ διακλαδώσεως πρὸς τὴν Ὀδησσὸν καὶ Βακοῦ—Τιφλίς, ὅλαι καθημεριναὶ καὶ διὰ τὴν γραμμὴν Μόσχας—Λένινγκραντ μετὰ νυκτερινῆς πτήσεως. Ἡ Οὐκρανία ἐξυπηρετεῖται ἀεροπορικῶς διὰ μικρῶν καθημερινῶν γραμμῶν. Ὅλαι οἱ ἄλλαι ἀεροπορικαὶ γραμμαὶ εὐρίσκονται ἢ καταλήγουν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Πλὴν τῆς ταχυκῆς γραμμῆς Μόσχας—Νοβοσιμπίρσκ, ὑπάρχουν αἱ γραμμαὶ Βερχνουτίνσκ—Οὐργα (πρὸς τὸ Πεκίνο), Ἰρκούτσκη—Ἰακούτσκη (2706 χλμ.), Ἰρκούτσκη—Μποτάιμπο (1778 χλμ.), Νοβοσιμπίρσκ—Κουζ'έτσκ, Σεβερνλίβσκ—Μαγκνιτογκόρσκ κ. ο. κ. Πρὸς νότον, ἡ Μόσχα συνδέεται μὲ τὸ Τάσκεντ (3050 χλμ.) ἐντὸς 36 ὥρῶν. Τὸ Τάσκεντ εἶναι κόμβος ἀεροπορικῶν συγκοινωνιῶν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, συνδεδεμένον μὲ τὴν διαγώνιον Μόσχα—Καυκάσος, διὰ τῆς γραμμῆς Βακοῦ—Κρασνοβότσκα

—Τσαρτζοῦι. Τὸ συνολικὸν μῆκος τοῦ ἀεροπορικοῦ δικτιῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1936 ἀνῆρχετο εἰς 47.000 χλμ. (1).

Ἐν συμπεράσματι, τὸ συγκοινωνιακὸν πρόβλημα, ὡς τὸ ἐθέσαμεν ἀνωτέρω καὶ ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ταχείας ἐπιθεωρήσεως τῆς σημερινῆς ὄψεως τῶν διαφόρων συγκοινωνιακῶν κλάδων, ἐπερέχει τοῦ προβλήματος τῆς παραγωγῆς. Ὑπερέχει ὄχι μόνον διότι ἡ κυκλοφορία καὶ ἡ διανομὴ ἔχουν μεγαλείτερον κόστος, κατὰ κανόνα, ἀπὸ τὴν παραγωγὴν, ἀλλὰ ἀκόμη διότι ἡ λύσις τοῦ προβλήματος δύναται νὰ καταστῇ ἀνεφικτός, ἐὰν ἡ παραγωγὴ δὲν εἶναι ὀργανωμένη κατὰ τρόπον διευκολύνοντα τὴν λύσιν αὐτοῦ. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν παραγωγὴν προϊόντων εὐκόλου μεταφορᾶς, ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ὀργάνωσιν πολὺ μεγάλων κέντρων παραγωγῆς τὰ ὅποια ἀπαιτοῦν πρῶτον τὴν μεταφορὰν πρῶτων ὑλῶν ἢ ἡμιπροϊόντων καὶ κατόπιν τὴν μεταφορὰν, δαπανηρὰν καὶ δύσκολον, καὶ τὴν διανομὴν τῶν ἐτοιμῶν προϊόντων.

VIII. Ἡ ΝΕΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Κατὰ τὰς ἐπισημοὺς ἐκτιμήσεις, ὁ πληθυσμὸς τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἀνῆρχετο εἰς τὸ τέλος τοῦ 1935, εἰς 174 ἑκατομμύρια κατοίκων, ἤτοι τὰ 8 0/0 περίπου τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ πλανήτου μας. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος αὐξάνει κατὰ 3 περίπου ἑκατομμύρια ψυχῶν ἐτησίως. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, ἐν ἑκ τῶν μεγαλυτέρων προβλημάτων τὰ ὅποια ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ εἰς τὸ μέλλον ἡ Ρωσσία, εἶναι τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ περὶ σσευμα τῶν γεννήσεων εἶχε δημιουργήσει μίαν κατάστασιν δραματικὴν ἤδη πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου· ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τοῦ 1914 ἡ ἑκτασις τοῦ ἐδάφους κατὰ κάτοικον εἶχεν ἐλαττωθῆ εἰς τὸ ἥμισυ.

Διὰ σειρᾶς ὄλης ἀγροτικῶν μεταρρυθμίσεων, τὸ καθεστῶς τῶν Τσαρῶν ἐπεχείρησε νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα· ἡ μεταρρυθμίσις τοῦ Στολύπιν εἶχε καταλήξει εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς μικρᾶς ἰδιοκτησίας, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ δημιουργήσῃ συγχρόνως τὰς ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις τῆς ἀναπτύξεώς της. Τὸ μεταπολεμικὸν καθεστῶς ἐτέθη μὲ τὴν σειρὰν του ἐπὶ τὸ ἔργον. Κατ' ἀρχάς, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων, ἠργάσθη ἄνευ προδιαγεγραμμένου σχεδίου. Μετὰ τὸ 1928, ἐφήρμοσε τὸ σύστημα τῶν σχεδίων καὶ ἐστράφη ἀποφασιστικῶς πρὸς τὴν μορφήν τῆς κολλεκτιβοποιήσεως.

Ἡ κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι λίαν ἀνώμαλος. Ἡ

1) Δεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῶν ρωσικῶν ἀεροπορικῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῶν ἐταιριῶν ἐναερίων συγκοινωνιῶν βλ. εἰς C a r l H a m i s P o l l o z : Le développement de l'aviation civile soviétique εἰς «Revue Aeronautique Internationale», octobre 1934, ἀναδημοσιεύθησαν εἰς «Bulletin Quotidien» τῆς 9 - 10 - 34. Γενικῶς ἐπὶ τῶν ἀσιατικῶν συγκοινωνιῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. βλ. B. N i k i t i n e : Les Transports en Asie Russe (Paris, Société d'Etudes et d'Informations Economiques, 1935) ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία καὶ C h a r l e s S t e b e r : La Sibérie et l'extrême-Nord Soviétique (Paris, Payot 1936) σελ. 87 καὶ ἐπ.

μεγαλειτέρα πυκνότης πληθυσμοῦ παρατηρεῖται εἰς τὰ ἐδάφη ὅπου τὸ κλίμα καὶ τὸ ἔδαφος εὐνοοῦν τὸν ἄνθρωπον, ἐνῶ εἰς τὰ σύνορα τῶν ἐδαφῶν ὅπου κυριαρχοῦν οἱ Ρῶσοι καὶ εἰς τὰς τελευταίας ἐποικισθείσας ἐκτάσεις ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀραιός. Εἰς τὰ μέρη ὅπου παραλλήλως πρὸς τὴν γεωργίαν ἀκμάζει ἡ βιομηχανία, ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ πλησιάζει πρὸς τὴν μέσην πυκνότητα τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν τῆς Δύσεως. Ἀντιθέτως, εἰς τὶς μετὰ τὸν 16ον ἢ τὸν 18ον αἰῶνα ἐποικισθείσας περιφερείας, ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ ἀνήρχετο, κατὰ τὸ 1930, εἰς 93 κατοίκους κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, εἰς δὲ τὰς χώρας τοῦ Βόλγα ἢ τὰς στέππας τῆς Οὐκρανίας ἐκυμαίνετο μεταξὺ 20 ἕως 40 κατοίκων κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Πλησίον τοῦ ἀρκτικού κύκλου ἢ εἰς τὴν Δημοκρατίαν τῶν Καλμουχῶν ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ὑπερβαίνει τὸν 1 κάτοικον κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος ὡς καὶ ἡ διάνοξις τῶν συγκοινωνιῶν ἐπύκνωσεν εἰς μερικὰ σημεῖα τὸν πληθυσμόν.

Ἡ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ε.Σ.Σ.Α. ὑπέστη ριζικὰς μεταβολὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν 20 τελευταίων ἐτῶν. Ὁμοίως ἡ κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ, ἀκολουθοῦσα τὴν νέαν γεωγραφικὴν κατανομὴν τῆς βιομηχανίας, ἤλλαξε σημαντικῶς.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας ἀνήρχετο εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ παγκοσμίου πολέμου εἰς 182 ἑκατομμύρια κατοίκων. Ὑπολογιζόμενος διὰ τὰ ἐδάφη ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ἀνήκουν εἰς τὴν Ρωσίαν ἀνήρχετο εἰς 139,7 ἑκατομμύρια. Ὁ ἐπόμενος πίναξ δεικνύει τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου μέχρι τῶν μέσων τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου:

Ἐξέλιξις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ρωσίας ἀπὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεθθεν (εἰς ἑκατομμύρια ψυχῶν)

Ἔτος	Ἀστικὸς πληθυσμὸς	Ἀγροτικὸς πληθυσμὸς	Σύνολον	Ἀστικὸς πληθυσμὸς ο/ο
1914	25,8	113,9	139,7	18,5
1917	29	112,7	141,7	20,4
1920	21,1	113,2	134,3	15,7
1922	21,7	110	131,7	16,6
1924	22,1	114,9	137	16,1
1926	24,5	118,7	143,2	17,1
1928	27,9	123,4	151,3	18,4
1930	30,2	128,2	158,4	19,1

Ἡ λάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ μετὰ τὸ 1917 ὀφείλεται πλὴν τοῦ πολέμου, εἰς τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν τὰς ἐπιδημίας καὶ τὸν λιμὸν, οἵτινες ἐκυριάρχησαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ νέου καθεστώτος. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1922, ἡ ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς

τὸ 1914 ἀνήρχετο εἰς 5,7 ο/ο. Μέχρι τοῦ 1925, ὁ πληθυσμὸς ἐστράφη ἀπὸ τὰ ἀστικά κέντρα πρὸς τὴν ὕπαιθρον, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος. Ἡ κίνησις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὰς δυσκολίας τῆς ἐξασφαλίσεως διατροφῆς εἰς τὰς πόλεις.

Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἡ κανονικὴ ἐτησίᾳ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ἀνήρχετο εἰς 1,7 ἕως 1,8 ο/ο. Ἀπὸ τοῦ 1926 καὶ ἐντεῦθεν ἡ αὔξησις κυμαίνεται μεταξὺ 1,8 καὶ 2,4 ο/ο ἐτησίως. Ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων εἶναι μικρότερος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πρὸ τοῦ 1914 ἐτῶν, ἀλλὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν θανάτων ἔχει ἐλαττωθῆ εἰς μεγαλειτέραν ἀναλογίαν. Ἐντεῦθεν ἡ μεγαλειτέρα φυσικὴ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, ἣτις ἐνῶ τὸ 1913 ἦτο 16,3 τοῖς χιλίοις, τὸ 1928 ἀνῆλθεν εἰς 26,6.

Ἡ κολοσσιαία αὕτη αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ γεννᾷ πλεῖστα ὅσα προβλήματα. Ἡ κατ' ἔτος προσθήκη 3 ἕως 3 1/2 ἑκατομμυρίων νέων ἀνθρώπων δύναται νὰ ἀποβῆ εἰς τὸ μέλλον πηγὴ δυνάμεως, ἢ καὶ ἀδυναμίας. Ὅταν σκεφθῆ κανεὶς τὸν ἀπέραντον φυσικὸν πλοῦτον τῆς χώρας καὶ τὴν μικρὰν σχετικῶς πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ (8,1 κατὰ τετραγωνικὸν χλμ.) ἴσως ἀντιμετωπίσῃ τὸ φαινόμενον μετ' αἰσιοδοξίας. Πάντως ἡ σοβιετικὴ Ρωσσία δὲν παραδέχεται τὴν πιθανότητα «ὑπερπληθυσμοῦ», δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν περίεργον βεβαιότητα τῶν κυβερνώντων ταύτην, δὲν ὑπάρχει οὐδὲν ὄριον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων.

Ἀπὸ τοῦ 1926 μέχρι τοῦ 1931, ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων ἄνευ βιομηχανικοῦ χαρακτηῆρος ἠῤῥξησε κατὰ 12 ο/ο περίπου. Κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα ὁ πληθυσμὸς τῶν βιομηχανικῶν πόλεων ἠῤῥξησε κατὰ 45 ο/ο κατὰ μέσον ὄρον (1). Τὸ 1930, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν εἰς τὰς πόλεις ἀνήρχετο εἰς 10.887.000. Τὸ σύνολον τοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ ἐδιπλασιάσθη εἰς διάστημα εἰκοσαετίας (1914—1934), ἀνερχόμενον εἰς 28,1 ο/ο τοῦ συνόλου πληθυσμοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου, ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἠῤῥξησε κατὰ 12 ο/ο καὶ ὁ πληθυσμὸς τῶν ἀνατολικῶν περιφερειῶν κατὰ 24 ο/ο. Ὁ πληθυσμὸς τῶν βορείων καὶ ἀρκτικῶν περιφερειῶν ἐδιπλασιάσθη εἰς διάστημα ἑξετίας. Ἡ τάσις αὕτη πρὸς μίαν

1) Εἰς μερικὰ βιομηχανικὰ κέντρα ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ὑπερβαίνει τὰ 100 ο/ο. Ὅπως ὁ πληθυσμὸς τῆς Μόσχας ἀνήρχετο τὸ 1912 εἰς 1.600.000 κατοίκων, ἐξ ὧν 270.000 ἐργάται. Τὸ 1934 ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ταύτης ὑπερέβαινε τὰ 3.700.000 κατοίκων, ἐξ ὧν 590.000 ἐργάται. Βλ. περιγραφὴν τῶν βιομηχανικῶν τῆς Μόσχας εἰς P. Kovaleff: Moscou, Grand Centre Industriel. «Journal de Moscou», 27 octobre 1934. Περιγραφὴν τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἐν Ρωσσίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος βλ. εἰς François Perroux ἐνθ' ἀν. σελ. 8 καὶ ἐπ. Βλ. ἐπίσης G. Méquet: La problème de la population de l' U.R.S.S. εἰς «Annales d' Histoire économique et Sociale», 15 Janvier 1929 σελ. 48 καὶ ἐπ.

ἀριωτέραν κατανομήν τοῦ πληθυσμοῦ ἰδίως δὲ πρὸς ἀνυτολίς, ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ νέου καθεστώτος (1).

Ἐν τούτοις, ἡ γενικῶς μέχρι ἐσχάτων ἐπικρατοῦσα ἰδέα, προκειμένου περὶ τῆς ρωσικῆς δημογραφίας, ὅτι τὸ ἐντεῦθεν τῶν Οὐραλίων πλεονασμα τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἐξεχύνετο ἐκείθεν τῶν Οὐραλίων εἰς τὸ ἀσιατικὸν ἔδαφος, ἀποκαθισταμένης οὕτω σχετικῆς τινος ἰσορροπίας μεταξύ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως τῶν ἀγροτῶν, δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἄνευ ἐπιφυλάξεων. Ἡ ἀγροτικὴ καὶ ἡ βιομηχανικὴ πολιτικὴ τῆς σοβιετικῆς κυβερνήσεως ἐπηρέασε σημαντικῶς τὰ πρὸς τὴν Ἀσίαν μεταναστευτικὰ ρεύματα.

1) Τὸ ρωσικὸν ἔθνος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀφομοίωσῃ καὶ νὰ περιλάβῃ εἰς τὸ ἔδαφος αὐτοῦ πλέον τῶν 20 οἰο τῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του ἔδαφῶν. Ἄλλα 20 οἰο εὐρίσκονται ἐν μέρει ἀφομοιωμένα καὶ τὸ ὑπόλοιπον—καταλαμβάνον τὴν τεραστίαν ἔκτασιν 1.257 ἑκατομμυρίων ἑκταρίων—δὲν εἶναι κατοικημένον ἢ οἰκονομικῶς ἐκμεταλλευμένον παρὰ ἐλάχιστα. Βλ. Β. Νικιτίνε: L'Asie Russe économique (Paris, Société d'Etudes et d'Informations Economiques, 1931) σελ. 27.

Κατὰ κανόνα, μέχρι τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας τὸ 1861, ὁ ρωσικὸς ἐποικισμὸς ἐγένετο αὐθόρμητος, ἄνευ κυβερνητικοῦ τινος σχεδίου καὶ τῆ βοήθειά τῶν τυχοδιωκτῶν, τῶν ἐξορίστων ἢ τῶν καταδίκων τῆς Σιβηρίας μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς των. Ἀπὸ τοῦ 1897 μέχρι τοῦ 1895 ὁ μέσος ἐτήσιος ὄρος τῶν πρὸς τὴν Σιβηρίαν μεταναστῶν ἀνῆλθεν εἰς 52.000 προσώπων. Σὺν τῇ προόδῳ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου ὁ μέσος ἐτήσιος ὄρος τῶν μεταναστευόντων αὐξάνει, ἀνερχόμενος περὶ τὸ 1897—1898 εἰς 200.000 προσώπων περίπου. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἡ κεντρικὴ Ἀσία δὲν εἴλκυε πλέον τῶν 10.000 προσώπων ἐτησίως.

Ἡ ἐπίσημος ὀργάνωσις τοῦ ρωσικοῦ ἐποικισμοῦ εἰς τὴν Ρωσίαν δὲν χρονολογεῖται παρὰ ἀπὸ τοῦ 1906, ὅτε ἰδρύθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας τὸ Τμήμα Μεταναστεύσεως. τὸ ὅλοισιν προητοίμαζε τὸν ἐποικιστικὸν κλῆρον, τὴν κατανομήν τῶν κλῆρων καὶ τὴν οἰκονομικὴν, γεωργικὴν καὶ ὑγειονομικὴν βοήθειαν τῶν ἐποίκων, οἵτινες ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα ἦσαν ἀπηλλαγμένοι παντὸς φόρου. Ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐποικισμοῦ ἀπέφερε τοὺς καρπούς της: ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου μέχρι τῶν παραμονῶν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, πλέον τῶν 3 ἑκατομμυρίων προσώπων ἐγκαταστάθησαν εἰς τὴν Σιβηρίαν καὶ τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν. Οἱ οὗτοι ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν Ἀσίαν ἐποικοί, ἔλαβον κατὰ μέσον ὄρον ἕκαστος 16,5 ἑκτάρια γῆς. Ἡ ἀναχώρησις των ἠλευθέρωσεν εἰς τὴν κεντρικὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Οὐκρανίαν περὶ τὰ 5.500.000 ἑκτάρια, αὐξηθῆσις οὕτω τῆς κατὰ κάτοικον ἀναλογούσης μερίδος γῆς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν Ρωσίαν κατὰ 1,9 ἑκτάρια.

Ἡ κυριώτερα αἰτία ἧτις ὄθει πρὸς τὴν μετανάστευσιν καὶ ἠνάγκαζε τὴν ρωσικὴν κυβέρνησιν νὰ ἐνδιαφέρεται ἐνεργῶς δι' αὐτὴν ἦτο ὁ ἀγροτικὸς ὑπερπληθυσμὸς τῆς Ρωσίας καὶ ἡ ἀνισορροπία μεταξύ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ὀφειλομένη ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀνεπαρκῆ ἀπόδοσιν τοῦ ἔδάφους, ἐνεκα τῶν πρωτογόνων μεθόδων καλλιιεργείας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ταχὺν ρυθμὸν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ὑπερπληθυσμὸς ἐντεῦθεν τῶν Οὐραλίων, μέση πυκνότης μὴ ὑπερβαίνουσα τοὺς 2 κατοίκους κατὰ τετραγων. χλμ. ἐκείθεν τῶν Οὐραλίων, εἰς τὴν Ἀσίαν: γεγονότα ἐξηγοῦντα τὴν ἔλξιν τῶν ἀσιατικῶν περιοχῶν.

Ἡ σοβιετικὴ πολιτικὴ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἐποικισμοῦ ἐξεδηλώθη κατὰ τὸ 1924, ὅτε τὸ «Συμβούλιον τῆς Ἐργασίας καὶ τῆς Ἀμύνης» ἀνεγνώρισε τὴν ἐθνικὴν σπουδαιότητα τῶν μετακινήσεων τοῦ πληθυσμοῦ, ἱκανῶν νὰ συνεισφέρουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνάμεων τῆς Ε.Σ.Σ.Α. Τὸ ἐπόμενο ἐτος ἐρρίπτοντο αἱ βάσεις τῆς διοικητικῆς ὀργανώσεως καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδίου τοῦ ἐποικισμοῦ, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῶν Σοβιέτ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀρχίζει ἡ νέα φάσις τῆς πρὸς τὴν Ἀσίαν ρωσικῆς μεταναστεύσεως. Ἡ κυρία κατεύθυνσις τοῦ ἐποικισμοῦ ἦτο ἡ Ἀσία καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐποικισμοῦ ὁμοίαζε πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐποικισμοῦ τοῦ τσαρικοῦ καθεστώτος. Παραλλήλως πρὸς τὸν ὀργανωμένον ἐποικισμὸν ἐξηκολούθησεν ὁ ἰδιωτικὸς ἐποικισμὸς καὶ αἱ μεμονωμένα μεταναστεύσεις τῶν χωρικῶν, οἵτινες πολλάκις, καὶ πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου, διήρχοντο τὰ πολιτικὰ σύνορα, ἰδίως παρὰ τὴν Περσίαν.

Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ἐποικισμοῦ ἔδιδεν εἰς τὸ τέλος τοῦ 1932 ὡς συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν παρ' αὐτῆς ἐγκατασταθέντων ἐποίκων 700.000 ψυχᾶς. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο εἶναι κατὰ πολὺ κατώτερον τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐποικιστικῆς πολιτικῆς τοῦ παλαιοῦ καθεστώτος, ὅτε ὁ μέσος ἐτήσιος ὄρος τῶν ἐποίκων ἐκυμαίνετο μεταξὺ 200.000 ἕως 300.000 ψυχῶν. Οἱ λόγοι τῆς ἀναχαιτίσεως τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος δεόν νὰ ἀναζητηθοῦν εἰς τὴν νέαν σοβιετικὴν πολιτικὴν τῆς προσχεδιασμένης οἰκονομίας, ἐγκαινισθείσης τὸ 1928, πρῶτον ἐτος τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου.

Ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι τοῦ 1928 ἡ μετανάστευσις ἠῤῥανε διαρκῶς. Αἱ σοβιετικαὶ μέθοδοι ἐλέγχου τῆς μεταναστεύσεως εἶχον καταβιβάσει τὴν ἀναλογίαν τῆς ἰδιωτικῆς μεταναστεύσεως κατὰ τὰ τέσσαρα αὐτὰ ἔτη ἀπὸ 80 ο/ο ἐπὶ τοῦ συνόλου εἰς 33 ο/ο, μολονότι τὰ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μεταναστῶν οἰκονομικὰ μέσα καὶ αἱ παντὸς εἴδους διευκολύνσεις ἠϋρύνοντο ἕκαστον ἐτος.

Οἱ λόγοι τῆς ἀποτόμου ἀνακοπῆς τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος δύνανται νὰ ἀναζητηθοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ζήτησιν ἐργατικῶν χειρῶν συνεπείᾳ τῆς ἐκβιομηχανήσεως, ἀπορροφούσης μέγα μέρος τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ (ὁ πληθυσμὸς τοῦ Μαγκνιτογκόρσκ π. χ. ἀνήλθεν ἀπὸ 64.000 κατοίκων τὸ 1931 εἰς 220.000 τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1935) ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν κολλεκτιβοποίησιν τῆς γεωργίας, ἣτις ἐξηφάνισε πᾶσαν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὴν ἀναζήτησιν τύχης διὰ τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς ἀσιατικῆς γῆς. Αἱ πρόοδοι τῆς κολλεκτιβοποιήσεως εἰς τὴν ἀσιατικὴν Ρωσσίαν ἀποδεικνύονται καὶ ἐκ τοῦ ἐπομένου πίνακος :

Καλλιεργηθεῖσαι ἐκτάσεις (εἰς χιλιάδας ἑκταρῶν) (1)

Περιφέρειαι	Συγκομιδὴ 1928			Συγκομιδὴ 1933		
	Σοβχός	Κολχός	Ἄτομ. ἐκ- μεταλ.	Σοβχός	Κολχός	Ἄτομ. ἐκ- μεταλ.
Καζακιστάν	23,1	80,8	4.370,6	760,7	4.307,7	230
Κιργηζία	2,4	8,6	662,9	92,2	640,6	245
Ἀνατολικὴ Σιβηρία	127	154,2	9.076	293,3	1.394,9	252
Ἰακουτία	—	—	—	4,4	47,8	23
Ἄπω Ἀνατολή . . .	7,2	26,6	1.477,9	194	689,9	98,8

Εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου πενταετοῦς σχεδίου, ὁ ἐποικισμὸς τῆς ἀσιατικῆς Ρωσσίας εἶχεν οὐσιαστικῶς ἐξαφανισθῆ. Τὸ πλεόνασμα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ὑπελογιζέτο τὸ 1929 εἰς 6 1/2 ἑκατομμύρια. Μέγα μέρος τοῦ πλεονάζοντος ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ κατευθύνεται ἐφεξῆς πρὸς τὸ πλησιέστερον ἀστικὸν μέτρον ἀντὶ νὰ μετακινήται, ὡς πρότερον, πρὸς τὴν Ἀσίαν. Ὁ αὐξάνων ἀριθμὸς τῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων τοῦ Κράτους ἢ Σοβχός καὶ τῶν σταθμῶν μηχανῶν ἔλκυει ἐπίσης σημαντικὸν ἀριθμὸν ἐργατικῶν χειρῶν (2). Κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἐκδοχὴν, τὸ κύριον αἴτιον τῆς ἀνακοπῆς τῆς μεταναστεύσεως πρὸς τὴν ἀσιατικὴν Ρωσσίαν εἶναι ἡ ἐπελθούσα μεταβολὴ εἰς τὰς μεθόδους καλλιεργείας καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα καλλιτέρα ἀπόδοσις τοῦ ἐδάφους. Κατὰ ταῦτα, ἡ ἔλλειψις καλλιεργησίμων ἐκτάσεων ἐν Ρωσσίᾳ ἦτο φαινομενικὴ λόγω τῆς ἀνεπαρκείας τῶν μεθόδων καλλιεργείας.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ δευτέρου πενταετοῦς σχεδίου ἡ Ρωσσία ἠκολούθησε νέαν μεταναστευτικὴν πολιτικὴν. Τὰ γεωργικὰ κολεκτιβιστικὰ συγκροτήματα ἀνέλαβον νὰ ἐξευρίσκουν ἐφεξῆς διὰ λογαριασμὸν τῆς βιομηχανίας τὰς ἀναγκαίους ἐργατικὰς χεῖρας. Δυνάμει συμβολαίων μεταξὺ τῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ τῶν βιομηχανικῶν συγκροτημάτων, χορηγοῦνται παρὰ τῶν Κολχός δι' ὠρισμένην χρονικὴν περίοδον συνεργεῖα ἐργατῶν. Συγχρόνως, καταργηθέντος τοῦ ἰσχύοντος συστήματος ὀργανώσεως τῆς μεταναστεύσεως καὶ ἐποικισμοῦ, ἰδρῦθη νέα Ἐπιτροπὴ, ἐξαρτωμένη ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ, ἐπιφορτισμένη μὲ τὴν ἐκ νέου μελέτην τοῦ ζητήματος τῆς κατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ ἐν τῷ συνόλῳ του.

1) Βλ. Β. Νικιτίνε : L'Aspect Actuel de la colonisation Russe en Asie (supplément au «Bulletin Quotidien», 1935 No 37 σελ. 8). Ἀριθμοὺς ὄσον ἀφορᾷ τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν (Οὐζμπεκιστάν, Τουρκμενιστάν, Τατζικιστάν) δὲν ἀναγράφωμεν ἀνωτέρω διότι εἶναι ἑλλιπεῖς.

2) Εἰς τὰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1933, ὁ ἀριθμὸς τῶν Σοβχός ὅλων τῶν κατηγοριῶν (σιτηρὰ, ζάχαρις, βάμβαξ, λίνον, γάλα καὶ βοῦτυρον, κρέας) ἀνήρχετο καθ' ἅπασαν τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. εἰς 2.691 καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Σταθμῶν μηχανῶν καὶ τρακτέρ εἰς 2.600, αὐξηθεὶς εἰς 4.128 τὴν 1ην Ἰουνίου 1935.

Ἡ μετανάστευσις θὰ κατευθύνεται εἰς τὸ μέλλον πρὸς τὰ νέα ἀγροτικά κέντρα τὰ γειτονεύοντα μὲ τὰς βιομηχανικὰς περιοχὰς ἢ συμπλέγματα, τῶν ὁποίων ἡ τροφοδότησις θὰ ἐξασφαλίζεται διὰ τῶν γειτονικῶν ἀγροτικῶν κέντρων. Εἰδικαὶ ἀποστολαὶ ἐκ μηχανικῶν καὶ ἐμπειρογνομῶνων παντὸς εἴδους θὰ στέλλωνται προηγουμένως πρὸς μελέτην καὶ καταγραφὴν τῶν περιφερειῶν αἵτινες προορίζονται διὰ τὸν ἐποικισμὸν (ἀνάλυσις τοῦ ἐδάφους, παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ κλίματος κλπ.). Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀναγκαιουσῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν καὶ μόνον—ἐκχέρσωσις, ὁδοποιία κ.ο.κ.—αἱ διάφοροι περιφέρειαι τῆς σοβιετικῆς Ἑνώσεως θὰ ὑποβάλλουν τὰ σχέδια αὐτῶν ἐπὶ τῆς μεταναστεύσεως, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν των. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, ἡ μετακίνησις τῶν ἀνθρωπίνων μαζῶν θὰ ἐκτελεῖται ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιστημονικῶς προκαθορισμένου προγράμματος.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, «κατευθυνομένη» ἢ ὄχι, ἡ ρωσικὴ μετανάστευσις πρὸς τὴν Ἀσίαν δὲν φαίνεται πιθανὸν νὰ ἀνεκόπη ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα· ὁ ἐποικισμὸς τῆς ἀσιατικῆς Ρωσσίας καὶ ἐν γένει ἡ ἐξόρμησις πρὸς ἀνατολὰς ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ρωσικῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως (').

1) Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀσίας, κατανεμημένος κατὰ διοικητικὰς περιφερείας εἶχε τὸ 1931 ὡς ἐξῆς :

Περιφέρεια	Ἐπιφάνεια εἰς 1000 χλμ. ²	Πληθυσμὸς (εἰς χιλιάδας κατοίκ.)	Πυκνότης
Οὐράλια	1.335	1.911	1,4
Δυτικὴ Σιβηρία	1.804	8.384	6,4
Ἀνατολικὴ Σιβηρία	3.568	2.965	0,8
Ἰακουτία	3.937	312	0,07
Ἄνω Ἀνατολή	2.833	1.645	0,7
Καζακιστάν καὶ Καρακαλπακία	2.983	7.606	2,6
Κιργηζία	159	1.116	6,9
Οὐζμπεκιστάν	168	4.753	28,3
Τατζικιστάν	141	1.187	8,3
Τουρκμενιστάν	491	1.156	2,3

Σημειωτέον δεῖ ἡ ἀσιατικὴ Ρωσσία δὲν κατοικεῖται οὐσιαστικῶς παρὰ ἀπὸ τοῦ 55ου παραλλήλου καὶ πρὸς νότον, ἤτοι ἐπὶ ἐπιφανείας ἐχούσης ἑκτασιν 27,4 ο|ο τῆς συνολικῆς ἐπιφανείας, ἀλλὰ κατοικουμένης ὑπὸ τῶν 92,6 ο|ο τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν ὁ πληθυσμὸς εἶναι συγκεντρωμένος εἰς ἀφθυστά ἐδάφη, γύρω τῶν ὁποίων ἐκτείνονται ἀραιότατα κατακημένα ἐδάφη. Αἱ σχετικῶς κατακημένα πυκνότερον περιφέρειαι εἶναι ἡ μεσημβρινὴ Σιβηρία, τὸ βόρειον Καζακιστάν καὶ τὸ Τουρκμενιστάν.

Οὕτω, τὰ πρὸς ἐποικισμὸν ἐδάφη διακρίνονται ἀφ' ἑαυτῶν. Ἡ φυσικὴ τάσις τῶν μεταναστῶν ὅπως ἐγκαθίστανται ὑπὸ καλλιτέρας ἰδαφικὰς καὶ κλιματικῆς συνθήκας ἐπύκνωσε κατὰ πρῶτον τὸν πληθυσμὸν τῆς περιφέρειου ζώνης τῆς μαύρης γῆς (Τσερνόζιομ), ἣτις ἐξαπλοῦται ἀνευ διακοπῆς ἀπὸ τοῦ μέσου ροῦ τοῦ Τομπόλ μέχρι τῆς Βαϊκάλης. Κατόπιν ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἐποίκων ἠκολούθησε τὸν ἄξονα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς—τὸ ἴδιον δημογραφικὸν φαινόμενον εἶχε παρατη-

Ἡ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πενταετῶν σχεδίων ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ ἡ ἐκβιομηχάνησις αὐτῆς δὲν συνετέλεσαν ἀπλῶς εἰς τὴν δημιουργίαν διαφόρων ἀνωμίλων μεταπτώσεων τῶν μεταναστευτικῶν ρευμάτων, ἀλλὰ ἐξώθησαν τοὺς χωρικοὺς πρὸς τὰ βιομηχανικὰ κέντρα, ἰδίως τὰ νέα, καὶ κατέληξαν εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὰς πόλεις. Τὴν τάσιν αὐτὴν ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις ἐπιχειρεῖ νὰ καταπολεμήσῃ διὰ μέτρων τὰ ὅποια ἐθεθέσαμεν ἤδη, δηλαδὴ διὰ τῆς συνάψεως συμβάσεων μεταξὺ τῶν κολλεκτιβιστικῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ τῶν διαφόρων βιομηχανιῶν πρὸς συγκέντρωσιν ἐργατικῶν χειρῶν δι' ὠρισμένην χρονικὴν περίοδον. Οὕτω π. χ. τὸ 1931, 1 1/2 ἑκατομμύριον ἐργατῶν ἡμαγροτῶν μετέβησαν εἰς τὴν δασικὴν βιομηχανίαν καὶ 2 1/2 ἑκατομμύρια εἰς τὴν βιομηχανίαν οἰκοδομῶν. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται καὶ ἡ συγκέντρωσις ἐργατικῶν χειρῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς πείρας ἢ καταρτίσεως καὶ αἱ ἀβαροὶ πολλῶν μεγάλων ἐργοστασίων εἰς Μαγκνιτογκόρσκ, Σταλινσκ καὶ Γκόρκι (').

Ὅλοι αἱ παλαιαὶ πόλεις διέρρηξαν τὰ ὄριά των. Ἡ Μόσχα ἀριθμεῖ πλέον τῶν 3,7 ἑκατομμυρίων κατοίκων, τὸ Λένινγκραντ 2,7 ἔναντι 1,6 τὸ 1926, τὸ Βίκοῦ 600.000 ἔναντι 440.000 τὸ 1926, τὸ Χάρκοβον ὑπὲρ τὰς 800.000 ἔναντι 400.000, τὸ Κίεβον 660.000 ἔναντι 420.000. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πόλεων μὲ περισσοτέρους τῶν 100.000 κατοίκων ἀνῆλθε τὸ 1931 εἰς 66 ἔναντι 60 τὸ 1926.

Μεταξὺ τῶν ἀσιατικῶν αὐτῶν συγκροτημάτων ὑπάρχουν πόλεις ἢ μεγάλοι συνοικισμοὶ οἱ ὅποιοι ἐξεπέδησαν ἀπὸ τὴν γῆν πλησίον τῶν νέων βιομηχανικῶν μονάδων. Αἱ σοβιετικαὶ στατιστικαὶ ἀρέσκονται εἰς τὴν ἀτελεύτητον παράθεσιν ἀριθμῶν διὰ τῶν ὁποίων ἐξαιρεται ἡ «ἀμερικανικὴ»

ρηθῆ καὶ εἰς τὰς Ἰνωμένες Πολιτείας—κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας ἐδημιουργήθη ἡ εὐρυτέρα καὶ πολυαριθμοτέρα ζώνη πληθυσμοῦ. Βλ. λεπτομερείας, ὡς καὶ περιγραφήν τοῦ φυσικοῦ πλοῦτου τῶν ἀσιατικῶν περιφερειῶν εἰς Β. Ν i k i t i n e : ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 12—17. Βλ. ἐπίσης La mise en valeur de la Russie Arctique εἰς «La Journée Industrielle», 9 octobre 1935.

1) Τὸ πρόβλημα τῶν ἐργατικῶν χειρῶν εἰς τὴν ἀσιατικὴν Ρωσίαν εἶναι ἐκ τῶν δυσκολωτέρων. Πράγματι, μόνον εἰς τὰ Οὐράλια καὶ τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Κουζνέτσκ, ἐν μέρει, ὑπάρχουν ἐργάται πεπειραμένοι καὶ ἐξοικημένοι. Εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιφερείας ὑπάρχει ἔλλειψις ἐργατικῶν χειρῶν. Οἱ καλοὶ καὶ εἰδικευμένοι ἐργάται δὲν μεταβαίνουν μὲ προθυμίαν εἰς τὰς νέας βιομηχανικὰς περιφερείας, ὅπου δὲν ὑπάρχουν αἱ στοιχειώδεις ἀνάσεις καὶ οἱ ὑποφερτοὶ ὄροι ζωῆς ἄλλων βιομηχανικῶν κέντρων. Κατὰ συνέπειαν, ἡ πρόσληψις τῶν ἐργατῶν γίνεται ἐκ τοῦ ἤδη ἐγκατεστημένου ἐν Σιβηρίᾳ πληθυσμοῦ, ὀλιγώτερον ἀπαιτητικοῦ τῶν ἐργατῶν ἐκ τῆς κεντρικῆς Ρωσσίας ἢ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οὕτω συγκεντρώνονται ἐργάται ἄνευ οὐδεμιᾶς πείρας καὶ τεχνικῶν γνώσεων, οἵτινες χειρίζονται πολὺπλοκα μηχανήματα ἀποτελοῦντα πολλάκις τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς τεχνικῆς προόδου.

ανάπτυξις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων, ἰδίᾳ εἰς τὴν Σιβηρίαν καὶ κεντρικὴν Ἀσίαν (').

Κοινὸν γνώρισμα τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ὁποῖου τὴν ἐπίδρασιν δὲν κατώρθωσε νὰ ἀποφύγῃ καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις, τὸ φαινόμενον τῆς ἀστυφιλίας ἐξεδηλώθη ἐν τούτοις εἰς τὴν χώραν ταύτην κατὰ τρόπον ἰδιάζοντα: τὸ ρεῦμα πρὸς τὰς πόλεις καὶ τὰ ἀστικά κέντρα ἐν γένει ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσχεδιασθείσης θελήσεως τῶν κυβερνώντων, οἵτινες δύνανται ἐν δεδομένη στιγμή, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, νὰ τὸ ἀνακόψουν. Οὕτω π.χ. τὸ 1933 εἰσῆχθη εἰς τὴν Ρωσσίαν τὸ σύστημα τῶν διαβατηρίων διὰ πᾶσαν μετακίνησιν εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τῆς χώρας.

Ὁ ἴδιος χαρακτὴρ τοῦ προσχεδιασμοῦ, τὴν φορὰν ὅμως αὐτὴν διὰ λόγους πολιτικούς, ἐπανευρίσκεται βαθέως ἀποτυπωμένος εἰς τὴν προσπάθειαν ἰσοπεδώσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως.

Ὁ κατωτέρω πίναξ, καταστρωθεὶς ὑπὸ τῆς κεντρικῆς Διοικήσεως τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν Στατιστικῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., ἀπεικονίζει τὰς ἐπελθούσας μεταβολὰς εἰς τὴν κοινωνικὴν σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ρωσσίας μετὰ τὴν κολλεκτιβοποίησιν καὶ τὴν ἐκβιομηχάνησιν τῆς χώρας:

1) Εἰς τὴν χρυσοπαραγωγὸν περιοχὴν τοῦ Ἀλντάν δὲν ὑπῆρχον πλεον τῶν 300 κατοίκων τὸ 1923. Δέκα ἔτη ἀργότερα, τὸ 1933, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων εἶχε φθάσει τὰς 30.000 καὶ τὸ 1935 ὑπερέβη τὰς 48.000. Πάντε ἔτη μετὰ τὴν ἰδρυσίν του, ὁ ποτάμιος λιμὴν Ἰγκάρκα ἐπὶ τοῦ Γενισσέη, ἠρίθμει πληθυσμὸν 25.000 κατοίκων. Ἀπὸ 6.000 κατοίκων κατὰ τὸ 1925 ὁ πληθυσμὸς τοῦ λιμένος τοῦ Μουρμάνσκ ἀνήλθεν εἰς 90.000 τὸ 1935. Ἡ πόλις τοῦ Κορσομόλσκ, ἐπὶ τοῦ Ἀμούρ, ἀριθμεῖ 50.000 κατοίκων τρία ἔτη μετὰ τὴν ἰδρυσίν της. Ἀπὸ ἀσημαντοὶ κωμοπόλεις, τὸ Σταλίνσκ καὶ τὸ Μαγκνιτογκόρσκ μετεμορφώθησαν εἰς πόλεις 200.000 καὶ 220.000 κατοίκων ἐκάστη. Ἐκ τῆς ἰδρύσεως χημικῶν βιομηχανιῶν εἰς τὰ βόρεια Οὐράλια ἀνέκυψεν ἡ πόλις Μπεραζνίκι, ἀριθμοῦσα ἤδη 80.000 ψυχῶν. Ἡ νέα πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας τοῦ Ταττσιαστάν Σταλιναμπάντ ἀριθμεῖ 45.000 κατοίκων καὶ ἡ νέα πρωτεύουσα τῆς Κιργηζίας Φρούνζε 90.000 κατοίκων. Ὁ πληθυσμὸς τῆς νέας πόλεως τοῦ Καραγκάντα, εἰς τὰς ἡμισεράμους τοῦ Καζακιστάν, ὑπερέβη τὰς 120.000 κατοίκων. Προκόπισκ, Κεμέροβο, Ἀνγκερο—Σουζένσκ εἰναι πόλεις τοῦ νέου βιομηχανικοῦ συμπλέγματος Οὐραλίων—Κουζνέτσκ, ἐκάστη τῶν ὁποίων ὑπερέβη εἰς πληθυσμὸν τὰς 100.000 ψυχῶν.

Πολλὰ τῶν νέων πόλεων στεροφῶνται ἐν τούτοις καὶ τῶν στοιχειωδωτέρων ἀκόμη κοινωδομικῶν ἔργων ὡς δικτύου ὑπονόμων, ὕδρευσεως, ὁδῶν, νοσοκομείων κλπ. Βλ. καὶ Louis Fisher: En voyageant à travers l' U. R.S.S. «L'Europe Nouvelle», 1934 σελ. 977 καὶ ἔκ.

**Κατανομή του πληθυσμού της Ε.Σ.Σ.Δ. κατά κοινωνικά
τάξεις το 1913, το 1928 και το 1934 (1).**

Κοινωνικά τάξεις	Αριθμοί εις χιλιάδας ψυχών			Ποσοστά ἐν σχέσει πρὸς τὸ σύνολον.		
	1913(2)	1928	1/1/1934	1913(3)	1928	1/1/1934
I. Προλεταριάτον (ἐργά- ται, ὑπάλληλοι, τεχνί- ται κλπ.)	23.300	26.348	47.118	16,7	17,3	28,1
ἐξ ὧν : Προλεταριάτον βιομηχανίας καὶ ὑπαλλήλων ἐν γένει	17.300	24.124	41.751	12,4	15,8	24,9
Προλεταριάτον γεωργίας	6.000	2.219	5.367	4,3	1,5	3,2
II. Μέλη τῶν Κολχῶς καὶ τεχνίται συγκεντρωμέ- νοι εις συνεργατικὰς .	—	4.406	77.037	—	2,9	45,9
III. Μεμονωμένοι χωρικοὶ (πλὴν κουλάκων) καὶ μεμονωμένοι τεχνίται	90.700	111.131	37.902	65,1	72,9	22,5
IV. Ἄστοι (μεγάλη καὶ μικρὰ ἰδιοκτησία, ἐμ- ποροὶ καὶ κουλάκοι) .	22.100	6.801	174	15,9	4,5	0,1
ἐξ ὧν κουλάκοι	17.100	5.618	149	12,3	3,7	0,09
V. Ὑπόλοιπον πληθυσμοῦ (σπουδασταί, στρατεύ- μα, συνταξιούχοι κλπ.)	3.200	3.671	5.769	2,3	2,4	3,4
Σύνολον	139.300	152.352	168.000	100	100	100

Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ ἀνωτέρω στατιστικὴ εἶναι ἀκριβής, οἱ ἐργάται καὶ οἱ ἀγρόται τῆς Ρωσίας ἀντεπροσώπευον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1934 τὰ 74 ο/ο τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ. Οὕτω ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. παρουσιάζεται σήμερον ὡς χώρα ὅπου δὲν ὑπάρχουν πλέον κοινωνικαὶ τάξεις, ἀλλὰ μόνον κοινωνικὰ «στρώματα». Τὸ ζήτημα τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἐλύθη κατὰ τρόπον ριζικὸν καὶ ἀληθῶς πρωτότυπον : διὰ τῆς ἐξολοθρευσεως ὀλοκλήρου τῆς ἀστικῆς τάξεως (4).

1) Ὁ πίναξ οὗτος ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν εἰσηγήσιν τοῦ προέδρου τοῦ συμβουλίου τῶν ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ πρὸς τὸ VII Συνέδριον τῶν Σοβιέτ. Βλ. τὸ κείμενον τῆς εἰσηγήσεως ταύτης ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εἰς «L'Europe Nouvelle Documentaire», 1936 Νο 8.

2) καὶ 3) Σημερινὸν ἔδαφος τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.

4) Ἡ «ρευστοποιήσις» τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἐν Ρωσίᾳ ἐπλήσθη διὰ τῆς συστηματικῆς ἐξοντώσεως τῶν αὐτῶν. Ὁ Κερένσκι, εἰς τελευταίως δημοσιευθὲν ἀρθρον του, ἐξηγεῖ πῶς διὰ τοῦ τρόπου τούτου αἱ κοινωνικαὶ τάξεις ἀντεκατεστάθησαν ὑπὸ τῶν κοινωνικῶν «στρωμάτων» καὶ ἀναφέρει τὴν ἐξῆς πρὸς αὐτὸν γενο-

Μολονότι, ὡς ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ἡ σοβιετικὴ Ρωσσία δὲν δέχεται ὅτι δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὑπὸ τὸ καθεστῶς αὐτῆς ζήτημα ὑπερπληθυσμοῦ (1), ἀπὸ τινων ἐτῶν καὶ ἀκριβῶς ἀπὸ τοῦ 1932 παρατηρήθη τὸ φαινόμενον τῆς περιπλανήσεως τῶν χωρικῶν ἀνὰ διαφόρους περιφερείας τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Τὸ δημογραφικὸν τοῦτο φαινόμενον, ἀποτέλεσμα ἀγροτικοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, ἀνεφαίνετο καὶ εἰς τὴν προπολεμικὴν Ρωσσίαν. Παρὰ τὰς προβλέψεις τῶν πενταετῶν σχεδίων ὅτι ἡ ἐκβιομηχάνησις τῆς χώρας θὰ ἀπερρόφα τὸ σύνολον τοῦ πλεονάζοντος ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, διαπιστοῦται τάσις τοῦ ἐκχειλίζοντος πληθυσμοῦ τῶν πόλεων ὅπως ἐκχύνεται πρὸς τὴν ὑπαίθρου. Εἰς τὸν ὑπερπληθυσμὸν τῶν πόλεων τείνει νὰ ὑποκατασταθῇ ὁ ὑπερπληθυσμὸς τῆς ὑπαίθρου.

Ἡ τάσις αὕτη πιθανὸν νὰ ἐπιταχυνθῇ λόγῳ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐπιστημονικῶν μεθόδων καλλιέργειας τοῦ ἐδάφους. Ὑπελογίσθη ὅτι εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἢ ἐλάττωσις τῶν ἐργατικῶν χειρῶν αἵτινες ἀναγκαιοῦν διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν Σοβχὸς ἔφθασε μέχρις 66 ο/ο. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἡ σοβιετικὴ Ρωσσία συντόμως θὰ φθάσῃ, ἐὰν δὲν εὐρίσκεται ἤδη, ἐνώπιον τοῦ ἰδίου δημογραφικοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζουν καὶ αἱ ἄλλαι χώραι: πῶς θὰ ἀπορροφηθῇ τὸ περισσεύμα τοῦ πληθυσμοῦ, εἴτε ἐργατικοῦ εἴτε ἀγροτικοῦ, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖται ἐκ τῆς μηχανοποιήσεως τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας.

Ἡ σοβιετικὴ ἀγροτικὴ μεταρρυθμίσις καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν Σοβχὸς καὶ τῶν Κολχὸς δὲν ἔλυσε τὸ δημογραφικὸν πρόβλημα τῆς Ρωσσίας. Ἀσχέτως τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς σημερινῆς κολεκτιβιστικῆς μορφῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς γῆς, ἡ ἀνεργία μεταξὺ τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. βαίνει αὐξανομένη. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ἀμερόληπτος κριτής, κατόπιν εἰδικῆς μελέτης, καταλήγει ὡς ἑξῆς: «.....τὸ βασικὸν πρόβλημα τῆς γῆς, ὅπως ἐτέθη πάντοτε εἰς τὴν Ρωσσίαν,

μένη ὁμολογίαν τοῦ Ραχόβσκυ, τῶς πρεσβευτοῦ τῆς Ε. Σ. Σ. Δ. εἰς Παρίσιος: «ὀφείλω νὰ διαπιστώσω ὅτι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐστοίχισε εἰς τὴν Ρωσσίαν 25 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ὑπάρξεων». Τοῦτο σημαίνει ὅτι πλὴν τῶν κατὰ τὸν πόλεμον φονευθέντων ἢ ἐκπατρισθέντων ῥώσων ἀστῶν, 25 ἑκατομμύρια ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν των. Βλ. τὸ ἄρθρον τοῦ Κερένσκυ εἰς «Le Figaro», 15 Juin 1926.

1) Τοῦτο ὑποστηρίζει καὶ ὁ B. M a r k u s, ἀρχηγὸς τοῦ τομέως τῆς Ἐργασίας εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν προσχεδιασμοῦ (Gosplan), ἐν Μόσχῃ, εἰς μακρὰν μελέτην δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν «Revue Internationale du Travail» (Mars 1936, σελ. 380—419) ὑπὸ τὸν τίτλον: La suppression du chômage dans l' U.R.S.S. et ses conséquences. Δὲν ἀνάλυσεν τὴν μελέτην ταύτην προφανῶς ἐπηρεασμένην ἀπὸ τὴν ἰδιότητα καὶ τοὺς δεσμούς τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸ σοβιετικὸν καθεστῶς. Σημειώομεν ἀπλῶς ὅτι ἐν αὐτῇ ὑποστηρίζεται ἡ γνώμη περὶ πλήρους ἀνυπαρξίας οἰασθήσεως μορφῆς ἀνεργίας ἐν Ρωσσίᾳ ὄχι μόνον σήμερον ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον, λόγῳ τῆς ἐκρυσθώσεως αὐτῶν τῶν δημιουργικῶν τῆς ἀνεργίας αἰτίων. Βλ. καὶ «Informations Sociales», τόμος I.IV., No 8 τῆς 20ῆς Μαΐου 1935.

παραμένει εις τὰ οὐσιώδη αὐτοῦ δεδομένα... Παρὰ τὰς ριζικὰς μεταβολὰς καὶ τὰς προσπαθείας, αἵτινες, λόγῳ τοῦ μεγέθους των, εἶναι ἄξιοι θαυμασμοῦ, ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις εὐρίσκεται, ὅπως ἄλλοτε ἡ τσαρική κυβέρνησις, ἐνώπιον μιᾶς ἀνισσοροπίας μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία ἐπιφέρει ἀπειλητικὴν ἀνεργίαν.....» (1).

Οὕτω τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ, εἴτε συνειδητῶς εἴτε ὄχι, ἀποτελεῖ τὸ βασικὸν πρόβλημα τῆς σημερινῆς ὅπως καὶ τῆς χθεσινῆς Ρωσσίας καὶ ἀναφαίνεται εἰς τὸ βάθος τῶν προσπαθειῶν τῶν πενταετῶν σχεδίων.

ΙΧ. ΤΕΛΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἡ εἰκὼν τῆς ἐξελίξεως τῆς οἰκονομικῆς γεωγραφίας τῆς Ρωσσίας, τὴν ὁποίαν προσεπαθήσαμεν νὰ σκιαγραφήσωμεν κατὰ τρόπον ἐντελῶς ἀμερόληπτον, μακρὰν πάσης πολιτικῆς ἢ κοινωνικῆς αἰχμῆς (2) ἐγείρει ὀρισμένας ἀπορίας τῶν ὁποίων ἡ ἐξέτασις ἐξέρχεται τοῦ πλαισίου τῆς μελέτης ταύτης. Οὐχ ἦντον, τινὲς ἐξ αὐτῶν εἶναι τόσον κεφαλαιώδεις ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ τὰς ἀντιπαρέλθωμεν: πῶς κατώρθωσε ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. νὰ χρηματοδοτήσῃ τὴν γιγαντιαίαν αὐτῆς προσπάθειαν ἐκβιομηχανήσεως τῆς χώρας; καὶ ποῖα εἶναι τὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐφαρμοσθέντων πενταετῶν σχεδίων; θὰ ἐξετάσωμεν συνελπῶς, κατὰ τὸ συντομώτερον δυνατόν, τοὺς

1) François Perroux: Cours ἐνθ' ἀν. σελ. 136.

2) Τὸ ζήτημα τῆς ἀκριβείας τῶν στατιστικῶν δεδομένων τίθεται ἀσφαλῶς καὶ διὰ τοὺς ἀριθμοὺς τῆς παρουσίας ἐργασίας. Τινὲς θὰ εἰπουν ἴσως δι οἱ ἀριθμοὶ τοῦ; ὁποῖους παρεθέσαμεν εἶναι ἀνακριβεῖς ἢ ὑπεβολιμαῖοι. Ἐπ' αὐτοῦ ἐχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὅπως ὅλα τὰ στατιστικὰ δεδομένα οὕτω καὶ τὰ ρωσσιὰ κινδυνὸν νὰ μὴν εἶναι ἀμεμπτα. Ἐπὶ πλέον, μολονότι ὑπάρχουν ἐν ὀρισμένον ἐπίπεδον ἀληθοφανείας καὶ παραδεκτῆς πλάνης, ἐπιτρέποντα ὅπως ἐκ τῶν στατιστικῶν ἐξάγονται ἀξιοπίστα συμπεράσματα, ἀπεφύγαμεν κατὰ τὸ δυνατόν μὲν τὴν χρησιμοποίησιν ρωσικῶν πηγῶν, ἀπολύτως δὲ τὴν ἀναγραφὴν ἀριθμῶν ὑπολογιζομένων εἰς ἀξίαν, εἴτε εἰς ρούβλια, εἴτε εἰς ἄλλο νόμισμα, πλὴν ἐλαχίστων σημείων ὅπου ἐχρειάζετο παραβολὴ πρὸς τὴν πρὸ τοῦ 1914 Ρωσσίαν.

Ἀσχετῶς τοῦ γεγονότος, ὅτι συχνὰ τὸ σοβιετικὸν Κράτος ἀσχετὴν κριτικὴν τῶν δημοσιευομένων ἀριθμῶν ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς προσχεδιασμένης οἰκονομίας, εἶναι κινδυνὸν αἱ σοβιετικαὶ βιομηχαναὶ ἢ καὶ οἱ κυβερνῶντες τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. νὰ «ἐστερογγύλευσαν» τοὺς ἀριθμοὺς τῆς παραγωγῆς καὶ διὰ λόγους πολιτικούς νὰ παρουσιάσουν στατιστικὰς ἀνωτέρας τῆς πραγματικότητος. Τέλος, παρελείψαμεν τὴν δημοσιευσιν στατιστικῶν ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀποτελέσματα τῶν πενταετῶν σχεδίων εἰ; ποσοστὰ αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς ἢ εἰς παραχθεῖσαν ἀξίαν.

Πλὴν τῶν πηγῶν τὰς ὁποίας ἀναφέρομεν εἰς τὴν παρούσαν μελέτην, ὀρισμένα στοιχεῖα ἠρῴσθημεν καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς δημοσιευμάτων: S. D. N.: Annuaire Statistique 1931—35, Recueil de Statistique de l'Institut International de Commerce (Bruxelles), Bulletin Quotidien de la Société d'Études et d'Informations Économiques (Paris), Journal de Moscou, Bulletin d'Information Économique de la Banque d'État de l'U.R.S.S., Bulletin d'Information Économique de la Chambre de Commerce de l'U. R. S. S. καὶ A. Santalov and Louis Segal: Soviet Union Year-Book 1930 (London, George Allen and Unwin Ltd., 1931).

δημοσιονομικοὺς πόρους τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἀποδοτικότητος ἢ μὴ τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας.

Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἀποτελοῦν μονοπώλιον τοῦ Κράτους τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς «κολλεκτιβοποιήσεως», ἔθεσε ἐπίσης τὴν σφραγίδα τοῦ ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς χώρας. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, φυσικὸν θὰ ἦτο ὅπως ἡ γενικὴ αὕτη οἰκονομία τοῦ Κράτους ἀντεστοίχει εἰς τὸν προϋπολογισμὸν του. Ἐν τούτοις, ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ σοβιετικοῦ Κράτους, ἦτοι ὁ ἰσολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτοῦ, εἶναι μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ παρουσιάσῃ μίαν ἀπλὴν ἀνακεφαλαιῶν τῶν διαφόρων ἀτολμισμῶν τῆς σοσιαλιστικῆς ἔθνικῆς οἰκονομίας. Οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων δὲν περιέχονται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, ὅστις ἀναφέρεται μόνον εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ δημοσίου ταμείου καὶ ἐπιχειρήσεων. Οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν Κολχόξ ἀγνοοῦνται ἐπίσης ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, προφανῶς διότι τὰ ἐξ αὐτῶν ἔσοδα ὑπολογίζονται εἰς εἶδος καὶ ὄχι εἰς χρῆμα.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πενταετῶν σχεδίων, κολοσσιαῖα ποσὰ ἐδαπανήθησαν διὰ τῆς ἴδρουσιν μιᾶς ἰσχυρᾶς σοσιαλιστικῆς βιομηχανίας. Σημαντικὰ ποσὰ ἐχρησιμοποιήθησαν ὁμοίως διὰ τὴν οἰκοδόμησιν μιᾶς κρατικῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Αἱ ἐπενδύσεις αὗται ἀνῆλθον ἀπὸ τοῦ 1929 μέχρι τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1936 εἰς 119,7 δισεκατομμύρια ρούβλια (1) εἰς τὰ ὁποῖα δέον νὰ προστεθοῦν ἄλλα 32,3 δισεκατομμύρια, ἐπενδύσεις προϋπολογισθεῖσαι διὰ τὸ ἔτος 1936. Αὐτὰ τὰ 119,7 δισεκατομμύρια ἐχρειάσθη νὰ ἀποστραγγισθοῦν ἀπὸ ἓνα δυστυχοῦντα πληθυσμὸν ὅστις δὲν εἶχε ἀκόμη συνέλθῃ ἀπὸ τὰς στερήσεις καὶ τὰς δοκιμασίας τῆς προηγηθείσης περιόδου. Διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τὸν ὁποῖον περιγράφομεν ἐν συνεχείᾳ, τὸ Κράτος ἀφῆρσε ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν πολὺ μεγαλύτερα ποσὰ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀντλοῦν κατὰ κανόνα τὰ Κράτη τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἢ τῆς Ἀμερικῆς. Εἰς τὰ Κράτη ταῦτα, τὰ 4/5 περίπου τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν εἶναι προωρισμένα εἰς τὴν κατανάλωσιν καὶ τὸ 1/5 εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανικῆς τῶν παραγῆς. Ἡ ἀναλογία αὕτη εἶναι ἀνάστροφος εἰς τὴν σοβιετικὴν Ρωσσίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου πενταετοῦ σχεδίου, πλέον τῶν 80 ο/ο τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος ἀφηρέθησαν διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τῆς βιομηχανίας καὶ τὴν ἀγροτικὴν κολλεκτιβοποίησιν.

Ὅτε συνετάχθη τὸ πρῶτον πενταετὲς σχέδιον, ἐνομίζετο ὅτι ἡ κρατικὴ ἀνοικοδόμησις τῆς βιομηχανίας θὰ ἐχρηματοδοτεῖτο ἀπ' ἑαυτῆς καὶ μάλιστα θὰ ἐχορήγει τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια πρὸς πλήρη ἀναδιοργάνωσιν τοῦ συνόλου τῆς ἔθνικῆς οἰκονομίας. Ἐνόμιζον ἀκόμη οἱ κυβερνῶντες τὴν Ε.Σ.Σ.Δ., ὅτι ἡ συγκέντρωσις τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς θὰ ἔκαμπε αὐτομάτως

1) Κατανεμόμενα ὡς ἑξῆς, εἰς δισεκατομμύρια ρουβλίων : 1929 : 8,4. 1930 : 11,7. 1931 : 17,1. 1932 : 17,9. 1933 : 18. 1934 : 22,6. 1935 : 21.

τὰς τιμὰς κόστους. Ἡ πτώσις αὕτη τῶν τιμῶν κόστους ὑπελογίζετο εἰς 35 ο/ο. Καθὼς ἔξ ἄλλου αἱ τιμαὶ πωλήσεως θὰ ὑπεβιάζοντο κατὰ 20 ο/ο μόνον, ἡ κυβερνήσις ἤλπιζε εἰς τὴν πραγματοποίησιν μεγάλων κερδῶν ὑπὸ τῆς κρατικῆς βιομηχανίας. Τὰ κέρδη ταῦτα προορίζοντο πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ συνόλου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Αἱ ἐλπίδες αὗται δὲν ἐπραγματοποιήθησαν. Ἡ οἰκοδόμησις τῆς βιομηχανίας ἐστοίχισε πολὺ περισσότερον παρ' ὅτι ὑπελογίσθη. Ἡ προεξοφληθεῖσα κίψις τῶν τιμῶν κόστους δὲν ἐπῆλθε ἀντιθέτως ἐσημειώθη εἰς πολλὰς περιπτώσεις ὑψώσις αὐτῶν. Ἐν συνόψει, ἡ βιομηχανία ὄχι μόνον δὲν ἐπραγματοποίησε κέρδη ἀλλὰ καὶ ὑπέστη, εἰς πολλοὺς κλάδους αὐτῆς, ζημίας. Πλεῖστα βιομηχανίαι εἰργάζοντο μὲ ζημίαν καὶ συνετηροῦντο χάρις εἰς τὰς ἐπιχορηγήσεις τοῦ Κράτους. Αἱ ἐπιχορηγήσεις κατέπαυσαν τὸ 193ῷ, ἀπὸ τῆς γενέσεως τῆς «στακανοβιστικῆς» κινήσεως, προκληθείσης ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ὡπως διακόπη τὰς ἐπιχορηγήσεις πρὸς τὰς βιομηχανίας (1).

1) Τὸ κύριον αἷτιον τῆς ἐλαττωματικῆς καὶ ἀνεπαρκοῦς ἀποδόσεως τῆς ρωσικῆς παραγωγῆς εἶναι ἡ κακὴ ἀπόδοσις τοῦ ἐργάτου. Τελευταίως, ἡ σοβιετικὴ κυβερνήσις κατενόησε τὸ ἀδυσώπητον τοῦ νόμου τῆς ἀποδόσεως, ὅστις ἐπιβάλλεται τὸσον εἰς τὸ βιομηχανικὸν Κράτος, ὅσον καὶ εἰς τὰς κεφαλαιοκρατικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ ἀνάγκη ἐνὸς ἐλαχίστου ὁρίου ἀποδόσεως τῶν ἐργατικῶν χειρῶν ἐπεβλήθη σὺν τῇ προσόδῳ τῆς ἐκβιομηχανήσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.

Οἱ ἀριθμοὶ τῆς παραγωγῆς ἴσαν ἀρχικῶς τὸσον πενιχροὶ ὥστε, ὡς εἶπομεν, αἱ περισσότεραι βιομηχανίαι ἀντὶ νὰ ἐνισχύουν τὸν προὔπολογισμὸν τοῦ Κράτους, παρουσίαζον ἔλλειμμα. Ὑπῆρχε κατὰ συνέπειαν κίνδυνος—ἐὰν ἡ κατάστασις αὕτη παρατείνετο—καταρρέυσεως τοῦ νέου καθεστῶτος. Οἱ Ρῶσοι ἐργάται δὲν εἶχον τὴν κομμουνιστικὴν συνείδησιν τὸσον ἐθραιωμένην, ὥστε νὰ καταβάλλουν ὅλην τὴν προσπάθειαν, ἕκαστος ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ἐπαγγελματικῆς του ἰκανότητος καὶ τῆς ἀντοχῆς του, δι' ἴσα ἡμερομίσθια. Πράγματι, ἡ βασικὴ ἀρχὴ μιᾶς κομμουνιστικῆς κοινωνίας, εἶναι ὅτι ἕκαστος ἔχει δικαίωμα διὰ τὰς ἰδίας ἀπολαύσεις, ἄρα διὰ τὸ ἴδιον ἡμερομίσθιον. ἐφ' ὅσον αἱ ἀνάγκαι ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὁμοιόμορφοι Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς, δὲν ὑπῆρχε λόγος, ὅπως εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ἡμερομισθίων λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀτομικὴ παραγωγή. Ἡ παραγωγή τοῦ ἀτόμου μοιραίως διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἐργάτου εἰς τὸν ἕτερον, ἀναλόγως τῆς σωματικῆς του διαπλάσεως καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς καταρτίσεώς του.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταυτῆς ὁ κομμουνισμὸς εἶχε χρωστικῆσαι καὶ ἀναγκαστικῶς πλεόν, μέχρις ὅτου βελτιωθῶν αἱ γενικαὶ ἐργατικαὶ συνθήκαι, αἱ κυβερνήσεις τῆν Ε.Σ.Σ.Δ. κατέφυγον εἰς τὰ πλεόν γνωστὰ ἀξιώματα τῆς κεφαλαιοκρατικῆς κοινωνίας καὶ μάλιστα εἰς τὴν τὸσον δυσφημισθεῖσαν ἀρχὴν τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ὠδήγησεν εἰς τὴν διαφοροποίησιν τῶν βασικῶν ἐργατικῶν ἡμερομισθίων, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ μόχθου τῆς ἐργασίας ἢ τῆς σπουδαιότητος τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν. Ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξεν ὁ διαχωρισμὸς τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τάξεις ἀπολύτως διαφερούσας ἀλλήλων. Ἀλλ' ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἐπροχώρησεν εἰς πλεόν ἢ διαφοροποιήσεις δὲν ἦτο ἀρκετὴ διὰ τὴν τόνωσιν τῆς ἀποδοτικότητος καὶ οὕτω ἐνεφανίσθησαν τὰ ἡμερομίσθια κατὰ τεμάχιον καὶ τὰ ἡμερομίσθια μὲ βραβεῖα. Τὰ ὑψηλὰ ἡμερομίσθια ἔγιναν ἀποδεκτὰ ὑπὸ τῶν ἐργατικῶν μαζῶν καθὼς καὶ αἱ τιμητικαὶ διακρίσεις. Ἡ πρώτη τιμητικὴ διάκρισις πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς

Εἶναι κατὰ συνέπειαν φανερόν, ὅτι ἀντιθέτως πρὸς τὰς προβλέψεις τὰ εἰς σοβιετικὴν οἰκονομίαν ἐπενδυθέντα κεφάλαια δὲν ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τῆς κρατικοποιημένης βιομηχανίας ἀλλὰ εἶχον ἀντληθῆ ἕξ ἄλλων πηγῶν. Ποίῳ; Διὰ τὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ προβῶμεν εἰς μίαν σύντομον ἀνάλησιν τοῦ σοβιετικοῦ προϋπολογισμοῦ.

Τὸ 1935, τὰ 80 ο/ο τοῦ συνόλου τῶν εἰσπράξεων τοῦ Κράτους ἀπετελοῦντο ἀπὸ τὸν εἰς τὴν σοβιετικὴν Ρωσίαν ἀποκαλούμενον «φόρον κύκλου ἐργασιῶν», ὅστις ἀπέδωσε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 52 δισεκατομμύρια ἐπὶ συνόλου ἐσόδων 133,3 δισεκατομμυρίων ρουβλίων. Ὅλα τὰ ἄλλα ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι σχετικῶς ἀσήμαντα συγκρινόμενα πρὸς τὸ κύριον αὐτὸ ἔσοδον. Τὸ σύνολον τῶν ἀμέσων φόρων δὲν ὑπερέβη τὰ 2,2 δισεκατομμύρια ρουβλίων, τὰ συναφθέντα δάνεια δὲν ἀπέδωσαν πλέον τῶν 3,5

ἀτομικῆς παραγωγῆς τοῦ ἐργάτου ἢ τοῦ δημιουργοῦ τῶν «ἐργατῶν ἐφόδου» ἢ «ὄνταρνίκι», οἵτινες ἀπολαμβάνουν ἰδιαιτέρων προνομίων καὶ ἰδίως ἔχουν δικαίωμα περισσοτέρας τροφῆς. Ἄλλ' ὁ δεικτὴς τῆς ἀποδόσεως ἀπῆλθε νέας ὑποχωρήσεις. Ματὰ τὴν διαφοροποίησιν τῶν ἡμερομισθίων, τῆς διατιμῆσεώς κατὰ τεμάχιον ἢ μὲ βραβεῖα, τὸ νῦν καθεστῶς ἐξῆλθεν εἰς τὰς ἰδίας μηχανικὰς ὀργανώσεις τῆς ἐργασίας, αἵτινες ὑπὸ τὰ ὀνόματα τοῦ Τεϋλορισμοῦ ἢ Φορδισμού κλπ., εἶχον τόσον ἀγρίως ἀποδοκιμασθῆ ἀπὸ τοῦ θεωρητικοῦ τοῦ σοσιαλισμοῦ..... Οὕτω εἰς τὴν μεταλλουργικὴν βιομηχανίαν ἔχουν δημιουργηθῆ 8 τάξεις ἐργατῶν μὲ σημαντικὰς διαφορὰς ἡμερομισθίων, (συντελεστῆς 1 ἕως 3,13. Βλ. L. L o r w i n et A. A b r a m s o n : Le stade actuel de l'évolution économique et sociale de l'U.R.S.S. εἰς «Revue Internationale du Travail» Janvier 1936 σελ. 21). Ἡ τάξις τῶν ὄνταρνίκι ἔχασε ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν πρώτην τῆς δραστηριότητα καὶ νεαὶ ἀμοιβαὶ ὀρίσθησαν διὰ τοὺς ἱκανοὺς ἐργάτας, φθάνουσαι μέχρι τῆς παρασημοφορίας τῶν ἱκανοτέρων διὰ τῆς ὑπερετάτης διακρίσεως : τοῦ «Τάγματος τοῦ Λένιν».

Τέλος, ἡ «στακανοβιστικὴ» κίνησις ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν της, ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1935. Ἡ κίνησις ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐνὸς ἀνθρακωρύχου τοῦ Ντόνετς, Στακάνωφ, ὅστις ἐπέτυχε, τροποποιῶν τὴν μέθοδον τῆς ἐξορύξεως τοῦ ἀνθρακος, νὰ καταρρίψῃ κάθε ρεκόρ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας ταύτης. Ἡ στακανοβιστικὴ κίνησις ἐπεξετάθη ταχέως καὶ εἰς ἄλλους τομεις τῆς βιομηχανίας πρὸς αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως τῶν ἐργατῶν. Βλ. ἐκ' αὐτοῦ καὶ τῶν διὰ τῆς κινήσεως ταύτης δημιουργηθέντων προβλημάτων εἰς A n d r é P i e r r e : Les «Héros du Travail» en U.R.S.S., «L'Europe Nouvelle», 7 Décembre 1935, Le Mouvement Stakhanoviste : Documents présentés par A. Habarn εἰς «Nouvelle Revue Française» 1 janvier 1936, G e o r g e s F r i e d m a n n : L'esprit nouveau en U. R. S. S. εἰς Inventaires : La crise sociale et les idéologies nationales (Paris, Félix Alcan, 1936) σελ. 112. «Journée Industrielle» : La mystique du Stakhanovisme en Russie soviétique, 22 janvier 1936, J u l e s B l a i n : Taylorisme, rationalisation et stakhanovisme εἰς «Le Génie Civil» 1937 N° 15 σελ. 801 καὶ B. M a r k u s : Le mouvement de Stakhanov et l'accroissement de la productivité du travail en U.R.S.S. εἰς «Revue Internationale du Travail, juillet 1936 σελ. 5. Βλ. καὶ γενικώτερον Wages of Industrial Workers in the U.S.S.R. εἰς Birmingham Bureau of Research on Russian Economic Conditions (Memorandum N° 6, July 1932).

δισεκατομμυρίων. Τέλος τὰ κέρδη τῆς κρατικοποιημένης βιομηχανίας παρουσιάζονται μὲν εἰς τὸν προϋπολογισμόν ὡς ἀνερχόμενα εἰς μερικὰ δισεκατομμύρια, ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως τὸ ποσὸν τοῦτο σχηματίζεται εἰκοτικῶς διότι τὰ κέρδη ἀπορροφῶνται καὶ ὑπερακοντίζονται ἀπὸ τὰς τεραστίαις χορηγήσεις πρὸς τὴν βιομηχανίαν. Ἐπὶ πλέον, ὁ προϋπολογισμὸς τροφοδοτεῖται διὰ τῆς διηνηκοῦς αὐξήσεως τῆς πιστωτικῆς κυκλοφορίας (1).

Ἀπὸ τὸ συνολικὸν ποσὸν τῶν 52 δισεκατομμυρίων ρουβλίων, τὸ ὁποῖον συνελλέγη ἀπὸ τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν κατὰ τὸ 1935, 24 δισεκατομμύρια προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν καὶ 28 δισεκατομμύρια ἀπὸ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ποσὸν σχηματίζεται ἐν μέρει λογιστικῶς, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν βαρεῖαν βιομηχανίαν. Ἐν τούτοις, ὑπολογίζεται δι' ἓν μέρος εἰς τὰς τιμὰς τῶν προϊόντων καὶ συνεπῶς καταβάλλεται ὑπὸ τῶν καταναλωτῶν. Ἀντιθέτως, τὰ εἰσπραττόμενα παρὰ τῆς Ἐπιτροπείας τῶν Βιομηχανιῶν Διατροφῆς ποσὰ ὑπὸ τύπον «φόρου κύκλου ἐργασιῶν» εἶναι πραγματικά. Ἡ Ἐπιτροπεία αὕτη διευθύνει τοὺς βιομηχανικοὺς κλάδους οἵτινες ἀσχολοῦνται μὲ τὴν εἰς προϊόντα διατροφῆς μεταποίησιν τῶν πρώτων ὑλῶν αἱ ὁποῖαι παρέχονται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὸ Κράτος εἴτε ὑπὸ τύπον φόρων εἰς εἶδος εἴτε χορηγοῦνται ὑπὸ τῶν Σοβχὸς κ.ο.κ. Οὕτω ὁ «φόρος κύκλου ἐργασιῶν» ὅσον ἀφορᾷ τὰ προϊόντα ταῦτα, ἀποτελεῖ ἐν εἶδος ἐμμέσου φόρου λιαν ἐπαχθοῦς (13,5 δισεκατομμύρια ρουβλίων διὰ τὸ 1935), βαρύνοντος τὰ προϊόντα διατροφῆς πρώτης ἀνάγκης. Ἐπίσης, ὁ βαρύνων τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν φόρος κύκλου ἐργασιῶν εἶναι, εἰς τὴν πραγματικότητα, ὁ πλέον ἀμιγῆς τύπος ἐμμέσου φόρου. Τὸ Κράτος ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὴν χώραν μεγάλας ποσότητας σιτηρῶν, βάμβακος, ἔριου, σιροφλαίων, γεωμήλων, κρέατος, γάλακτος κλπ. Πληρώνει τὰς πωροχὰς ταύτας εἰς τιμὰς αἴτινες ἴσχυον καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ΝΕΠ, δηλαδὴ εἰς τιμὰς αἴτινες εἶναι σήμερον ἐξφυτελιστικαὶ καὶ πωλεῖ τὰ προϊόντα αὐτὰ εἰς τιμὰς αἱ ὁποῖαι προσεγγίζουν ἐκεῖνας αἴτινες ἐσχηματίσθησαν εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀγορὴν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ πληθωρισμοῦ. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι τὰ ἔσοδα ὑπὸ τὸ ὄνομα «φόρος κύκλου ἐργασιῶν» προέρχονται ἐκ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῶν τιμῶν πωλήσεων καὶ τῶν τιμῶν ἀγορᾶς. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἀναπροσωπεύει τὴν βίαιον τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν κυριωτέραν πηγὴν ἐσόδων, χάρις εἰς τὴν ὁποῖαν τὸ Κράτος ὑπάρχει. Αἱ τιμαὶ εἰς τὰς ὁποίας τὸ Κράτος πωλεῖ τὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι ἀπὸ 10 ἕως 30

1) Ἐπὶ τῆς σημερινῆς ἀξίας τοῦ ρουβλίου καὶ τῆς σχέσεως νομίσματος καὶ τιμῶν βλ. Monetary Conditions in U.S.S.R. (Birmingham Bureau of Research on Russian Economic Conditions—Memorandum No 7, 1932), Roger Auboin: La monnaie soviétique et: «L'Europe Nouvelle», 1935 σελ. 446—450, R. J. T r u p i l : The Economic Evolution of Soviet Russia, 1917—1936 εἰς «Lloyds Bank Limited Monthly Review», 1935, σελ. 175—182 καὶ L. E. Hubbard: Soviet Money and Finance (New York, Macmillan, 1936).

φορὰς ἀνώτεραι ἐκείνων τὰς, ὁποίας πληρώνει τὸ ἴδιον εἰς τοὺς παραγωγούς (*).

Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, εἶναι φανερόν ὅτι ὁ σοβιετικὸς προϊπολογισμὸς ἀντλεῖ κυρίως τὰς προσόδους του ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς, οἵτινες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ δέχονται διὰ τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα ἐπιτάσσει τὸ Κράτος τιμὰς ἐντελῶς ἔξουτελιστικάς. Ἀντιπροσωπεύων μίαν βαρυτάτην φορολογίαν ἐπὶ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ὁ «φόρος ἐπὶ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν» εἶναι συγχρόνως ἕμμεσος φόρος πλήττων πάντα καταναλωτῆν βιομηχανικῶν ἢ ἀγροτικῶν προϊόντων. Ἄρα ὁ φόρος οὗτος πλήττει τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ, δηλαδὴ κατὰ πρῶτον λόγον τοὺς ἐργάτας. Οἱ καταναλωταὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται τὴν βαρύτητα τῆς φορολογίας αὐτῆς, ἥτις ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὰς ὑπερδύγκους τιμὰς τῶν προϊόντων πρώτης ἀνάγκης, διότι μέχρι πρότινος, αἱ περισσότεραι βιομηχαναὶ εἰργάζοντο μὲ ζημίαν, λόγω τῶν ὑπερβολικῶν τιμῶν κόστους. Ἐξ ἄλλου, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐδημιουργήθη εἰς τὸ πεδῖον τῶν ἀντολλαγῶν καὶ τῆς καταναλώσεως εἰς μηχανισμὸς στενῶς συνδεδεμένος μὲ τὸ ὅλον οικονομικὸν σύστημα τῶν Σοβιέτ, ὅστις χωρὶς νὰ θεραπεύῃ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐμπορευμάτων, ἐπιτρέπει ἐν τούτοις τὴν προσαρμογὴν τῆς ζήτησεως πρὸς τὴν προσφορὰν. Εἶναι γεγονός ὅτι εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ἡ τελευταία αὕτη προσδιορίζει τὴν ζήτησιν καὶ ὄχι ἀντιθέτως, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰς ἄλλας χώρας (*).

1) Ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἐπιβαρύνει τὸν ἐπαχθὴ χαρακτήρα τῶν ὑπὸ τοῦ πληθυσμοῦ καταβαλλομένων ἑμμέσων φόρων ὑπὸ τὸ ὄνομα «φόρος κύκλου ἐργασιῶν» εἶναι ὅτι ὁ φόρος οὗτος ὑπολογίζεται ἀσχετῶς τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος τῶν παραγωγῶν. Αἱ εἰς εἶδος καταβολαὶ τῶν Κολχόξ καθορίζονται βάσει τῶν καλλιεργηθειῶν ἐκτάσεων, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ποιμνίων καὶ ἄλλων τινῶν συντελεστῶν γενικοῦ χαρακτήρος. Οὕτω οὐχὶ σπανίως οἱ παραγωγοὶ ὑποχρεοῦνται νὰ παρέχουν εἰς τὸ Κράτος τὸ σύνολον τῆς παραγωγῆς των, ὁλόκληροι δὲ περιφέρονται ἐπειρασάν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν πανταετῶν σχεδίων. Τὸ χαμηλὸν ἄρα ἐπίπεδον ζωῆς τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ ἐφαρμοζόμενον φορολογικὸν σύστημα.

2) Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τὸ Κράτος δύναται νὰ ἱκανοποιῇ τὰς ἀνάγκας ἐκείνων οἵτινες εἶναι εἰς θέσιν νὰ πληρῶνουν ὑψηλὰς τιμὰς ἐμπορευμάτων καὶ εἰσπράττει συγχρόνως περισσότερα. Ἐλαττώνει τὴν κατανάλωσιν ἀλλὰ καὶ ἐπιτιγχάνει σημαντικὰ ποσὰ ἀπὸ τὴν κατανάλωσιν. Εἶναι γνωστὸν ἄλλως τε ὅτι αἱ διάφοροι κατηγορίαι εἰσοδημάτων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι ἐπὶ πλέον καὶ πλέον ἄνιστοι. Ἀνεξαρετήτως τῶν ὑψηλῶν εἰσοδημάτων τῶν μηχανικῶν, τῶν συγγραφέων, τῶν καλλιτεχνῶν κλπ., ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. μισθοὶ ὑπερβαίνοντες τὰς 10.000 ρουβλίων μηνιαίως καθὼς δὲ δὲν ἐπεβλήθη προοδευτικὴ φορολογία ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων, τὸ βάρος τῆς φορολογίας ἐπιπίπτει εἰς τὴν μεγάλην μάζαν τῶν παραγωγῶν καὶ τῶν καταναλωτῶν. *Chambre Consultative les Associations ouvrières de production. La production coopérative en U. R. S. S. (Compte rendu d'un voyage d'études, juin—juillet 1935) Paris, 1935 p. 77* Βλ. γενικώτερον: *Remarks on the State Budget of the U.S.S.R. (Birmingham Bureau of Research on Russian Economic Conditions; Memorandum No 7, October 1932) σελ. 16—23.*

Παράλληλως πρὸς τὸν μηχανισμόν ὅστις προσδιορίζει τὴν ζήτησιν ἀπὸ τῆν προσφορὰν ὑπάρχει καὶ εἰς ἄλλος παράγων ἐπιβαρύνων ἰδιαιτέρως τοὺς ἐργάτας. Λόγω τῆς αὐξανούσης ποσότητος τῶν τραπεζογραμματίων καὶ τοῦ πληθωρισμοῦ τὸν ὁποῖον αἱ ἐκδόσεις τραπεζογραμματίων ἐπροκάλεσαν, δλαὶ αἱ τιμαὶ ἀνετράπησαν συγχρόνως πρὸς μίαν κάμψιν σημαντικὴν τῶν πραγματικῶν ἡμερομισθίων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πενταετῶν σχεδίων τὰ ὀνομαστικὰ ἡμερομισθία ἐδιπλασιάσθησαν εἰς ἀντάλλαγμα, αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων πρώτης ἀνάγκης καὶ τρεχούσης χρήσεως ἠῤῥησαν, κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον, εἰς πολὺ μεγαλυτέραν ἀναλογίαν. Οὕτω π.χ. ἡ τιμὴ τῆς ζαχαρέως ἐξαπλασιάσθη. Ἐν γένει αἱ τιμαὶ τοῦ 1935 ἦσαν ἀπὸ 5 ἕως 16 φορὰς μεγαλυτέρας ἀπὸ τὰς τιμὰς τῆς ἐποχῆς τῆς ΝΕΠ. Εἶνε ἄρα φανερὸν ὅτι ἡ ὑψωσις τῶν ὀνομαστικῶν ἡμερομισθίων τὰς ὁποίας σημειώνουν αἱ στατιστικαὶ, ἰσοδυναμεῖ πρὸς μίαν βαθυτάτην πτώσιν τῶν πραγματικῶν ἡμερομισθίων. Τὸ Κράτος ἀφαιρεῖ διὰ τῆς μεθόδου ταύτης μεγάλα ποσὰ ἀπὸ τοὺς ἐργάτας, τὰ ὁποῖα μολονότι δὲν ἀναγράφονται εἰς τὸν προϋπολογισμόν, συντελοῦν εἰς τὴν συνεχῆ αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως τοῦ «φόρου ἐπὶ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν» (1).

Ἐξ ὅλων ὅσων ἐξεθέσαμεν ἀποδεικνύεται σαφῶς ὅτι αἱ δύο τάξεις τῶν χωρικῶν καὶ τῶν ἐργατῶν ὑποβαστάζουν τὰ βάρη τοῦ σοβιετικοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὰ κολοσσιαῖα ποσὰ τὰ ὁποῖα ἐδαπανήθησαν διὰ τὸν ἔξοπλισμὸν ἰσχυρῆς βιομηχανίας καὶ τὴν ἀγροτικὴν κολλεκτιβοποίησιν ἠντλήθησαν διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὰς στερήσεις τῶν χωρικῶν καὶ τὴν «σοσιαλιστικὴν ἀμύλλαν», ἣτις κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ εἰς τὴν Ρωσίαν, μόνον Κράτος εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον, τὸ ἀπαισίας μνήμης sweating system (2).

1) Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1936 (78,7 περίπου δισεκατομμύρια ρούβλια) εἶναι ἀνώτερος τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1935 (63,3 δισεκατομμύρια) κατὰ 14 περίπου δισεκατομμύρια ρούβλια. Ἡ αὔξησις αὕτη ὀφείλεται ἰδίως εἰς τὰ ὑπὸ τὸ κεφάλαιον «φόρος κύκλου ἐργασιῶν» εἰσπραττόμενα ἔσοδα, ἅτινα ὑπελογίσθησαν εἰς 62 δισεκατομμύρια, ἤτοι κατὰ 10 δισεκατομμύρια ἐπὶ πλέον τῆς προηγουμένης χρήσεως. Ὁ νέος προϋπολογισμὸς ἀντικατοπτρίζει οὕτω τὰ ἀποτελέσματα, ὑπολογιζόμενα προκαταβολικῶς, τῆς κινήσεως Στακάνωφ. ἣτις δὲν εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα τίποτε ἄλλο παρά μία νέα προσπάθεια ὑποβιβασμοῦ τῶν ἡμερομισθίων.

1) Τὴν πλέον ἀξίπιστον μαρτυρίαν ἐπὶ τῶν ἐκτάκτως χαμηλῶν ἡμερομισθίων τοῦ ρώσσου ἐργάτου καὶ τῶν ἀθλιεστάτων συνθηκῶν διαβιώσεως αὐτοῦ παρέχει τὸ τελευταίως ἐκδοθέν, κατόπιν μακρῆς ἐπιτοπίου ἐρεῦνης, βιβλίον τοῦ γυνικοῦ γραμματέως τῶν «Trade Unions» Sir Walter Citrine: I Search for Truth in Russia (London, George Routledge and Sons Limited, Broadway House, 1936). Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐπροκάλεσε μέγαν θόρυβον ὅχι μόνον διότι ἀπεκάλυψε κάτωθι μιᾶς ἐπιδεικνυομένης τεχνητῆς προσόψεως τὴν ἀπάνταστον δυστυχίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν κάθε ἴχνους ἐλευθερίας τῶν ρώσسون ἐργατῶν, ἀλλὰ καὶ διότι λόγῳ τῆς ἰδιότητος τοῦ συγγραφέως ὡς ἀρχηγοῦ τῶν ἀγγλων συνδικαλιστῶν καὶ δρωῶτος σοσιαλιστοῦ, δὲν δύναται νὰ εἶναι ὑποκτον καὶ τῆς ἐλαχίστης ἔστω συμπαιθείας πρὸς τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα. Ἡ ἀνωτέρω μελέτη περιέχει πλείστους πίνακας ἡμερομισθίων, συνταχθέντας κατὰ τὰς ἐπισκέψεις τοῦ Sir Wal-

Παραλείψαμεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι τὸ σοσιαλιστικὸν Κράτος τῆς Ρωσσίας, ἵνα προοδεύῃ οἰκονομικῶς, δὲν κατώρθωσε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποταμιεύσεως. Ἐλλείπει ἐλευθέρας ἀποταμιεύσεως, σχηματιζομένης ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν κινήτρων ὅπως ἡ πρόνοια, ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὴν οἰκογένειαν ἢ ἀκόμη ἡ ἐπιθυμία δυνάμεως, δημιουργίας, ἢ Ρωσσία ἠναγκάσθη νὰ ὀργανώσῃ διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀφαιμάξεως τοῦ πληθυσμοῦ ἓν εἶδος συλλογικῆς ἀποταμιεύσεως. Οὕτω, πλὴν τῆς φορολογίας ὑπὸ τὴν μορφήν τὴν ὁποίαν περιεγράψαμεν, ἡ Ε.Σ.Σ.Α. ἀντλεῖ τὸ ἀπαιτούμενον χρῆμα διὰ τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν καὶ ἀπὸ τὰ κέρδη τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Αἱ σοβιετικαὶ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἔχουν ἐφεξῆς τὰς ἰδίας ἐπιδιώξεις ἐνὸς ἰσολογισμοῦ μὲ κέρδος ὅπως καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς δυτικῆς Εὐρώπης (1).

Ὡς εἶδομεν εἰς τὸ περὶ βιομηχανίας κεφάλαιον, ἀπὸ τεχνικῆς καὶ ποσοτικῆς ἀπόψεως ἡ Ε.Σ.Σ.Α. ἐπραγματοποίησε διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πενταετῶν σχεδίων τεραστίαν προόδου. Αὐτὸ εἶναι ἐν γεγονὸς ἀναμφισβήτητον. Αἱ τελειότεραι ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ πλέον σύγχρονα μηχανήματα χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐξαγωγήν γαιίνθρακος, πρὸς παραγωγήν πετρελαίου, μετάλλων καὶ μηχανῶν, κινήτρων κλπ. Εἶδομεν ἐπίσης πῶς ἡ Ε.Σ.Σ.Α. ὑπεσκέλισε εἰς τὴν παραγωγήν πλείστων προϊόντων ἄλλα Κράτη καὶ κατέλαβε μίαν τῶν πρώτων θέσεων εἰς τὴν παγκόσμιον βιομηχανικὴν παραγωγήν. Τὸ χαρακτηριστικὸν ἐν τούτοις τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας δὲν ἔγκειται μόνον εἰς τὴν θεοποίησιν τῶν μηχανῶν καὶ τὴν τεχνικὴν τὴν ὁποίαν ἐδιδνεῖσθαι ἀπὸ τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ Κράτη ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν

ter Citrine εἰς τὰ διάφορα σοβιετικὰ ἐργοστάσια. Ὁ μέσος ὄρος τοῦ ἡμερομισθίου τοῦ ρώσσου ἐργάτου ὑπελογίσθη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰς 18) ρούβλια μηνιαίως. Τοῦ ρουβλίου ὑπολογιζομένου πρὸς τρεῖς πέννας—ὁ ὑπολογισμὸς θεωρεῖται ὑπ' αὐτοῦ ἀνώτερος τῆς πραγματικῆς ἀξίας τοῦ ρουβλίου—ὁ μέσος ὄρος τοῦ ἡμερομισθίου ἀνέρχεται περίπου εἰς 89κ.1300 μηνιαίως. Ὅσον διὰ τὰς τιμὰς τῶν τροφίμων, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, αὗται ὑπερβαίνουν τὰς ἀντιστοιχοῦς τιμὰς τῶν τροφίμων ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας φορές. Οὕτω ἐνφ' τὸ κόστος τῆς ζωῆς ὑπερβαίνει τὸ κόστος ὅλων τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, τὸ ἡμερομισθιον τοῦ ρώσσου ἐργάτου εἶναι ἀσυγκρίτως χαμηλότερον οἰουδήποτε βιομηχανικοῦ Κράτους. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὰς ἀθλάς συνθήκας διαβίσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ε.Σ.Σ.Α.

Συμπληρώνων τὰς πληροφορίας τοῦ Citrine, ὁ André Gide περιγράφει εἰς τὸ τελευταῖον βιβλίον του *Retour de l'U.R.S.S.* (Paris, Gallimard 1936) τὰς συνθήκας διαβίσεως τοῦ ρώσσου ἐργάτου μὲ πλῆθος λεπτομερειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναδίδεται τοιαύτη ὁσμὴ ρουπαρότητος καὶ δυστυχίας ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὴ οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῶν. Ἡ ἀπογοήτευσίς τοῦ Gide, ὁ ὁποῖος παραμένει πεπεισμένος σοσιαλιστῆς καὶ εἶχεν ἀναχωρῆσαι «διὰ μίαν χώραν ὅπου ἡ οὐτοπία ἔβαινε πρὸς τὴν πραγματοποίησιν», εἶναι τόσον μεγάλη ὥστε καταλήγει: «Ἐάν δὲν εἶναι ὁ Στάλιν τότε εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἀνθρωπίνη ὑπαρξις ἡτις ἀπογοητεύει».

1) Jean Lescure: Il n'y a qu'une Économie rationnelle εἰς «Revue de Paris», 15 juillet 1936 p. 307.

μέθοδον τῆς ἐργασίας ἦτις, ἐὰν δὲν κήδεται τῶν συμφερόντων τοῦ πληθυσμοῦ παρουσιάζει τοῦλάχιστον πρωτοτυπίαν. Κατεδείξαμεν ἀκόμη κατὰ ποῖον τρόπον ὁ πληθυσμὸς τῶν ῥώσων ἐργατῶν καὶ χωρικῶν εἰσέφερε καὶ εἰσφέρει εἰς τὰς κολοσσιαίας δαπάνας αἴτινες προέκυψαν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς προσχεδιασμένης οἰκονομίας πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς. Τὰ ποσοτικά δεδομένα τῶν πενταετιῶν σχεδίων ὀφείλομεν τώρα νὰ συμπληρώσωμεν μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἐκτίμησιν. Τὸ μέγα θέμα τὸ ὁποῖον καὶ ἀποτελεῖ τὸ κριτήριον οὕτως εἰπεῖν διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐκτίμησιν, εἶναι ἡ τιμὴ κόστους τῆς παραγωγῆς. Ἐὰν ἡ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαχθεῖσα τελειοποιημένη τεχνικὴ, χάριν τῆς ὁποίας ἀπεστραγγίσθη κάθε πόρος τῆς σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ ὑπεβλήθη εἰς τόσας στερήσεις ὁ πληθυσμὸς, δὲν ὑποβιβάζει τὰς τιμὰς κόστους, τότε ἡ οἰκονομικὴ δικαίωσις ἐκλείπει.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο οἱ ἀμερόληπτοι μελετηταὶ τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας ὁμοφώνως διαπιστώνουν ὅτι σχεδὸν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς σοβιετικῆς βιομηχανίας αἱ τιμαὶ κόστους, εἰς πείσμα τῶν λίαν χαμηλῶν πραγματικῶν ἡμερομισθίων ὑπερβαίνουν σημαντικῶς ὄχι μόνον τὰς τιμὰς κόστους τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν παραγομένων ἀντιστοιχῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὰς τιμὰς κόστους τῆς ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως πενιχρῶς ἐξοπλισμένης βιομηχανίας τῆς τσαρικῆς Ρωσσίας⁽¹⁾. Αἱ ὑψηλαὶ τιμαὶ κόστους τῆς σοβιε-

1) Αἱ τιμαὶ κόστους τῆς σημερινῆς σοβιετικῆς βιομηχανίας εἶναι κατὰ δύο ἕως δύομιση φορά· ἀνώτεροι τῶν τιμῶν τῶν ἀντιστοιχῶν βιομηχανιῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ κατὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν φοράν περίπου τῶν τῆς προπολεμικῆς βιομηχανίας τῆς Ρωσσίας. Πολυτίμους πληροφορίας ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν τιμῶν κόστους τῆς σοβιετικῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἀντιοικονομικοῦ χαρακτῆρος τῆς ὁ P. Berline, παλαιὸς συνεργάτης τῆς σοβιετικῆς Ἐπιτροπῆς Σχεδίων (Gosplan) καὶ τῶς ἐμπορικῆς ἀντιπρόσωπος τῆς Ε.Σ.Σ.Α. εἰς διαφόρους προγευούσας τῆς Εὐρώπης. Βλ. P. B e r l i n e : La réclame technique et la réalité économique εἰς «L'année politique française et étrangère», octobre et décembre 1933. Εὐρισκόμεθα, λέγει ὁ συγγραφεὺς οὗτος, πρὸ ἐνόδ· οἰκονομικοῦ παραδόξου: Ἡ Ρωσσία διαπαντ κολοσσιαία ποσὰ διὰ τὸν τεχνικὸν τῆς ἐξοπλισμόν. Εἰς τὸν βωμὸν τῆς βιομηχανίας θυσιάζεται μία ὀλόκληρος γενεά. Δὲν φείδεται οὐδεμιᾶς δαπάνης διὰ τὴν ἀγορὰν ἀκροφωτέων μηχανῶν ἢ τὴν ἀμοιβὴν ξένων εἰδικῶν. Ἀναγγέλει εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι θὰ ὑπερβῇ τὰς μεγάλας βιομηχανικὰς χώρας. Ὅταν ὅμως διέλθωμεν ἀπὸ τὴν διαφήμισιν τῆς τεχνικῆς εἰς τὴν οἰκονομικὴν πραγματικότητα, ὁμολογεῖ ἡ ἴδια ὅτι ὁ τελειοποιημένος ἐξοπλισμὸς καὶ ἡ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς ὀδηγοῦν εἰς τὴν ὑψώσιν τῶν τιμῶν καὶ τὴν κακὴν ποιότητα τῶν προϊόντων... «ἵνα ἡ μηχανὴ παράσχη τὸ ποθοῦμενον οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα, γράφει ὁ Berline, ὀφείλει κατὰ πρῶτον νὰ λειτουργῇ ἀνευ διακοπῆς, μὲ πλήρη ἀπόδοσιν. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται πεπεραμένον τεχνικὸν προσωπικόν, ἐπιμελῆς συντηρήσεις, τὰ ἀναγκαῖα παρακολουθήματα καὶ ἀνταλλακτικά, τέλος πρῶται ὕλα. Ἐὰν εἰς καὶ μόνον τῶν ὄρων τούτων δὲν πληροῦται, ἡ ἀπόδοσις τῆς μηχανῆς ἐλαττοῦται ἐπαισθητῶς. Ἀπὸ ἀκριβῶς συμβαίνει εἰς τὴν σοβιετικὴν βιομηχανίαν...» (σελ. 226). Ὁ ὕπολογισμὸς τῶν ὑψηλῶν τιμῶν κόστους ἐγένετο ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τούτου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σοβιετικῶν πηγῶν (ἰδίᾳ ἀριθμῶν δημοσιευθέντων εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «Za Industrialisatsiou»). Ἐξ ἄλλου, πολλαὶ βιομηχανίαι ἀγνοοῦν τὸ ἀκριβές

τικῆς βιομηχανίας δὲν δικαιολογοῦνται οὔτε ὑπὸ μιᾶς καλλιέργιας ποιότητος τῶν παραγομένων βιομηχανικῶν προϊόντων. Καί αὐταὶ ἀκόμη αἱ σοβιετικαὶ πηγαὶ βρῖθουν διαμαρτυριῶν κατὰ τῆς κακῆς ποιότητος τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανίας. Ἐν συνόψει, τὸ πρόβλημα τῶν σοβιετικῶν πρᾶγματοποιήσεων τὸ ὁποῖον ἐγέννησε τόσας συζητήσεις φαίνεται σήμερον λελυμένον. Αἱ «πραγματοποιήσεις» αὗται εἶναι πλέον ἀναμφισβήτητοι. Ἡ χρησιμότης τῶν ὁμῶς παραμένει συζητήσιμος καὶ ἐπὶ πλέον τὰ μέσα ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦνθησαν πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐκβιομηχανήσεως ἔβλαψαν ἐν πολλοῖς τὴν Ρωσίαν. Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, ἡ σοβιετικὴ ἐκβιομηχάνησις δὲν δύναται νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν ἐλαχίστην ἔστω κριτικὴν. Ἡ μηχανὴ ἐργάζεται ἄνευ κέρκέρδους. Ἡ ἐργασία τῆς περιορίζεται τὰς περισσοτέρας φερὰς εἰς τὴν σπατάλην κεφαλαίων καὶ ἀνθρωπίνης ἐργασίας. Ἐὰν ἐδίδοντο εἰς τοὺς ἐργάτας κανονικὰ ἡμερομίσθια, ἐὰν ἐξηφανίζετο ἡ βύρβαρος φορολογικὴ ἀφαιμαξίς καὶ κατηργεῖτο ἡ τεραστία διαφορὰ μεταξὺ τῶν τιμῶν εἰς τὰς ὁποίας τὸ Κράτος ἀγοράζει τὰ γεωργικὰ προϊόντα καὶ ἐκείνων εἰς τὰς ὁποίας μεταπωλεῖ αὐτὰ τὰ προϊόντα ὡς καὶ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα, ὀλόκληρος ἡ «σοσιαλιστικὴ οἰκοδόμησις» θὰ κατέρρεε. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι οἱ κατευθύνοντες τὴν σοβιετικὴν οἰκονομίαν ἐλησμόνησαν ἐντελῶς, εἶναι ὅτι ἡ οἰκονομία ὑπάρχει διὰ τὸν ἄνθρωπον, δηλαδὴ ὀφείλει νὰ κρίνεται ὄχι ἐκ τῶν τεχνικῶν πραγματοποιήσεων ἀλλὰ ἐκ τῆς ἰκανότητος αὐτῆς πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ὄνθρωπου.

Δὲν θὰ ἐξετάσωμεν ἤδη κοινωνικὸν ἢ πολιτικὸν ἀντίκτυπον τῆς ἐφαρμοσθείσης οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἡ ἐξέλιξις ἄλλως τε τῆς μορφῆς τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος εἶναι ἀνώμαλος καὶ πλήρης ἀπροσδοκῆτων μεταπτώσεων. Ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις μετεβλήθη ἀπὸ μαχητικὸν πολιτικὸν ὄργανισμὸν εἰς βαρὺν γραφειοκρατικὸν ὄργανισμὸν ἐπέχοντα θέσιν ἀρχούσης κοινωνικῆς τάξεως¹⁾. Ἐὰν ἤθελέ τις νὰ συγκρίνῃ τὴν σοβιετικὴν οἰκονομίαν πρὸς

κόστος; τῆς παραγωγῆς; τῶν (Ibid. σελ. 259 καὶ ἐπ.). Βλ. ἐπίσης Boris Brutzkus ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 194 καὶ ἐπ., B. Nikitine: Les perspectives de l'industrialisation de la Sibirie ἔνθ' ἀν. σελ. 36, Georges Hostelet: L'Économie soviétique jugée par les faits εἰς «Revue Économique Internationale», juillet 1934 σελ. 63 καὶ A l e x d e S i g a l a s: L'Entreprise Gouvernementale Soviétique εἰς «Revue Politique et Parlementaire», 10 Avril 1936 σελ. 30.

1) Ἡ Ρωσσία ἔχει σήμερον τὴν πλέον δαπανηρὰν καὶ τὴν πλέον περιπεπλεγμένην διοίκησιν ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου. Οἱ καλλίτεροι τεχνικοὶ καὶ οἱ πλέον εὐσυνείδητοι καὶ ἐξησκημένοι ἐργάται εἶναι ἀνίσχυροι ὅταν ἡ διοίκησις ἢ ἡ ὀργάνωσις μὴ εἰς ἐπιχειρήσεως, ἔστω καὶ τελείως ἐξοπλισμένης, εἶναι ἐλαττωματικὴ. Δεδομένου ὅτι ὀλόκληρος ἡ σοβιετικὴ οἰκονομία εἶναι κρατικοποιημένη, ἡ εὐθύνη τῆς οἰκονομικῆς ἀποτυχίας τῆς κατευθυνομένης οἰκονομίας ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν διοίκησιν, εἰς τὴν σοβιετικὴν γραφειοκρατίαν. Τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ρωσικοῦ κληθυσμοῦ ὑπὸ τῆς σοβιετικῆς γραφειοκρατίας ἤτις μετεβλήθη εἰς τῆξιν σφετερισμένην τὴν ἐργασίαν τῶν ἄλλων καὶ ἐπιβάλλεται δι' αἰματηρᾶς δικτατορίας καταγγέλ-

τὴν κεφαλαιοκρατικὴν, θὰ κατέληγε εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ σημερινὴ οἰκονομία τῆς Ρωσσίας ἀποτελεῖ ἐν εἶδος ἐνδιαμέσου καθεστῶτος, συγκαθιόντος ὅτε μὲν πρὸς τὸν σοσιαλισμὸν ὅτε δὲ πρὸς τὸν κεφαλαιοκρατισμὸν. Ἀπὸ τὸν σοσιαλισμὸν ἡ σοβιετικὴ Ἔνωσις ἐδανείσθη τὴν συλλογικὴν οἰκειοποίησιν τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, τὴν δικτατορίαν μιᾶς αὐταρχικῆς ἐξουσίας, τοὺς κοινωνικοὺς καὶ ἀνθρωπιστικοὺς σκοποὺς. Ἀπὸ τὸν κεφαλαιοκρατισμὸν διέτηρήσε ἢ ἐπανέφερε τὸ ἀτομικὸν συμφέρον, τὴν τελειοποιημένην τεχνικὴν, τὸ νόμισμα καὶ τὸν κοινωνικὸν διαφορισμὸν (*). Ἡ ἐξέτασις τοῦ πειράματος τῆς Ρωσσίας μᾶς ἀποδεικνύει ἀκόμη ὅτι ὑπάρχουν μερικοὶ οἰκονομικοὶ νόμοι τόσον ἄκαμπτοι ὅσον καὶ οἱ ἄλλοι φυσικοὶ νόμοι. Οὐδὲν καθεστῶς διαφεύγει τὰς ἀπαιτήσεις των. Πανταχοῦ ὁ νόμος τῆς ἰσορροπίας καὶ τοῦ κέρδους κυριαρχεῖ τῆς πορείας τῶν ἐπιχειρήσεων, πανταχοῦ ἐμφανίζεται ἡ ἰσχυρὴ ἀνάγκη τῆς πρωτοβουλίας, τῆς στρατεύσεως τῶν ἀξιών, τῆς συνεργασίας διὰ τὴν καλυτέραν ἀποδοτικότητα, πανταχοῦ ἐπικρατεῖ τὸ ἀξίωμα: εἰς ἕκαστον ἀναλόγως τῆς ἰκανότητός του, εἰς ἕκαστην ἰκανότητα ἀναλόγως τῶν ἔργων τῆς. Ἡ Ρωσσία ἀναχωρήσασα ἀπὸ ἄλλας ἀρχὰς ἀναγκάζεται σήμερον νὰ ὑποταχθῇ.

Τελειώνοντες, δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι ἡ Ρωσσία ἐξῆλθε ἀπὸ τὴν στασιμότητα ἣς τὴν ἔθετε εἰς τὸ περιθώριον τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς κινήσεως. Ἡ ἀξιοποίησις τῶν ἀπεράντων αὐτῆς φυσικῶν πόρων καὶ ἡ βιομηχανικὴ τῆς ἀνάπτυξις τὴν κατατάσσουν μεταξὺ τῶν «νέων» χωρῶν, ἦτοι τῶν χωρῶν τῆς ταχείας βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ αὐξήοντος

λει, περιγράφων αὐτὴν διὰ μακρῶν, ὁ Lucien Laurat εἰς τὴν ἀξιοσημείωτον μελέτην του *L'Économie Sovietique* (Paris, Librairie Valois, 1931), ἰδίᾳ σελ. 165 καὶ ἐπ. Βλ. ἐπίσης λίαν διαφωτιστικὴν ἀνταπόκρισιν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς σημερινῆς Ρωσσίας εἰς «Manchester Guardian» τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1936.

1) Τὸ σχέδιον τοῦ νέου συντάγματος τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἀποδεκτὸν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1936 ἐπαναφέρει τὸν θεσμὸν τῆς ἰδιοκτησίας. Πράγματι, τὸ ἄρθρον 10 λέγει ἐπὶ λέξει: «Τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν ὅπως διαθέτουν κατὰ πλήρη ἰδιοκτησίαν τὰ εἰσοδήματα καὶ τὰς οἰκονομίας τὰς προερχομένας ἐκ τῆς ἐργασίας των, τὴν οἰκίαν των εἰς τὴν ὅποιαν κατοικοῦν, τὰ ἐργαλεῖα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τῆς ἀτομικῆς καὶ οἰκονομίας, ἄνευ χρησιμεύον διὰ τὰς ἀνάγκας των καὶ συμβάλουσαν εἰς τὴν εὐμάρειάν των, εἶναι ἠγγυημένα διὰ τοῦ νόμου». Ἡ προστασία καὶ ἡ ἐπεράσπισις τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ὅσονδῆποτε παράδοξον καὶ ἄν φαίνεται τοῦτο ἐκ πρώτης ὄψεως, ἐπεβλήθησαν ἐκ τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς ταύτης τῆς «σοσιαλιστικῆς οἰκοδομήσεως». Τὸ ἄρθρον τοῦτο προστατεύει καὶ ἐπιτρέπει τὸν κλουτισμὸν τῶν «τῆρῶν» τῆς ἐργασίας ἢ στακανοβιστῶν. Οὕτω ὁ κομμουνισμὸς, ὁ ὁποῖος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ἐπολ. μὲν αὐτὴν τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἰδιοκτῆτου εὐρίσκει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπαναφέρῃ ὅτι μέχρι πρό τινος ἔμισε. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ κυβερνῶντες τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. θεωροῦν τὴν παροῦσαν περιόδον ὡς προσωρινήν. Ἐν τούτοις ἡ ἐκ νέου κατάργησις τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ νέου συντάγματος ἐπαναφερομένου θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας φαίνεται ἐφεξῆς ἀδύνατος διότι θὰ ἔπληττε τοὺς κυριωτέρους ὑποστηρικτὰς τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος καὶ τῆς δικτατορίας τοῦ Στάλιν.

ρυθμοῦ τῆς παραγωγικῆς τῶν ἰκανότητος. Αἱ χῶραι αὗται ἔχουν μεγάλα πλεονεκτήματα ἐπέναντι τῶν «παλαιῶν» χωρῶν. Δὲν ἐμποδίζονται ὕπως αἱ τελευταῖαι αἰτῶν ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ἐπὶ πλέον διαθέτουν, τοῦλάχιστον κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς ἐκβιομηχανήσεώς των, μίαν ἀγροτικὴν ἐνδοχώραν ἀρκετὰ εὐρεῖαν ἣτις παρέχει εἰς σχετικῶς εὐθνήγας τιμὰς τὰ μέσα διατροφῆς τῶν ἐργατῶν τῆς βιομηχανίας. Εἰδικώτερον ἢ καταναλωτικῆ ἀγορὰ τῆς Ε.Σ.Σ.Α. καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ ρωσικοῦ πληθυσμοῦ ἐξασφαλίζουν εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς σοβιετικῆς βιομηχανίας τὴν ἀπρόσκοπτον ἀπορρόφησιν τῶν προϊόντων αὐτῆς ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἡ Ρωσσία θὰ ἐξελιχθῆ ἐπὶ πλέον καὶ πλέον εἰς ἓνα ἐκ τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν παραγόντων τοῦ κόσμου, καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Εὐρώπης.

Ὁ παγκόσμιος πόλεμος μετέθεσε τὸ κέντρον τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τοῦ πλανήτου μας πρὸς τὰς ὑπερωκεανείους χώρας. Ἀσφαλῶς ἡ τάσις αὕτη ὑπῆρχε καὶ πρὸ τοῦ 1914, ἡ τελικὴ ὅμως ᾤθησις ἐδόθη διὰ τῆς ἀποτόμου πτώσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τῶν ἐμπολέμων Κρατῶν καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τῶν ἐξευρωπαϊκῶν Κρατῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου: τὸ 1913 ἡ Εὐρώπη ἀντεπροσώπευε τὰ 53 0/0 τῆς παγκοσμίου βιομηχανικῆς παραγωγῆς· τὸ 1920 τὸ μεριδίον τῆς δὲν ὑπερέβαινε τὰ 41 0/0. Παρὰ τὴν ταχέαν ἀνόρθωσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς βιομηχανίας μετὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη, ἡ Εὐρώπη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνακαταλάβῃ τὴν θέσιν τὴν ὅποιαν κατεῖχε πρὸ τοῦ πολέμου εἰς τὴν διεθνή παραγωγὴν.

Ἡ παγκόσμιος οἰκονομικὴ κρίσις δὲν ἠμπόδισε τὴν βιομηχανικὴν οἰκοδόμησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν «νέων» χωρῶν ὅπως ἡ Τουρκία, ἡ Ἰαπωνία ἢ ἡ Ρωσσία. Ἡ γεωγραφικὴ ἐξ ἄλλου θέσις μερικῶν ἐξ αὐτῶν καὶ ἰδίως τῆς Ρωσσίας ἦτο τόσο εὐνοϊκὴ, ὥστε ἐξουδετέρωνε ἐντελῶς τὰ ἀποτελέσματα τῆς κρίσεως. Ἐπὶ πλέον, ἡ ἀνάπτυξις αὕτη ὑπεβηθηθεῖτο ὑπὸ τῆς ἐντόνου πολιτικῆς τῆς αὐταρκειᾶς τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν τῶν νέων βιομηχανικῶν Κρατῶν. Οὕτω, ἐνῶ ἡ παγκόσμιος βιομηχανικὴ παραγωγή κατὰ τὸ 1932, ἔτος τῆς βαθυτέρας ἐπιδράσεως κῆς κρίσεως, κατέπιπτε εἰς 77 0/0 τοῦ ἐπιπέδου τῆς παραγωγῆς τοῦ 1928, ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή τῶν περισοτέρων ἐκ τῶν νέων χωρῶν διετήρει ἢ καὶ ὑπερέβαινε τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἔτους 1928 (1). Ἡ κατάταξις συνεπῶς τῶν βιομηχανικῶν κρατῶν ὑπέστη σημαντικὰς μεταβολὰς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὰς μεταβολὰς αἵτινες ἐπῆλθον εἰς τὴν κατάταξιν τῶν πέντε μεγαλυτέρων βιομηχανικῶν χωρῶν εἰς τὴν παγκόσμιον βιομηχανικὴν παραγωγὴν:

1) Ἑλλάς, Δανία, Φινλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, Ρουμανία, Ἰαπωνία, Ρωσσία.

**Κατάταξις τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν χωρῶν κατὰ τὸ 1928
καὶ τὸ 1932 ἐν σχέσει πρὸ τῆν παγκόσμιον παραγωγὴν (*).**

1928

1. Ἡνωμένα Πολιτεῖαι
2. Γερμανία
3. Μεγάλη Βρετανία
4. Γαλλία
5. Ρωσία

1932

1. Ἡνωμένα Πολιτεῖαι
2. Ρωσία
3. Μεγάλη Βρετανία
4. Γερμανία
5. Γαλλία

Ἡ κατάταξις αὕτη δὲν δύναται, ὡς εἶναι εἰνότητον, νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ποιότητα τῶν παραγομένων προϊόντων. Σημειωτέον ἐπίσης δι' πρόκει-
ται περὶ κατατάξεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παραχθειῶν ποσοτήτων καὶ ὄχι ἐπὶ
τῇ βάσει τῶν παραγωγικῶν δυναμικότητων. Ἐξαιρέσει τῆς Ρωσίας, ἣτις
ἐχρησιμοποίει πλήρως τὴν παραγωγικὴν τῆς ἰκανότητα, ὅλκιαι αἱ ἄλλαι με-
γάλαι βιομηχανικαὶ χώραι ἐχρησιμοποιοῦν ἐν μέρει μόνον τὰς παραγωγικὰς
τῶν δυνάμεις. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὸ 1934, ἔτος αὐξήσεως βιομηχανικῆς ἀνα-
ζωογονήσεως, αἱ Ἡνωμένα Πολιτεῖαι δὲν ἐχρησιμοποιοῦν παρὰ τὰ 58 0/0
τῆς παραγωγικῆς τῶν ἰκανότητος, ἡ Γαλλία 62 0/0, ἡ Γερμανία 73 0/0, ἡ
Μεγάλη Βρετανία 88 0/0.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἀπὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν
ἐντασις τῶν προσπαθειῶν τῆς Ρωσίας ὅπως μεταβληθῆ εἰς χώραν μεγάλῃς
βιομηχανίας καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ἀληθὴς μεταμόρφωσις τῆς οἰκονομικῆς
αὐτῆς γεωγραφίας τὴν κατατάσσουσιν ἤδη εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν με-
γάλων βιομηχανικῶν Κρατῶν τοῦ πλανήτου μῆς.

Ἐνώπιον τῆς προοιούσης σημασίας τοῦ ρωσικοῦ οἰκονομικοῦ παρά-
γοντος καὶ τῆς ὁλισθοδρομήσεως τῆς βιομηχανίας τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν
παγκόσμιον ἀγορὰν ἐναντι τῶν ἐξευρωπαϊκῶν χωρῶν ἐνώπιον τῆς συντε-
λουμένης ἀνεξαρτοποιήσεως τῶν ἄλλων ἡπείρων καὶ τῆς βαθμιαίας ἀπω-
λείας τῆς ἀγορᾶς τῆς Ἀπὸ Ἀνατολῆς προβάλλει ἀγωνιώδες τὸ ἐρώτημα:
Τί θὰ γίνῃ ἡ Εὐρώπη; Εἶναι πιθανόν πρὸ τῆς ἀπειλῆς κατακλύσεως τῆς
ἀγορᾶς τῆς διὰ τοῦ dumping τῆς ρωσικῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ συναγωνι-
σμοῦ τῶν ἄλλων ἡπείρων, ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἰδύνατο νὰ προκίψῃ δι' αὐτὴν
κίνδυνος θανάτου, νὰ στραφῆ ἔτι πλέον πρὸς τὸ καθεστὼς τῆς αὐταρκειας,
αἱ προσπάθειαι τῶν διαφόρων Κρατῶν νὰ συγκλίνουσιν ὁρμηκώτερον πρὸς
τὸν ἐθνικισμὸν. Ἡ γενικὴ ἐκκόλαψις δικατοριῶν εἰς τὴν Εὐρώπην δὲν
εἶναι ἄρα γε ἐν τινι μέτρῳ ἡ συνέλεια τῶν νέων οἰκονομικῶν συνθηκῶν,
τοῦ συναγωνισμοῦ τῆς Ἰαπωνίας, τῆς ἀφυπνίσεως τῆς Ρωσίας:

Τὸ ἐνθαρρυντικὸν σημεῖον διὰ τὴν ἀπειλούμενην Εὐρώπην, ὅσον
ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν αὐτὴν χώραν, ἐγκεῖται εἰς τὸ ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀγορὰ
τῆς σοβιετικῆς Ἐνώσεως δὲν εἶναι, δὲν θὰ εἶναι ποτὲ μία ὑπερκεβιομηχα-
νισμένη Εὐρώπη, ἀλλὰ κυρίως ἡ ἀπέραντος καὶ ἀναρχομένη Ἀσία. Τὸ
κέντρον ἔλξεως τῆς Ρωσίας εἶναι ὡς εἶδομεν ἀνά πᾶν βῆμα τῆς μελέτης
ταύτης ἡ δυτικὴ Σιβηρία, τὸ Καζακιστάν καὶ πέραν ἀκόμη ἡ κεντρικὴ Ἀσία.
Ἡ Ρωσία ἐστράφη ἀποφασιστικῶς πρὸς τὰ Οὐράλια, πρὸς ἀνατολάς, ὅσον
ἰδύνατο μακρύτερον ἀπὸ τὴν διηρημένην καὶ ἀτομιστικὴν Εὐρώπην, ὅσον
ἰδύνατο πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀχνὴ καὶ ἀγνωστον Ἀσίαν.

2) R o f f W a g e n f u h r : Le développement récent de la production indus-
trielle mondiale εἰς «Revue Économique Internationale», 1936 vol. III. σελ.
59.